

ಭದ್ರಬಾಹು ಭಟಾರರ ಕಥೆ

ಪರಿಶೀಲನೆ

ಕನ್ನಡದ ಪ್ರಾಚೀನ ಗದ್ಯಗ್ರಂಥವಾದ ವಡ್ಡಾರಾಧನೆಯಲ್ಲಿರುವ ದೊಡ್ಡ ಕಥೆಗಳಲ್ಲಿ, ಇಪ್ಪತ್ತೆರಡು ಪುಟಗಳ ಭದ್ರಬಾಹು ಭಟಾರರ ಕಥೆಯೂ ಸೇರಿದೆ. ಈ ಕಥೆ ವಿಮರ್ಶಕರ ಮತ್ತು ಇತಿಹಾಸಕಾರರ ಗಮನ ಸೆಳೆಯುವ ಕಥೆಯೂ ಆಗಿದೆ, ಇದು ತನ್ನಲ್ಲಿ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಭಿತ್ತಿಯನ್ನೂ ಅಡಗಿಸಿಕೊಂಡಿದೆ. ಧಾರ್ಮಿಕ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕಾಗಿ ಚಾರಿತ್ರಿಕ ವಸ್ತುವನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಂಡಾಗ ಮಹತ್ವ ಬರುವುದು ಚಾರಿತ್ರಿಕ ವಸ್ತುವಿಗೂ, ಅಥವಾ ಧಾರ್ಮಿಕ ದೃಷ್ಟಿಗೂ ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆ ಬರುವುದು ಸಹಜ. ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ನೋಡಿದರೆ. ಇಂಥ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಧಾರ್ಮಿಕತೆಯೇ ಪ್ರಧಾನವಾಗಿ, ಚರಿತ್ರೆ ಅದಕ್ಕೆ ಅಧೀನವಾಗುವ, ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಮಸುಕಾಗುವ ಸಾಧ್ಯತೆ ಇದೆ. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಭಾರತೀಯ ಇತಿಹಾಸದ ಕೆಲವು ಕೂಟಪ್ರಶ್ನೆಗಳನ್ನು ಲೀಲಾಜಾಲವಾಗಿ ಬಿಡಿಸಿ-ಬಿಚ್ಚಿ ಹೇಳಲು ಬರುವಂತಿಲ್ಲ. ಸ್ವಮತಾಭಿನಿವೇಶವನ್ನು ಬದಿಗಿರಿಸಿ, ಸಮಗ್ರ ಭಾರತದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಇತಿಹಾಸದ ಆಲೋಕವನ್ನು ನಿರ್ವಿಕಾರ ವಿಚಾರವಾದಿಯಾಗಿ ಮಾಡಬೇಕಾದುದು ಅಗತ್ಯ.

ವರ್ಧಮಾನ ಮಹಾವೀರ ಜೈನರ ೨೪ ನೆಯ ತೀರ್ಥಂಕರನೂ ಹೌದು, ಚಾರಿತ್ರಿಕವಾಗಿ ಆಗಿಹೋದ ಮಹಾಪುರುಷನೂ ಹೌದು. ಈ ಭದ್ರಬಾಹುಭಟಾರರ (ಭ.ಬಾ.) ಕಥೆ ಆತನಿಗೂ ಸಂಬಂಧಿಸಿರುವುದಲ್ಲದೆ, ಆತನ ಅನಂತರ ಜೈನಧರ್ಮದಲ್ಲಾದ ಮಹತ್ತರ ಪರಿವರ್ತನೆಯನ್ನೂ ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ವರ್ಧಮಾನನು ನಿರ್ವಾಣ ಪಡೆದದ್ದು ಕ್ರಿ. ಪೂ ೫೨೨ ರಲ್ಲಿ. ಭ. ಭಾ. ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ಬರುವ “ವರ್ಧಮಾನ ಭಟ್ಟಾರರ್ ಮೋಕ್ಷಕ್ಕೆ ವೋದಿಂಬಲಿಕ್ಕೆ ಚತುರ್ದಶ ಪೂರ್ವಧಾರಿಗಳಪ್ಪ ಶ್ರುತ ಕೇವಳಿಗಳ್ ನಾಲ್ಕನೆಯವರ್ ಗೋವರ್ಧನರೆಂಬ ಭಟಾರರುಜ್ಜಯಂತಮಂ ವಂದಿಸುಲೆಂದು ವಿಹಾರಿಸುತ್ತಂ ಬರ್ಪೋರ್” (೭೩) ಎಂಬ ವಾಕ್ಯ ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಸಮೀಕ್ಷೆಗೆ ಅವಕಾಶ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟಿದೆ.

ಅದರಂತೆ ಈ ಭ. ಬಾ. ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ವರ್ಧಮಾನ, ಗೋವರ್ಧನ, ಭದ್ರಬಾಹು ನಂದ(ರು), ಚಾಣಕ್ಯ, ಚಂದ್ರಗುಪ್ತ, ಬಿಂದುಸಾರ, ಅಶೋಕ, ಕುಣಾಳ, ಸಂಪ್ರತಿ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತ, ಸಮಾಧಿಗುಪ್ತ, ಸಿಂಹಸೇನ, ರಾಮಿಲಾಚಾರ್ಯ, ಸ್ಥೂಲಾಚಾರ್ಯ, ಸ್ಥೂಲಭದ್ರಾಚಾರ್ಯ-ಮೊದಲಾದ ಹಲವು ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಪುರುಷರ ಸರಮಾಲೆಯೇ ಬರುತ್ತದೆ; ಕಲ್ವಿಪ್ಪು, ಉಜ್ಜಯಂತಗಿರಿ, ಪಾಟಲೀಪುತ್ರ, ಪುಂಡ್ರವರ್ಧನ, ವಲಭಿ, ದ್ರವಿಡದೇಶ, ಸಿಂಧುದೇಶ, ಮಗಧ-ಮೊದಲಾದ ಚಾರಿತ್ರಿಕವಾಗಿ ಗುರುತಿಸಲಾಗಿರುವ ಪ್ರಾಚೀನಸ್ಥಳ ಹಾಗೂ ದೇಶಗಳ ಪ್ರಸ್ತಾಪವೂ ಇದೆ. ಜತೆಗೆ ನಂದವಂಶ ಹಾಗೂ ಮೌರ್ಯಮನೆತನಗಳ ಉಲ್ಲೇಖವಿದೆ. ಚಂದ್ರ ಗುಪ್ತನಿಗೆ ಚಕ್ರವರ್ತಿತ್ವವನ್ನು ದೊರಕಿಸುವಲ್ಲಿ ಚಾಣಕ್ಯನು ಜೈನ ಶ್ರವಣನೊಬ್ಬನ ನೆರವು ಪಡೆದನೆಂಬ ಸಂಗತಿ ಸುಮಾರು ಅಯ್ದನೆಯ ಶತಮಾನದ ವಿಶಾಖದತ್ತನ 'ಮುದ್ರಾರಾಕ್ಷಸ' ಕೃತಿಯಲ್ಲೂ ಬರುತ್ತದೆ; ಆ ಶ್ರವಣ (ಕ್ಷಪಣಕ) ಯಾರು, ಭದ್ರಬಾಹುವೆ ಎಂಬ ಅನುಮಾನಗಳಿಗೂ ಅವಕಾಶವಿದೆ. ಹೀಗೆ ನಾನಾ ನಿಟ್ಟಿನಿಂದ ಭ.ಬಾ. ಕಥೆ ಸಂಶೋಧಕರಿಗೆ ಸಾಮಗ್ರಿಯಾಗಿದೆ. ಭ.ಬಾ. ಕಥೆಯನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸುವುದಕ್ಕೂ ಮೊದಲು ಅದರ ಸಾರಾಂಶ ಕೊಟ್ಟಿದೆ.

ಭದ್ರಬಾಹು ಭಟಾರರ ಕಥೆಯ ಸಾರ

ಪುಠ (ಪುಂಡ್ರ) ವರ್ಧನ ನಾಡಿನ ಕೌಂಡಿನೀ ನಗರ (ಕೋಟಕಪುರ) ವನ್ನು ಪದ್ಮ ರಥ ಪದ್ಮಶ್ರೀ ಆಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಪುರೋಹಿತ ಸೋಮಶರ್ಮ-ಸೋಮಶ್ರೀ ದಂಪತಿಗಳ ಮಗ ಭದ್ರಬಾಹು. ಆತ ಒಮ್ಮೆ ತನ್ನ ಓರಗೆಯವರೊಡನೆ ಒಂದು ಬಟ್ಟಿನ ಮೇಲೊಂದರಂತೆ ೧೪ ಬಟ್ಟುಗಳನ್ನಿಟ್ಟು ಆಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಆಗ (ವರ್ಧಮಾನ ಭಟಾರರು ಮೋಕ್ಷಕ್ಕೆ ಸಂದಮೇಲೆ, ೧೪ ಪೂರ್ವಗಳು ಬಲ್ಲ ನಾಲ್ಕನೆಯವರಾದ) ಗೋವರ್ಧನರು ಉಜ್ಜಯಂತ ಪರ್ವತವನ್ನು ವಂದಿಸಲೆಂದು ಸಂಚರಿಸುತ್ತಾ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದರು. ಅವರು ಭದ್ರಬಾಹುವನ್ನು ಕಂಡು ಈತ ತಮ್ಮ ತರುವಾಯ ಶ್ರುತ ಕೇವಲಿಯಾಗುವನೆಂದು ತಿಳಿದರು. ಅವನ ತಂದೆ ತಾಯಿಗೆ 'ಈತನನ್ನು ನಮಗೊಪ್ಪಿಸಿ; ಎಲ್ಲಾ

ಶಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಕಲಿಸಿ ಪಂಡಿತನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸುತ್ತೇವೆ' ಎಂದರು. ಪೋಷಕರು ಒಪ್ಪಿದರು. ಗೋವರ್ಧನರು ಭದ್ರಬಾಹುವನ್ನು ಬೋಧನೆಯಿಂದ ಅಧಿಗಮ ಸಮ್ಯಗ್‌ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನಾಗಿಸಿದರು. ಆಗ ಭೋಗದಲ್ಲಿ ವೈರಾಗ್ಯ ತಾಳಿ ಭದ್ರಬಾಹು ತಪೋದೀಕ್ಷೆ ಬೇಡಿದ. ಗೋವರ್ಧನರು 'ನೀನು ಪಟ್ಟಣಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ, ಕಲಿತ ವಿದ್ಯೆ ಪಾಂಡಿತ್ಯಗಳಿಂದ ಪಂಡಿತರನ್ನು ಗೆದ್ದು ಹತ್ತು ದಿಕ್ಕುಗಳಲ್ಲೂ ಕೀರ್ತಿಗಳಿಸಿ ತಂದೆ-ತಾಯಿಗೆ ಸಂತೋಷಿಸಿ ಬಾ, ದೀಕ್ಷೆ ಕೊಡಬಹುದು' ಎಂದರು. ಅದರಂತೆ ವಿಜಯಿಯಾಗಿ ಬಂದ ಭದ್ರಬಾಹುವಿಗೆ ಗೋವರ್ಧನರು ದೀಕ್ಷೆಯಿತ್ತರು. ಗೋವರ್ಧನರು ಸಮಾಧಿ ಮರಣದಿಂದ ಮುಡಿಪಿದ ಮೇಲೆ ಭದ್ರಬಾಹು ಋಷಿಸಮುದಾಯಕ್ಕೆ ಮುಖಂಡರಾದರು.

ಮಗಧ ನಾಡಿನ ಪಾಟಲೀಪುತ್ರವನ್ನಾಳುತ್ತಿದ್ದ ನಂದನೆಂಬರಸ ಒಮ್ಮೆ ಚಾಣಕ್ಯನನ್ನು ಅಪಮಾನ ಮಾಡಿದ. ಆತ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡಿ ನಂದನನ್ನು ನಾಶಮಾಡಿ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಿಗೆ ಪಟ್ಟ ಕಟ್ಟಿದ. ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನ ಮಗ ಬಿಂದುಸಾರನಾದ ಮೇಲೆ ಅಶೋಕ ರಾಜ್ಯವಾಳಿದ. ಅಶೋಕನ ಮಗ ಕುಣಾಳ. ಅಶೋಕ ಹಗೆಗಳನ್ನು ಹತೋಟಿಯಲ್ಲಿಡಲು ಹೋಗಿದ್ದ. ಅಲ್ಲಿಂದ 'ಉಪಾಧ್ಯಾಯನಿಗೆ ಅಕ್ಕಿಯ ಅನ್ನ ತುಪ್ಪತೊವ್ವೆ ಉಣಲಿಟ್ಟು ಕುಮಾರನನ್ನು ಅವನ ಬಳಿ ಓದಿಸಲಿ' ಎಂದು ಪತ್ರ ಬರೆದ ಅದನ್ನು ಓದಿದಾತ 'ಕುಮಾರನನ್ನು ಅಂಧನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಲಿ' ಎಂದು ತಪ್ಪು ಅರ್ಥ ಬರುವಂತೆ ಓದಿದ. ಅಪ್ರತಿಹತವಾದ ರಾಜಾಜ್ಞೆಯನ್ನು ಪಾಲಿಸಿ ಕುಣಾಲನನ್ನು ಕುರುಡು ಮಾಡಿದರು. ಹಿಂತಿರುಗಿ ಬಂದ ಅಶೋಕ ಕುಮಾರನ ಸ್ಥಿತಿ ಕಂಡು ನೊಂದುಕೊಂಡ. ಕುಮಾರ ಕುಣಾಲನ ಮಡದಿ ಚಂದ್ರಾನನೆ. ಇವರಿಗೆ ಹುಟ್ಟಿದ ಮಗ ಸಂಪ್ರತಿ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತ. ಅಶೋಕ ತನ್ನ ಮೊಮ್ಮಗ ಸಂಪ್ರತಿಗೆ ರಾಜ್ಯಾಭಿಷೇಕ ಮಾಡಿದ. ಮಗ ಕುಣಾಲನಿಗೆ 'ಏನನ್ನಾದರೂ ಕೇಳು' ಎಂದ. ಕುಣಾಲ ಕಾಕಿಣೀರತ್ನ ಕೇಳಿದ್ದಕ್ಕೆ ಅದು ಚಕ್ರವರ್ತಿಗಲ್ಲದೆ ಬೇರೆಯವರಿಗೆ ಸಲ್ಲದು' ಎಂದು ಹೇಳಿ ವೈರಾಗ್ಯ ತಾಳಿ, ಸುವ್ರತ ಭಟ್ಟಾರರ ಬಳಿ ಜಿನದೀಕ್ಷೆ ಹೊಂದಿದ.

ಸಂಪ್ರತಿ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತ ರಾಜ್ಯವಾಳುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಸಮಾಧಿಗುಪ್ತಾಚಾರ್ಯರು ಪಾಟಲೀ ಪುತ್ರದ ಹೊರವಲಯದಲ್ಲಿ ಬೀಡುಬಿಟ್ಟರು. ಸಂಪ್ರತಿ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತ ಅವರನ್ನು ಕಂಡು ವಂದಿಸಿ ಕುಳಿತ. ಅವರು ಅವನ ಜನ್ಮಾಂತರಗಳ ಸಂಗತಿ ತಿಳಿಸಿದರು (ಇದು ಹತ್ತು ಪುಟಗಳಷ್ಟಿದೆ). ನಂದಿಮಿತ್ರನಾಗಿ, ಕನಕದ್ವಜನಾಗಿ ಕಳೆದ ಭವಗಳ ಭವಾವಳಿ ಕೇಳಿ ಸಂತೋಷಿಸಿ ಅವನು ಅರಮನೆಗೆ ಹಿಂತಿರುಗಿದ. ಏಕಚ್ಛಕ್ರ ಚ್ಯಾಯೆಯಿಂದ ಆಳುತ್ತಾ ಉಜ್ಜಯಿನಿಯಲ್ಲಿ (?) ಸುಖದಿಂದಿದ್ದ. ಆಗೊಮ್ಮೆ ಭದ್ರಬಾಹು ಭಟಾರರು ಋಷಿಸಮುದಾಯದಿಂದ ಆಗಮಿಸಿ ಉಜ್ಜಯಿನಿ ಹೊರಗಿನ ಉದ್ಯಾನವನದಲ್ಲಿ ತಂಗಿದರು. ದೊರೆ ಅವರಿಗೆ ವಂದಿಸಿ ಶ್ರಾವಕ ವ್ರತ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ.

ಭದ್ರಬಾಹು ಒಂದು ದಿನ ಚರಿಗೆಗೆಂದು ಒಂದು ಮನೆ ಹೊಕ್ಕಾಗ ತೊಟ್ಟಿಲ ಚಿಕ್ಕಕೂಸು 'ಹೋಗಿ ಹೋಗಿ ಭಟಾರರ' ಎಂದಿತು. ಅವಧಿ ಎಷ್ಟು ಎಂದು ಕೇಳಲು ಹನ್ನೆರಡು ವರ್ಷವೆಂದಿತು. ಕಾಲದೋಷದಿಂದ ಮುಂದೆ ಪ್ರಜಾಪೀಡೆಯಾಗುತ್ತದೆಂದು ತಿಳಿದು ಅಂದು ಆಲಾಭ ಮಾಡಿ ಬಸದಿಗೆ ಹಿಂತಿರುಗಿದರು. ಎಲ್ಲಾ ರಿಸಿಯನ್ನೂ ಕರೆಸಿದರು. 'ಈ ನಾಡಿನಲ್ಲಿ ೧೨ ವರ್ಷ ಮಳೆಯಿಲ್ಲದೆ ಕ್ಷಾಮವಿರುತ್ತದೆ. ಎಲ್ಲರೂ ದಕ್ಷಿಣಾಪಥಕ್ಕೆ ಹೋಗೋಣ' ಎಂದರು. ದೊರೆಯೂ ಅಂದು ೧೬ ಕೆಟ ಕನಸು ಕಂಡ. ಭದ್ರಬಾಹು ಭಟಾರರು ಅವುಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸಿ ಫಲ ಹೇಳಿದರು. (ಎರಡು ಪುಟಗಳು). ಕಡೆಗೆ ಈ ಕಲಿಯುಗದಲ್ಲಿ ಕಾಡಿಗೆ ಹೋಗಿ ನಿಂತವರೇ ಧನ್ಯರೆಂದು ತಿಳಿಸಿದರು. ಚಂದ್ರಗುಪ್ತ ಕೂಡಲೇ ಕಾರ್ಯೋನ್ಮುಖನಾದನು. ತನ್ನ ಹಿರಿಫೈ ಮಗ ಸಿಂಹಸೇನನಿಗೆ ಪಟ್ಟಿ ಕಟ್ಟಿದ. ಭದ್ರಬಾಹುಗಳ ಬಳಿ ದೀಕ್ಷೆ ಪಡೆದ.

ಭದ್ರಬಾಹು ಮಧ್ಯದೇಶದಲ್ಲಿದ್ದ ರಿಸಿಯರನ್ನೆಲ್ಲ ಕರೆಸಿ, '೧೨ ವರ್ಷ ಅನಾವೃಷ್ಟಿಯಾಗಿ ಮಹಾ ಭಯಂಕರ ಕ್ಷಾಮ ಬಂದು ಮಧ್ಯದೇಶ ಹಾಳಾಗುತ್ತೆ. ಈ ನಾಡಿನಲ್ಲಿರುವ ರಿಸಿಗಳಿಗೆ ವ್ರತಭಂಗವಾಗುತ್ತೆ. ದಕ್ಷಿಣಾಪಥಕ್ಕೆ ಹೊರಡೋಣ' ಎಂದರು. ಹೀಗೆ ಹೇಳಿ ಸಂಪ್ರತಿ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನನ್ನೂ, ಎರಡು ಸಾವಿರ ಋಷಿಗಳನ್ನೂ ಕರೆದುಕೊಂಡು ತೆಂಕಣಕ್ಕೆ ಬಂದರು. ಆದರೆ

ರಾಮಿಲಾಚಾರ್ಯರು, ಸ್ಥೂಲಾಚಾರ್ಯರು. ಸ್ಥೂಲಭದ್ರಚಾರ್ಯರು ಮಾತ್ರ ಅವರೊಂದಿಗೆ ಹೋಗದೆ ಸಿಂಧುದೇಶಕ್ಕೆ ಹೋದರು. ಭದ್ರಬಾಹು ಭಟಾರರು ಋಷಿಸಮುದಾಯದೊಂದಿಗೆ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಾ ಕಲ್ವಿಪ್ಪು (ಶ್ರವಣಬೆಳ್ಳೋಳ) ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಬಂದರು. ಅವಸಾನಕಾಲ ತಮಗೆ ಬಂತೆಂದು ತಿಳಿದು 'ನಾವು ಇಲ್ಲಿ ಸನ್ಯಸನ ಮಾಡುತ್ತೇವೆ, ನೀವೆಲ್ಲ ಹೋಗಿರಿ' ಎಂದರು. ದಶಪೂರ್ವಧಾರಿಗಳಾದ ವಿಶಾಖಾಚಾರ್ಯರನ್ನೂ ಸುಹಸ್ತಿ, ಅಮರಭದ್ರ, ಸುಭದ್ರಮಿತ್ರ, ಮಹಾಗಿರಿ, ಸುಮತಿ, ಮಹಾಮತಿ, ವಿಶಾಖನಂದಿ ಎಂಬುವರನ್ನು ಆಚಾರ್ಯರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ ಅನೇಕ ಮುನಿಗಳೊಡನೆ ಕಳಿಸಿದರು. ಚಂದ್ರಗುಪ್ತಮುನಿ ಭದ್ರಬಾಹುಗಳ ಬಳಿಯೇ ಉಳಿದರು.

ಭದ್ರಬಾಹು ಕಲ್ವಿಪ್ಪು ನಾಡಿನ ಅಡವಿಯ ಬೆಟ್ಟದ ಮೇಲಿನೊಂದು ಕಲ್ಲಿನ ಮೇಲೆ ಆಹಾರ ಬಿಟ್ಟು ಕುಳಿತರು. ಚಂದ್ರಗುಪ್ತಮುನಿಗೆ ಭಿಕ್ಷೆಗೆ ಹೋಗಲು ಹೇಳಿದರು. ಊರಿಲ್ಲ, ಕೇರಿಯಿಲ್ಲ, ಕಾಡಿನಲ್ಲೆಲ್ಲಿ ಹೋಗುವುದೆಂಬ ಮಾತಿಗೆ ಕಾಂತಾರ ಭೈಕ್ಷಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಬರಲು ತಿಳಿಸಿದರು. ಅದರಂತೆ ಹೋದಾಗ ಮರದ ಪೊಟರೆಯಿಂದ ಬಂದ ಮುತ್ತಿನ ಕಂಕಣಾಲಂಕೃತ ಕೈನೀಡಿದ ಭಿಕ್ಷೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬಂದರು. ಮರುದಿನ ದಿವ್ಯ ಸ್ತ್ರೀಯೊಬ್ಬಳು ನೀಡಲು ಬಂದುದನ್ನೂ ನಿರಾಕರಿಸಿದರು. ಹೀಗೆ ಹತ್ತು ದಿನ ಅಲಾಭವಾಯಿತು. ಹನ್ನೊಂದನೆ ದಿನ ಅಡವಿಯ ನಡುವೆ ಪಟ್ಟಣ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡಿತು. ದಿವ್ಯಸ್ತ್ರೀ ಪರಿವಾರದೊಡನೆ ಬಂದು ಕರೆದೊಯ್ದು ಆಹಾರ ನೀಡಿದಳು. ಹೀಗೇ ನಿತ್ಯ ನಡೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ಭದ್ರಬಾಹುಗಳು ಹಸಿವು ನೀರಡಿಕೆ ಬಾಧೆ ಸಹಿಸಿ ದೇಹತ್ಯಾಗ ಮಾಡಿದರು. ಅಮಿತಕಾಂತಿ ಎಂಬ ದೇವನಾದರು.

ಚಂದ್ರಗುಪ್ತಮುನಿ ಕಲ್ವಿಪ್ಪಿನಲ್ಲೇ ಭದ್ರಬಾಹು ನಿಸದಿಗೆಯನ್ನು ವಂದಿಸುತ್ತಾ ೧೨ ವರ್ಷ ಉಳಿದರು. ತಮಿಳು ನಾಡಿಗೆ ಹೋಗಿದ್ದ ವಿಶಾಖಾಚಾರ್ಯರೇ ಮೊದಲಾದವರ ಋಷಿಗುಂಪು ಬಂತು. ಚಂದ್ರಗುಪ್ತಾಚಾರ್ಯರು ಇದಿರುಗೊಂಡು ವಂದಿಸಿದರು. ಋಷಿಗಳು 'ಈ ಅಡವಿಯಲ್ಲಿ ಗೆಡ್ಡೆ ಗೆಣಸು ತಿಂದು ತೊರೆ ಹಳ್ಳದ ನೀರು ಕುಡಿದು ೧೨ ವರ್ಷ ಹೇಗೆ ಬದುಕಿದ್ದಾರೆ' ಎಂದು ಅಂದುಕೊಂಡರು. ತಲೆಗೂದಲು ಬೆಳೆದಿತ್ತು. ಇದರಿಂದ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತರಿಗೆ ಪ್ರತಿವಂದನೆ ಸಲ್ಲಿಸಲಿಲ್ಲ. ಭದ್ರಬಾಹುಗಳ

ನಿಸದಿಗೆಯನ್ನು ವಂದಿಸಿ ಅಂದು ಉಪವಾಸ ಮಾಡಿ ಮರುದಿನ ಹೊರಟು ನಿಂತರು. ಚಂದ್ರಗುಪ್ತಮುನಿ 'ಬಹುದೂರ ನಡೆದು ಆಯಾಸ ಪಟ್ಟಿದ್ದೀರಿ ಈದಿನ ಇಲ್ಲೇ ಇದ್ದು ಆಹಾರ ಮಾಡಿ ಬಳಲಿಕೆ ಪರಿಹರಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗಿ' ಎಂದರು. 'ಇಲ್ಲೇನು ಊರಿಲ್ಲ, ಕೇರಿಯಿಲ್ಲ, ಎಲ್ಲಿ ಚರಿಗೆವುಗುವುದು?' ಎಂದು ಕೇಳಿದ್ದಕ್ಕೆ 'ಹಿಂದೊಂದು ನಗರವಿದೆ', ಎಂದು ಉತ್ತರಿಸಿದರು. ಮಧ್ಯಾಹ್ನ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತರೊಂದಿಗೆ ಹೊರಟರು. ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಆಹಾರ ದೊರೆಯಿತು. ಹಿಂತಿರುಗಿದರು.

ಹಿಂತಿರುಗಿದ ಮೇಲೆ ವಿಶಾಖಾಚಾರ್ಯರು ತಮ್ಮ ಶಿಷ್ಯನಿಗೆ 'ಕಾಲು ತೊಳೆದು ಕೊಳ್ಳಬೇಕು, ಕಮಂಡಲು ತಂದುಕೊಂಡು' ಎಂದರು. ಅದನ್ನು ಅವರು ಊಟಮಾಡಿ ಬಂದ ಮನೆಯಲ್ಲೇ ಮರೆತು ಬಂದಿದ್ದರು. ಶಿಷ್ಯ ಹೋಗಿ ಅಡವಿಯಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿ ತಿರುಗಿದ್ದರೂ ಪಟ್ಟಣ ಮನೆ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಅತ್ತ ಇತ್ತ ಸುತ್ತಾಡುವಾಗ ಕಮಂಡಲು ಮರದ ತುತ್ತ ತುದಿಯಲ್ಲಿ ನೇತಾಡುತ್ತಿರುವುದು ಕಂಡುಬಂತು. ಋಷಿಗಳಿಗೆ ಅಚ್ಚರಿ. ಚಂದ್ರಗುಪ್ತಮುನಿಗಳಿಗೆ ಅವರು 'ನೀವು ಇಷ್ಟುಕಾಲ ಅಡವಿಯಲ್ಲಿ ಕಂದಮೂಲ ತಿಂದು, ತೊರೆಯ ನೀರು ಕುಡಿದು ದೇವತೆಗಳು ಮಾಡಿದ ಆಹಾರವನ್ನು ಇನ್ನು ತಿನ್ನಬೇಡಿ, ಋಷಿಗಳು ಅದನ್ನು ಚರಿಗೆ ಮಾಡಲಾಗ' ಎಂದು ನುಡಿದರು. ಲೋಚು ನಡೆಸಿ ವ್ರತ ಕೊಟ್ಟು ಪ್ರತ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಹೇಳಿ ಅವರನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಎಲ್ಲ ಮಧ್ಯದೇಶಕ್ಕೆ ಹೋದರು.

ಸಿಂಧುದೇಶಕ್ಕೆ ಹೋಗಿದ್ದ ರಾಮಿಲಾಚಾರ್ಯ. ಸ್ಥೂಲಾಚಾರ್ಯ ಮತ್ತು ಸ್ಥೂಲಭದ್ರಾಚಾರ್ಯರಿಗೆ ತೊಂದರೆ ತಲೆದೋರಿತ್ತು. ಮನುಷ್ಯರನ್ನೇ ತಿನ್ನುವ ಕ್ಷಾಮ ಬಂದಿತ್ತು. ಹಗಲು ಅಡುಗೆ ನಿಂಟು, ರಾತ್ರಿ ಅಡುಗೆ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿತ್ತು. ಆಗ ಶ್ರಾವಕರು ಋಷಿಗಳಿಗೆ 'ನೀವು ರಾತ್ರಿ ಭಿಕ್ಷೆ ಪಡೆದು ಹಗಲು ಉಣ್ಣೆ' ಎಂದು ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳಲು, ಅದರಂತೆ ಯತಿಗಳು ನಡೆಯತೊಡಗಿದರು. ಒಂದು ದಿನ ರಾತ್ರಿ ನಿರ್ಗ್ರಂಥಯತಿ, ಇರುಳು ಭಿಕ್ಷಾಪಾತ್ರೆ ಹಿಡಿದು ಒಂದು ಮನೆ ಹೊಕ್ಕಾಗ ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಬಸುರಿ ಹೆಂಗಸು ಭಯಪಟ್ಟು ಗರ್ಭಸ್ತಾವವಾಯಿತು. ಇದನ್ನು ನೋಡಿ ಮತ್ತೆ ಶ್ರಾವಕರು ಮುನಿಗಳಿಗೆ 'ಕಾಲ ಕೆಟ್ಟಿದೆ. ಒಳ್ಳೆಯ ಕಾಲ ಬಂದಾಗ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ತಪಸ್ಸು ನಿಲ್ಲುವಿರಂತೆ.

ಈಗ ಕ್ಷಾಮನಿವಾರಣೆಯಾಗುವತನಕ ಎಡಗೈ ಕೆಳಗೆ ಬಿಟ್ಟು ಅರೆವಸ್ತ್ರವನ್ನು ಎಡಭುಜದ ಮೇಲೆ ಹಾಕಿಕೊಂಡು, ಒಳಗೆ ದಿಗಂಬರರಾಗೇ ಇದ್ದುಕೊಂಡು ಬಲಗೈಯಲ್ಲಿ ಭಿಕ್ಷಾಪಾತ್ರೆ ಹಿಡಿದು, ಭಿಕ್ಷೆಗೆ ಬನ್ನಿ' ಎಂದರು. ಅದರಂತೆ ಕಾಲ ಕಳೆಯಿತು. ರಾಮಿಲಾಚಾರ್ಯ ಸ್ಥೂಲ ಭದ್ರಾಚಾರ್ಯರು ತಮ್ಮ ಋಷಿಸಮುದಾಯದೊಡನೆ ಮಧ್ಯದೇಶಕ್ಕೆ ಹಿಂತಿರುಗಿದರು. ಅವರಿಗೆ ವಿಶಾಖಾ ಚಾರ್ಯರು ಮೊದಲಾದವರು 'ನೀವು ಅರ್ಧವಸ್ತ್ರ ಬಿಡಿ, ನಿರ್ಗಂಧರಾಗಿ, ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಿ' ಎಂದರು. ರಾಮಿಲಾಚಾರ್ಯ ಸ್ಥೂಲಾಚಾರ್ಯರು ಒಪ್ಪಿದರು. ಅರ್ಧಗಪ್ಪಡ ಬಿಟ್ಟು ವ್ರತಧಾರಿಗಳಾಗಿ ತಪಕ್ಕೆ ತೊಡಗಿದರು. ಸ್ಥೂಲ ಭದ್ರಾಚಾರ್ಯರು ಮತ್ತು ಕೆಲವರು ಒಪ್ಪಲಿಲ್ಲ. ಜಿನಕಲ್ಪ ಮತ್ತು ಸ್ಥವಿರಕಲ್ಪ ಎಂದು ಇಬ್ಬಾಗವಾಯಿತು. ಅರ್ಧವಸ್ತ್ರಧಾರಣೆಯ ಸಂಪ್ರದಾಯವನ್ನು ಸ್ಥೂಲಭದ್ರರು ಹಾಕಿಕೊಟ್ಟರು.

ಅರೆವಸ್ತ್ರಧಾರಣೆಯ ಪಂಥ ಸುರಥವೆಂಬ ನಾಡಿನ ವಲಭಿ ಎಂಬ ಪಟ್ಟಣದವರೆಗೂ ಹಬ್ಬಿತು. ಆ ನಗರದ ದೊರೆ ವಜ್ರಪಾಳ ಮಿಥ್ಯಾದೃಷ್ಟಿ. ಪಟ್ಟದರಸಿ ಸ್ಮಾಮಿನಿ ಎನ್ನುವವಳು ಅರ್ಧವಸ್ತ್ರಧಾರಣೆಯ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಭಕ್ತಿ. ಒಂದು ದಿನ ದೊರೆ' ದೇವಿ, ನಿನ್ನ ಈ ಅರ್ಧಗಪ್ಪಡದ ಯತಿಗಳ ಧರ್ಮ ಒಳ್ಳೆಯದಲ್ಲ, ಅವರು ಉಟ್ಟಂತೆಯೂ ಅಲ್ಲ, ಉಡದಂತೆಯೂ ಅಲ್ಲ' ಎಂದನು. ಮತ್ತೊಂದು ದಿನ ಋಷಿಗಳನ್ನು ಕರೆಸಿ ಅರೆವಸ್ತ್ರ ಬಿಟ್ಟು ದಿಗಂಬರರಾಗಿ ಬರಲು ಹೇಳಿದ. ಋಷಿಗಳು ಒಪ್ಪಲಿಲ್ಲ. 'ಹಾಗಾದರೆ ಪೂರ್ತಿ ವಸ್ತ್ರವನ್ನಾದರೂ ಉಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಿ' ಎಂದ. ಅದಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪಿದರು. ಒಂದು ಬಟ್ಟೆಯನ್ನು ಕಚ್ಚಿಯಿಲ್ಲದೆ ಹಾಗೇ ಸುತ್ತಿ ಉಟ್ಟುಕೊಂಡರು. ಮತ್ತೊಂದು ಕಿರುವಸ್ತ್ರವನ್ನು ಹೊದೆದುಕೊಂಡರು. ಅವರಿಗೆ ಶ್ವೇತಪಟರೆಂದು ಹೆಸರಾಯಿತು. ದಕ್ಷಿಣಾಪಥದಲ್ಲಿ ಸಾಮಳಿಪುತ್ರನೆಂಬ ಅರಸನು ಅದೇ ಸಂತತಿಯವನು. ಇವನು ಶ್ವೇತಭಿಕ್ಷು ಜಾಪುಲಿ ಸಂಘಕ್ಕೆ ಮೊದಲಿಗನಾದನು. ಅತ್ತ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತಮುನಿಯೂ ಸನ್ಯಸನ ವಿಧಾನದಿಂದ ದೇಹತ್ಯಾಗ ಮಾಡಿ ಬ್ರಹ್ಮಕಲ್ಪದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಧರದೇವನಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿದ.

ಇದು ಭದ್ರಬಾಹು ಭಟಾರರ ಕಥೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಆಧುನಿಕ ಕಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣುವ ಹಿನ್ನೆಲೆ ಬೆಳಕುತಂತ್ರವನ್ನು ಬಳಸಿರುವುದು, ಕಥಾ ನಿರೂಪಣೆಗೆ ಕಲೆಯ ಕವಚ ತೊಡಸಿದಂತಾಗಿದೆ. ಮಹಾವೀರನು ಕೇವಲಜ್ಞಾನವನ್ನು ಪಡೆದ ಮೇಲೆ ಮೂವತ್ತು ವರ್ಷಗಳು. ಅಖಂಡವಾಗಿ ಸರ್ವೋದಯ ಧರ್ಮವನ್ನು ಜನತೆಗೆ ಬೋಧಿಸಿದನು. ತನ್ನ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಸಮತೆಗೆ ವಿಶೇಷ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯ ನೀಡಿದನು. ಅಲ್ಲಿ ಮೇಲು ಕೀಳು, ಬಡವ ಬಲ್ಲಿದ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಶೂದ್ರ, ಹೆಣ್ಣುಗಂಡು ಭೇದವಿರಲಿಲ್ಲ. ಆತನ ಶ್ರವಣ ಸಂಘದ ಬಾಗಿಲು ಮುಕ್ತವಾಗಿತ್ತು. ಗೌತಮನಂತಹ ಮಹಾಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಆತನ ಸಂಘಾಧಿಪತಿಯಾಗಿದ್ದನು. ಹರಿಕೇಶಿಯಂಥ ಅಂತ್ಯಜ ಮುನಿದೇಕ್ಷೆ ಪಡೆದಿದ್ದನು. ಈ ರೀತಿ ಮಹಾವೀರ ಪ್ರಣಿತ ಸಮತಾಧರ್ಮಗಂಗೆ ಅಂಗ ವಂಗ ಕಾಶೀ ಕೋಶಳ ವೈಶಾಲಿ ಮಗಧಾದಿ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಹರಿಯಿತು. ಅಸಮತೆಯ ಕೊಳೆ ಕಿಲ್ಲಿಷಗಳನ್ನು ಹೃದಯದಿಂದ ತೊಲೆಯಿತು. ಮಗಧದೇಶ ಮಹಾವೀರನ ಕೇಂದ್ರವಾಗಿತ್ತು. ಶ್ರೇಣಿಕ-ಬಿಂಬಸಾರ, ಚೇಟಕ, ಅಜಾತಶತ್ರು, ಉದಾಯಿಭದ್ರ ಮೊದಲಾದವರ ಉದಾರಾಶ್ರಯದಿಂದ ಮಹಾವೀರ ಬೋಧಿಸಿದ ಧರ್ಮ ಹೆಮ್ಮರವಾಗಿ ಬೆಳೆಯಿತು. ಉದಾಯಿಭದ್ರನ ಜತೆಗೆ ಮಗಧ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಬೆಳೆಗಿದ ಶಿಶುನಾಗವಂಶವೂ ಅಸ್ತಂಗತವಾಯಿತು. ಅದರೊಡನೆ ನಂದವಂಶ ಉದಯವಾಯಿತು.

ನಂದರು ಮಗಧದಲ್ಲಿ ಅಭಿಷಿಕ್ತರಾದುದು ಭಾರತೀಯ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡ ಘಟನೆ. ಅಲ್ಲಿಯ ತನಕ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಇಲ್ಲವೇ ಕ್ಷತ್ರಿಯರು ಮಾತ್ರ ರಾಜ್ಯಪಾಲನೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಅಂತ್ಯಜವರ್ಗ ಅತ್ಯಂತ ಉಪೇಕ್ಷಿತವಾಗಿತ್ತು, ಶೋಷಣೆಗೂ ಒಲಗಾಗಿತ್ತು. ಇಂಥ ಸಂಕುಚಿತ ಪ್ರತಿಕೀಲ ವಾತಾವರಣದಲ್ಲಿ ಬುದ್ಧ-ಮಹಾವೀರರಿ ಬ್ಬರೂ ಹಿಂದುಳಿದ ವರ್ಗಗಳನ್ನು ಮೇಲಕ್ಕೆತ್ತಿದರು. ಈ ಇಬ್ಬರು ಮಹಾ ಪುರುಷರ ಪುರಸ್ಕಾರ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಗಳಿಂದ ನಿಮ್ಮವರ್ಗಗಳಿಗೂ ಉಚ್ಚಸ್ಥಾನವನ್ನು ಅಲಂಕರಿಸಲು ಅವಕಾಶ ದೊರಕಿದಂತಾಯಿತು. ಮಹಾವೀರನ ನಿರ್ವಾಹಣವಾದ ೬೧ ವರ್ಷಗಳ ತರುವಾಯ, ಮೊಟ್ಟಮೊದಲ ಸಲ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಶೂದ್ರರ ಆಡಳಿತ ಆರಂಭ ವಾಯಿತು. ಶೂದ್ರ ನಂದರಾಜನ ಆಡತಾವಧಿಯಲ್ಲಿ ಮಗಧ ರಾಜ್ಯ ಬಹು

ಪ್ರಭಾವಶಾಲಿಯಾದ ವಿಶಾಲ ರಾಜ್ಯವಾಗಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಯಿತು. ಈ ನಂದ ರಾಜನು ನೆರೆನಾಡಾದ ಕಳಿಂಗರಾಜ್ಯವನ್ನು ಗೆದ್ದು, ಅಲ್ಲಿದ್ದ ತೀರ್ಥಂಕರರ ಕನಕ ಪ್ರತಿಮೆಯನ್ನು ತನ್ನ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ತಂದಿರಿಸಿಕೊಂಡನು. ಇವನಾದ ಮೇಲೆ ಮಹಾ ನಂದನು ತನಗೆ ಸಾಮಂತರಾಗಿರಲು ಒಪ್ಪದಿದ್ದ ಇನ್ನಿತರ ರಾಜರನ್ನು ಜಯಿಸಿ, ಉತ್ತರ ಭಾರತದ ಭಾಗವನ್ನು ಏಕಚಕ್ರಾಧಿಪತ್ಯಕ್ಕೊಳಪಡಿಸಿದನು. ಇವನು ಶೂದ್ರಕುಲಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವನೆಂಬ ಕಾರಣದಿಂದ ಕ್ಷತ್ರಿಯ ಮನೆತನಗಳು ವಿರೋಧಿಗಳಾದುವು. ಆದರೆ ಈತ ಮಾತ್ರ ಎದೆಗುಂದದೆ ಸಾಧ್ಯವಾದಷ್ಟೂ ವಿರೋಧವನ್ನು ಅಡಗಿಸಿದನು.

ವರ್ಧಮಾನ ಭಟಾರನು ಜೈನರ ವರ್ತಮಾನಕಾಲದ ತೀರ್ಥಂಕರರಲ್ಲಿ ಕಡೆಯವನು. ವೈಶಾಲಿಯ ಕುಂದಪುರದಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧಾರ್ಥ ಪ್ರಿಯಕಾರಿಣಿ (ತ್ರಿಶಲೆ) ಯರಿಗೆ ಮಗನಾಗಿ ಕ್ರಿ.ಪೂ.೫೯೯ ರಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದ ವರ್ಧಮಾನನು ಕ್ರಿ.ಪೂ. ೫೨೭ ರಲ್ಲಿ ಪಾವಾ ಪುರಿಯಲ್ಲಿ (ಬಿಹಾರ್) ನಿರ್ವಾಣ ಹೊಂದಿದನು. ಅರ್ಥಾತ್ ಮೋಕ್ಷಕ್ಕೆ ಹೋದನು. ಇನ್ನು ವರ್ಧಮಾನ ಭಟಾರರ್ ಮೋಕ್ಷಕ್ಕೆವೋದಿಂಬಲಿಕ್ಕೆ ಚತುರ್ದಶ ಪೂರ್ವಧಾರಿ ಗಳಷ್ಟು ಶ್ರುತಕೇವಲಿಗಳ್ ಎಂಬುದರ ಉತ್ತರಾರ್ಧದ ವಿವರಣೆಗೆ ತೊಡಗಬಹುದು.

ವರ್ಧಮಾನ ಭಟಾರನ ಉಪದೇಶಸಾರ ತಿಳಿದವರು (ದಿಗಂಬರ ಆಮ್ನಾಯದ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಂತೆ) ಮೂವರು (ಶ್ವೇತಾಂ, ಇಬ್ಬರು) ಕೇವಲಿಗಳು. ಅನಂತರ ಜೈನಾಗಮನದ ಹದಿನಾಲ್ಕು ಪೂರ್ವಗಳನ್ನು ಅರಿತವರು (ಚತುರ್ದಶ ಪೂರ್ವ ಧಾರಿಗಳು) ಆಯ್ದು ಜನ ಕೇವಲಿಗಳು.

ಚತುರ್ದಶ ಪೂರ್ವಗಳು: ಉತ್ಪಾದ ಪೂರ್ವ, ಅಗ್ರಾಯಣೀ ಪೂರ್ವ, ವೀರ್ಯಾನುವಾದ ಪೂರ್ವ, ಅಸ್ತಿನಾಸ್ತಿ ಪ್ರವಾದ ಪೂರ್ವ, ಜ್ಞಾನಪ್ರವಾದ ಪೂರ್ವ, ಸತ್ಯಪ್ರವಾದಪೂರ್ವ, ವಿದ್ಯಾನುವಾದಪೂರ್ವ, ಕಲ್ಯಾಣವಾದ (ಅವಂಧ್ಯ) ಪೂರ್ವ, ಪ್ರಾಣ ವಾದ ಪೂರ್ವ, ಕ್ರಿಯಾವಿಶಾಲಪೂರ್ವ, (ತ್ರಿ) ಲೋಕ ಬಿಂದುಸಾರ ಪೂರ್ವ, ಈ ಹದಿ ನಾಲ್ಕು ಪೂರ್ವಗಳ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಿದ್ದವರು ಚತುರ್ದಶ ಪೂರ್ವಧಾರಿಗಳು. ಇಲ್ಲಿ 'ಪೂರ್ವ' ಶಬ್ದದ ಅರ್ಥ

ಪ್ರಾಚೀನ ಎಂಬುದು. ಮಹಾವೀರನಿಗಿಂತಲೂ ಪೂರ್ವದ ಮತ್ತು ಆತನ ಕಾಲದ ಸಂಗತಿಗಳ ವರ್ಣನೆಯನ್ನೊಳಗೊಂಡಿರುವುದು “ಪೂರ್ವ”.

ವರ್ಧಮಾನನು ಮೋಕ್ಷಕ್ಕೆ ಹೋದ ಬಳಿಕ ಚತುರ್ದಶ ಪೂರ್ವಧಾರಿಗಳಾದ ಶ್ರುತಕೇವಲಿಗಳು ಅಯ್ದಿದ್ದಾರೆ. ಕೇವಲಿಗಳಾದ ಮೇಲೆ ಬಂದವರು ಶ್ರುತ ಕೇವಲಿಗಳು. ಅವರ ವಿವರ ಹೀಗಿದೆ:

	ದಿಗಂಬರ ಸಂಪ್ರದಾಯ	ಶ್ವೇತಾಂಬರ
ಸಂಪ್ರದಾಯ		
ಕೇವಲಿಗಳು:	ಕೇವಲಿಗೌತಮ	ಸುಧರ್ಮಾ
	ಸುಧರ್ಮಾಚಾರ್ಯ	ಜಂಬೂ
	ಜಂಬೂ ಸ್ವಾಮಿ	
ಶ್ರುತ ಕೇವಲಿಗಳು:	ವಿಷ್ಣು	ಪ್ರಭವ
	ನಂದಿಮಿತ್ರ	ಶಯ್ಯಂಭವ
	ಅಪರಾಜಿತ	ಯಶೋಭದ್ರ
	ಗೋವರ್ಧನ	ಸಂಭೂತಿ ವಿಜಯ
	ಭದ್ರಬಾಹು	ಭದ್ರಬಾಹು

ಇವರಲ್ಲಿ ಇಬ್ಬರ ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ಭ.ಬಾ. ಕಥೆ ಹೆಸರಿಸಿದೆ. ಈ ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ಬರುವ ಕೆಲವು ವಿಶಿಷ್ಟ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಒಂದೊಂದಾಗಿ ಪರಿಶೀಲಿಸಬಹುದು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿಪ್ಪು, ತಿಮುಱನಾಱ್ಱಿ, ದ್ರವಿಱ ವಿಷಯ. ಜಾಪುಲಿ ಸಂಘ (ಯಾಪನೀಯ ಶಾಖೆ), ಜಿನಕಲ್ಪ (ಜಿಣಕಲ್ಪ) ಸ್ಥವಿರ ಕಲ್ಪ (ಥೇರಕಪ್ಪು)-ಇವುಗಳ ಪ್ರಸ್ತಾಪ ಗಮನಾರ್ಹವಾದುದು. ಯಾಪನೀಯದ ಪ್ರಾಚೀನತೆ ಬಗ್ಗೆ

ಚರ್ಚೆಗಳಿವೆ. ವಡ್ಡಾರಾಧನೆ ಯಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖವಾಗಿರುವಂತೆ, ಇದು ದಕ್ಷಿಣಾಪಥದೊಳಗೆ ಮೊದಲಾಯಿತೆಂಬುದು ಸತ್ಯ ಸಂಗತಿಯೊಂದೂ ತೋರುತ್ತದೆ.

ರಟ್ಟರ ದೊರೆ ಪ್ರಭೂತವರ್ಷನ (ಶಕಸಂವತ್ ೭೩೫) ದಾನಪತ್ರವೊಂದರಲ್ಲಿ, ಮಾನ್ಯಪುರ ಶಿಲಾಗ್ರಾಮವೆಂಬ ಜಿನಮಂದಿರ ಉಪಯೋಗಕ್ಕಾಗಿ ಜಾಲಮಂಗಲ ಗ್ರಾಮವನ್ನು ವಿಜಯಕೀರ್ತಿ ಎಂಬ ಮುನಿಗಳಿಗೆ ದಾನ ಕೊಟ್ಟ ವಿವರವಿದೆ. ಅದರಲ್ಲೇ “ಶ್ರೀ ಯಾಪನೀಯ ನಂದಿಸಂಘ ಪುನ್ನಾಗ ವ್ಯಕ್ಷ ಮೂಲಗಣೇ” ಎಂಬ ಮಾತು ಬರುತ್ತದೆ. [ಎ.ಕ. ೧೨. ಗುಬ್ಬಿ. ೬೧. ೮೧೩].

“ಪುನ್ನಾಗ” ಎಂಬ ಹೆಸರು ಶ್ರುತಾವತಾರದಲ್ಲಿ ಬರುವ ನಾಗಕೇಸರ ವ್ಯಕ್ಷ’ ವಿರಬೇಕೆಂದು ಊಹಿಸಬಹುದಾದರೂ ತೊಡಕುಗಳಿವೆ. ಕನ್ನಡ ವಡ್ಡಾರಾಧನೆ ರಚಿತ ವಾದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ (?) ಯಾಪನೀಯ ಸಂಘ ಪ್ರಚಾರದಲ್ಲಿತ್ತೆಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ತಿಳಿಯ ಬಹುದು; ಅದಕ್ಕೂ ಪೂರ್ವದಲ್ಲೇ ಯಾಪನೀಯ ಸಂಘ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿತ್ತೆಂಬುದನ್ನು ಬಾಹ್ಯ ಆಧಾರಗಳು ತಿಳಿಸುತ್ತವೆ. ಅಂತೂ ಸ್ಥೂಲವಾಗಿ ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೨ ನೆಯ ಶತಮಾನದ ವರೆಗೆ ಈ ಜೈನ ಶಾಖೆ ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿತ್ತೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಕನ್ನಡನಾಡಿನ ಈಗಿನ ಕಲ್ಬುರ್ಗಿ, ಬೆಳಗಾವಿ ಮತ್ತು ಧಾರವಾಡ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಭೂಪ್ರದೇಶ ಈ ಶಾಖೆಗೆ ಕಾರ್ಯಕ್ಷೇತ್ರವಾಗಿತ್ತು. ದಿಗಂಬರ-ಶ್ವೇತಾಂಬರ ಆಮ್ನಾಯಗಳನ್ನು ಜೈನ ಧರ್ಮದ ಎರಡು ತುಗಳೆಂದೂ, ಯಾಪನೀಯವು ಅವರೆಡರ ನಡುವಣ ಸುಧಾರಣಾಬಿಂದುವೆಂದೂ ಭಾವಿಸಬಹುದು. ದಿಗಂಬರರ ನಗ್ನತ್ವವನ್ನೂ, ಶ್ವೇತಾಂಬರರ ‘ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೂ ಅದೇ ಭವದಲ್ಲಿ ಮೋಕ್ಷವುಂಟೆ’ ಬುದನ್ನೂ ಯಾಪನೀಯರು ಮಾನ್ಯ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಧಾರವಾಡಕ್ಕೆ ವಾಯವ್ಯ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಹದಿನಾರು ಕಿಲೋಮೀಟರ್ ದೂರದಲ್ಲಿರುವ ಗರಗ ಎಂಬ ಗ್ರಾಮದ ಎರಡು ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ (ಕೆರೆಯ ದಂಡೆಯ ಮೇಲಿನ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ) ಯಾಪನೀಯ ಸಂಘದ ‘ಕುಮ್ಮಡಿಗಣದ ಆಚಾರ್ಯ ಶಾಂತವೀರ ದೇವರು’ ಸಮಾಧಿ ಮರಣವನ್ನು ೧೨೯೦ ರ ಜುಲೈ ೨೨ ರಂದು ಗುರುವಾರ ಪಡೆದರೆಂಬ ಸಂಗರ್ಹಿಯ ಉಲ್ಲೇಖವಿದೆ. ಭದ್ರ ಬಾಹು ಕಥೆಯಲ್ಲಿ

ಉಲ್ಲೇಖವಾಗಿರುವ ಜಿನಕಲ್ಪ ಎಂಬುದು ದಿಗಂಬರ ಪರಂಪರೆಯನ್ನೂ, ಸ್ಥವಿರಕಲ್ಪ ಶ್ಲೋತಾಂಬರ ಪರಂಪರೆಯನ್ನೂ ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಶ್ಲೋತಾಂಬರ ಗುರುಪರಂಪರೆಯನ್ನು ನಿರೂಪಿಸುವ ಪಟ್ಟಾವಲಿಗೆ 'ಸ್ಥವಿರ ಪಟ್ಟಾವಲಿ' ಎಂದು ಹೇಳಿದೆ; ಆ ಸ್ಥವಿರ ಪಟ್ಟಾವಲಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ಥವಿರ ಸಂಭುತಿ ವಿಜಯನಿಂದ ಪಟ್ಟ ಮುಂದುವರಿಯುತ್ತದೆ. ಸಂಭುತಿವಿಜಯ ಆಚಾರ್ಯನೂ ಭದ್ರಬಾಹುವಿನ ಸಮಕಾಲೀನ, ಶ್ಲೋತಾಂಬರರೂ ಭದ್ರಬಾಹುವನ್ನು ತಮ್ಮ ಆಚಾರ್ಯನೆಂದು ಗೌರವಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಈಗಿನ ಶ್ರವಣಬೆಳಗೊಳಪ್ರದೇಶ ಸಾವಿರ ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ಒಂದು ಅಡವಿಯಾಗಿತ್ತು. ಅದನ್ನು ಕಲ್ವಪ್ಪು ನಾಡು ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಆಗ ಚಿಕ್ಕ ಬೆಟ್ಟವಷ್ಟೇ, (ಚಂದ್ರಗಿರಿ) ಪ್ರಸಿದ್ಧಿ ಪಡೆದಿತ್ತು. ಭ.ಬಾ. ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದೆಡೆ ಹೇಳಿರುವ 'ಅಡವಿಯ ಬೆಟ್ಟ' ವೆಂಬುದು ಈ ಚಂದ್ರಗಿರಿಯೇ. ದಾರಿಗರು ಈ ಅಡವಿ ಯಲ್ಲಿ ಬೀಡುಬಿಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಈ ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ಬರುವ ಕಾಂತಾರ ಭೈಷ್ಣವೆಂಬುದೂ ಈ ಪ್ರದೇಶ ಅರಣ್ಯವಾಗಿತ್ತೆಂಬುದನ್ನು ಪುಷ್ಟೀಕರಿಸುತ್ತದೆ. ಬಹುಶಃ ಈಗಿನ ದೊಡ್ಡ ಬೆಟ್ಟಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಶಸ್ತ್ಯ ಬಂದಾಗಿನಿಂದ, ಗೊಮ್ಮಟ ವಿಗ್ರಹದ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪನ ಕಾಲದ ವೇಳೆಗೆ ಅರಣ್ಯ ಕಡಮೆಯಾಗಿರಬೇಕೆಂದು ಊಹಿಸಲವಕಾಶವಿದೆ. ವಡ್ಡಾರಾಧನಕಾರ ಮೂಲದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲದುದನ್ನು ಹೊಸದಾಗಿ ಸೇರಿಸುವ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ವಹಿಸುತ್ತಾನೆ. ಉದಾ: ಕಾರ್ತಿಕ ಋಷಿಯ ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ನೂತನವಾಗಿ 'ಕೋಗಳಿ' ಗ್ರಾಮವನ್ನು ಕಥೆಗೆ ಕೊಂಡಿ ಹಾಕಿರುವುದು. ಈ ರೀತಿ ನವೀನ ಕಲ್ಪನೆ ಕೂಡಿಸುವಲ್ಲಿ ಔಚಿತ್ಯ ಮೀರುವುದಿಲ್ಲ. ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನ ಈ ಲೇಖಕ ಗೊಮ್ಮಟ ವಿಗ್ರಹ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪನೆ ತರುವಾಯ ಈ ಕಥೆ ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ ಸಹಜವಾಗಿಯೇ ಕಲ್ವಪ್ಪು ನಾಡಿನ ದೊಡ್ಡ ಬೆಟ್ಟವನ್ನೂ ಗೊಮ್ಮಟನನ್ನೂ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸುತ್ತಿದ್ದನೆಂದು ಊಹಿಸಲು ಅವಕಾಶವಿದೆ. ಆದರೆ ಇದು ತೀರ ತೆಳುವಾದ ಊಹೆಯಾಗಿದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಕಥೆಯ ಘಟನೆ ನಡೆದಿರುವುದು ಕ್ರಿಸ್ತಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ. ಆಗಿನ್ನೂ ಇದು ಕೇವಲ ಕಾಂತಾರ ಪ್ರದೇಶ. ಕಲ್ವಪ್ಪು ಎಂಬ ಹೆಸರಷ್ಟೇ ಇದ್ದ, ಬೆಳ್ಳೊಳ ಎಂಬ ಹೆಸರು ರೂಢಿಗೆ ಅಡಿ ಯಿಡದಿದ್ದ, ಎರಡು ಸಾವಿರ ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದಿನ ಕಾಲ. ಈ ಕಾಲಪ್ರಜ್ಞೆಗೆ ಕಟ್ಟುಬಿದ್ದು ಕಥೆಗಾರ ಗೊಮ್ಮಟನನ್ನು ಇದರಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲಿಲ್ಲವೆಂದು ಸಹ ತಿಳಿಯಬಹುದು.

ಕಟ್ಟಿಪ್ಪಿಗೆ ಭದ್ರಬಾಹುವಿನೊಡನೆ ಬಂದ ದೊರೆ ಸಂಪ್ರತಿ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತ ನೆಂಬುದು ಗಮನಾರ್ಹ. ಚರಿತ್ರಕಾರರಿಗೆ ಇದೊಂದು ಸುಳಿವು ಆಗಿರುವಂತೆ, ಈ ಸೂಚನೆಯನ್ನು ಅನಾಮತ್ತಾಗಿ ಅಂಗೀಕರಿಸಲು ಸಾಧಕಬಾಧಕಗಳು ಇರಬಹುದಾದ್ದೆ ರಿಂದ, ಇದೊಂದು ಸಮಸ್ಯೆಯೂ ಆಗಿದೆ. ಏನೇ ಇದ್ದರೂ ಇದಕ್ಕಿರುವ ಮಹತ್ವ ವನ್ನೂ ಅಲ್ಲಗಳೆಯುವಂತಿಲ್ಲ. ಮೌರ್ಯಗೂ ಕರ್ನಾಟಕ್ಕೂ ಸಂಬಂಧ ಏರ್ಪಟ್ಟ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಇದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಸಾರುತ್ತದೆ. ಅಖಿಲ ಭಾರತ ವ್ಯಾಪ್ತಿಗೆ ಕರ್ನಾಟಕ ಸೇರಿದ ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಹಿನ್ನೆಲೆಯನ್ನು ಇದು ಒದಗಿಸುತ್ತದೆ.

ತಿಮುಲನಾಲ್ಗೆ ಎಂಬ ಪ್ರಯೋಗವೂ ದ್ರಾವಿಡ ಭಾಷಾ ವಿಜ್ಞಾನದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಪರಿಶೀಲನಾರ್ಹವಾಗಿದೆ. ತಮಿಳ್- ದಮಿಳ್- ದ್ರಾ(ದ್ರ) ವಿಡ ಎಂಬ ಶಬ್ದ ರೂಪಗಳ ಆದಿಯಲ್ಲಿನ ಫೋಷ-ಆಫೋಷ ಧ್ವನಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಚರ್ಚೆ ಇದೆ. ಹತ್ತನೆಯ ಶತಮಾನದ ಈ ಪ್ರಯೋಗ ಶಬ್ದಾದಿಯಲ್ಲಿ ಅಫೋಷ ಸ್ಪರ್ಶ ಧ್ವನಿಯನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತದೆ. ಇದೇ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತ ಸಮಾಸ ರೂಪದಲ್ಲಿ 'ದ್ರವಿಲ ವಿಷಯಕ್ಕೆ' ಎಂಬ ಪ್ರಯೋಗವಿದೆ. ಈಗಿನ 'ತಮಿಳು ನಾಡು' ಎಂಬ ಅರ್ಥ ವನ್ನೇ ಇದು ಹೊಂದಿರುವುದು ಸ್ವಾರಸ್ಯವಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿನ 'ತಿಮುಳ್/ದ್ರವಿಡ' ಎಂಬುದು ಭಾಷಾವಾಚಕಕ್ಕಿಂತ ಪ್ರದೇಶ ಸೂಚಕವಾಗಿದೆಯೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. [ನಾಗರಾಜಯ್ಯ, ಹಂಪೆ.: ದ್ರಾವಿಡಭಾಷಾ ವಿಜ್ಞಾನ: (೪ ಮುದ್ರಣ) ೧೯೯೪] ಇದರಂತೆ 'ಮಗಧ' ದ ಪ್ರಸ್ತಾಪವೂ ಪರಿಶೀಲನಾರ್ಹವಾಗಿದೆ. 'ಮಗಧ' ದ ಮಹತ್ವ ನಾಲ್ಕು ರಾಜವಂಶದವರ ಆಳ್ವಿಕೆಯುದ್ದಕ್ಕೂ ಕಾಣಬಹುದು. ಕ್ರಿ.ಪೂ. ಏಳನೆಯ ಶತಮಾನ ದಿಂದ ಇಂದಿನ ಪಾಟನಾ ಮತ್ತು ಗಯಾ ಜಿಲ್ಲೆಗಳ ಪ್ರದೇಶ: ಇದಕ್ಕೆ ರಾಜಗೃಹ (ಅಥವಾ ಗಿರವ್ರಜ) ರಾಜಧಾನಿಯಾಗಿತ್ತು: ಇದು ಇಂದಿನ ಪಾಟನಾದ ರಾಜಗಿರ್.

ಮಗಧವನ್ನು ಮೊದಲು ಆಳಿದವರು ಹರ್ಯಾಂಕವಂಶ. ಅದಕ್ಕೂ ಹಿಂದೆ ವಸು, ಆತನ ಮಗ ಬೃಹದ್ರಥ ಮತ್ತು ಮಗ ಜರಾಸಂಧ-ಇವರು ಇಲ್ಲಿ ಬಾಳಿದಂತೆ ಹೇಳಿಕೆಗಳಿವೆ. ಬಿಂಬಸಾರ

(ಕ್ರಿ.ಪೂ. ೫೮೮-೫೦೦) , ಅವನ ಮಗ ಅಜಾತ ಶತ್ರು (ಕ್ರಿ. ಪೂ. ೫೦೦-೪೭೫). ಅಜಾತಶತ್ರುವು ವೈಶಾಲಿ, ಅವಂತಿ ರಾಜರನ್ನು ಸೋಲಿಸಿದ. ಹರ್ಯಾಂಕವಂಶದವರಾದ ಮೇಲೆ ಶಿಶುನಾಗವಂಶದವರ ರಾಜ್ಯಭಾರ ಪ್ರಾರಂಭ ವಾಯಿತು. ಇವರು ಸುಮಾರು ೩೫೦ ವರ್ಷ ಆಳಿದರು. ಪ್ರಥಮ ರಾಜನಾದ ಶಿಶುನಾಗನಿಗೆ ವೈಶಾಲಿ ರಾಜಧಾನಿ. ಅನಂತರದ ಕಲಾಕೋಸಲನಿಗೆ ಪಾಟಲೀಪುತ್ರ ರಾಜಧಾನಿ. ಇವನಿಗೆ ಹತ್ತು ಜನ ಮಕ್ಕಳಿದ್ದು ಅವರು ಚಿಕ್ಕವರೂ ಶಕ್ತಿಹೀನರೂ ಆಗಿ ರಾಜ್ಯಭ್ರಷ್ಟರಾದರು. ಶಿಶುನಾಗವಂಶ ಮುಗಿದು ನಂದರ ಆಳ್ವಿಕೆ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು. ಇವರಲ್ಲಿ ಮಹಾಪದ್ಮನಂದನು ೨೮ ವರ್ಷ ರಾಜನಾಗಿದ್ದನು. ಇವನಿಗೆ ಎಂಟು ಜನ ಮಕ್ಕಳು. ಅವರಲ್ಲಿ ಕಡೆಯವನು ಧನನಂದ. ಇವನು ಜನಪ್ರಿಯನಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಇವನನ್ನು ಕೊಂಡು ಚಂದ್ರಗುಪ್ತಮೌರ್ಯನು ಕ್ರಿ.ಪೂ. ೩೨೨ ರಲ್ಲಿ ಪಟ್ಟ ಹತ್ತಿ ಮೌರ್ಯಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ಸ್ಥಾಪಕನಾದ. ಮೆಗಾಸ್ತನೀಸ್ (ಮೆಗಸ್ತಾನೀಸ್) ನೆಂಬ ರಾಯಭರಿ ಇವನ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದವನು. ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನ (ಕ್ರಿ.ಪೂ. ೩೨೨-೩೦೦) ತರುವಾಯ ಅವನ ಮಗ ಬಿಂದುಸಾರ (ಕ್ರಿ.ಪೂ. ೩೦೦-೨೭೩) ಪಟ್ಟಾಭಿಷಿಕ್ತನಾದ. ಇವನಿಗೆ ಗಂಡು ಮಕ್ಕಳೂ (ಸುಸೀಮ) ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳೂ ಹಲವಿದ್ದರು. ಚಾಣಕ್ಯನು ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನ ಕಲದಲ್ಲೂ ಬಿಂದುಸಾರನ ಕಾಲದಲ್ಲೂ ಮಂತ್ರಿಯಾಗಿದ್ದನು. ಬಿಂದುಸಾರನ ಮಕ್ಕಳಲ್ಲಿ ಉಳಿದವರನ್ನು ಹತ್ತಿಕ್ಕಿ ಅಶೋಕನು (ಕ್ರಿ.ಪೂ. ೨೭೩-೨೩೨) ಪಟ್ಟವೇರಿದ. ಮೌರ್ಯರಾದ ಮೇಲೆ ಸುಂಗ, ಕಣ್ಣ, ಕುಶಾನ. ಶಾತವಾಹನ ಮೊದಲಾದ ರಾಜವಂಶ ದವರು ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡರು. ಈ ಎಲ್ಲ ದೊರೆಗಳ ಕಾಲದಲ್ಲೂ ಮಗಧದ ಔನ್ನತ್ಯ ಮಾಸಿರಲಿಲ್ಲವೆನ್ನಬಹುದು. ಇದಿಷ್ಟೂ ಕ್ರಿಸ್ತಪೂರ್ವದಿಂದ ಕ್ರಿಸ್ತಶಕದ ಆರಂಭದ ಶತಮಾನದ ವರೆಗಿನ ರಾಜಮನೆತನಗಳ ಸ್ಥೂಲ ಹಾಗೂ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತ ಚರಿತ್ರೆ. ಬೌದ್ಧ ಮತ್ತು ಜೈನ ಧಾರ್ಮಿಕ ಪರಂಪರೆಯೂ ಇದನ್ನು ಬಹುವಾಗಿ ಅನುಮೋದಿಸುತ್ತದೆ. ಆರೇಳು ಶತಮಾನಗಳ ಈ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ವಿದೇಶ ಆಕ್ರಮಣಗಳೂ ಆಗಿವೆ ಪಾರಸಿಯ ಮೊದಲನೆಯ ದೊರೆ ಡೇರಿಯಸ್ (ಕ್ರಿ.ಪೂ. ೫೨೨-೪೮೮), ಗ್ರೀಕರ ಅಲೆಗ್ಸಾಂಡರ್ (ಕ್ರಿ.ಪೂ. ೩೨೬) ಇವರನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಬಹುದು ಅಂಭಿ (ತಕ್ಷಶಿಲೆ) ಪೌರಸ್ ಮೊದಲಾದ ಪರಾಕ್ರಮಿ ರಾಜರೂ ಉತ್ತರದಲ್ಲಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಜೈನ-ಬೌದ್ಧ ಸಾಹಿತ್ಯ ಇವುಗಳ ಬಗ್ಗೆ

ಮಾಹಿತಿಗಳನ್ನೊದಗಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ವಡ್ಡಾರಾಧನೆಯ ಭದ್ರಬಾಹು ಸಾಹಿತ್ಯ ಇವುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಮಾಹಿತಿಗಳನ್ನೊದಗಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ವಡ್ಡಾರಾಧನೆಯ ಭ.ಬಾ. ಕಥೆಯಲ್ಲೇ ಅಲ್ಲದೆ ಇನ್ನಿತರ ಕೆಲವು ಕಥೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಮಗಧ ಮತ್ತು ಅದರ ಸುತ್ತಮುತ್ತಲ ಪ್ರದೇಶವಾಗಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

ವಡ್ಡಾರಾಧನಕಾರ ಕೆಲವು ಒಂದೆಡೆ ಹೇಳದೆ ಬಿಟ್ಟುದನ್ನು ಅದೇ ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ಇನ್ನೊಂದೆಡೆ ಹೇಳುವುದುಂಟು. ಇದಕ್ಕೆ ಭದ್ರಬಾಹು ಕಥೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಎರಡು ಉದಾಹರಣೆಗಳಿವೆ. (೧) ಪಾಟಲೀಪುತ್ರದ ಬಹಿರುದ್ಯಾನವನಕ್ಕೆ ಸಮಾಧಿಗುಪ್ತ ಆಚಾರ್ಯರು ಬಂದಿಳಿದರೆಂದು ಹೇಳಿದೆ. (ಪು.೩೦) ಅವರು ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಿಗೆ ಅವನ ಹಿಂದಿನ ಎರಡು ಭವಗಳ ಕಥೆಯನ್ನು ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ಹತ್ತು ಪುಟಗಳಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆ ನಿರೂಪಣೆ ಮುಗಿದ ಕೂಡಲೆ (ಪು.೨೨) ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು ಉಜ್ಜಯಿನಿಯನ್ನು ಆಳುತ್ತಾ ಸುಖವಾಗಿದ್ದನು ಎಂದಿದೆ. ಅಂದರೆ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತ ರಾಜಧಾನಿಯನ್ನು ಪಾಟಲೀಪುತ್ರದಿಂದ ಉಜ್ಜಯಿನಿಗೆ ಬದಲಾಯಿಸಿದನೆ? ಅಥವಾ ಅವೆರಡೂ ಒಂದೇ ಪಟ್ಟಣದ ಹೆಸರುಗಳೇ? ಎಂಬ ಸಂಶಯಕ್ಕೆಡೆಯಿದೆ. (೨) ಭದ್ರಹಾಹು ಭಟಾರರು ಉಜ್ಜಯಿನಿಗೆ ಬಂದು ಪಟ್ಟಣದ ಹೊರಗಿನ ಉದ್ಯಾನವನದಲ್ಲಿ ತಂಗಿದರು ಎಂದು ಹೇಳಿದೆ. (ಪು. ೮೫) ಆದರೆ ಅವರು ಒಂದು ದಿನ ಚರಿಗೆಗೆ ಹೋಗಿ ಅಲಾಭವಾಗಿ ಬಸದಿಗೆ ಹಿಂತಿರುಗಿದರು ಎಂದು ಅದೇ ಪುಟದಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸಿದೆ. ಅಂದರೆ ಬಹಿರುದ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಬಸದಿಯಿತ್ತೆಂದು ಊಹಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೂ ಈ ಸಂಗತಿಗಳು ಕಥೆಯ ಸಾವಯವ ಶಿಲ್ಪದಲ್ಲಿ ವಿಸಂಗತಿಗಳಾಗಿ ಸಿಡಿಯುವುದಿಲ್ಲ. ಕಥೆಗಳ ಒಟ್ಟಿಂದದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲೋ ಮರೆಗೆ ಸರಿದುಬಿಡುತ್ತವೆ.

ಭದ್ರಬಾಹು ಭಟಾರರ ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ಬರುವ ೧೨ ವರ್ಷಗಳ ದುರ್ಭಿಕ್ಷದ (ಪನ್ನೆರಡು ವರುಷಂಬರೆಗಮನಾವೃಷ್ಟಿಯಾಗಿ ದುರ್ಭಿಕ್ಷಮಾದಪ್ಪುದೀ ನಾಡೋಳ್) ಮಾತು ನಿಜವಾದರೆ ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಸತ್ಯವಾದರೆ ೨,೫೦೦ ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ಉತ್ತರ ಭಾರತದ ಮಗಧ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಂಭವಿಸಿದ ಕ್ಷಾಮದ ಒಂದು ಐತಿಹಾಸಿಕ ದಾಖಲೆ ಇಲ್ಲಿ ದೊರೆತಂತೆ ಆಗುತ್ತದೆ. ಭದ್ರಬಾಹು

ಕಥೆಯ ಪರಿಸರದಲ್ಲಿ ಈ ಕ್ಷಾಮದ ಮಹತ್ವವೆಂದರೆ ಅದು ಜೈನಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಕವಲುಗಳುಂಟಾಗಲು ಒಂದು ಮುಖ್ಯ ಕಾರಣವಾಯಿತೆಂಬುದು. ಕ್ಷಾಮಡಾಮರಗಳು ಮನುಷ್ಯನ ನಿಷ್ಠೆ ನಂಬಿಕೆ ನಿಲುವುಗಳನ್ನು ಹೇಗೆ ಸಡಿಲಿಸಬಲ್ಲವೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಇದೊಂದು ಜ್ವಲಂತ ನಿದರ್ಶನವಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಕ್ಷಾಮ ಕೇವಲ ಅಚೇತನೋಪಸರ್ಗವಾಗಿ ಪರಿವರ್ತನವಾಗದೆ, ಒಂದು ಧರ್ಮದ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಅಡ್ಡಲಾಗಿ, ಧರ್ಮ ಎರಡು ಸೀಳಾಗಿ ಸಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಿದೆ. ನಿಸರ್ಗದ ಮಡಿಲಲ್ಲಿ ಮಾನವ ಮಗುವಿದ್ದಂತೆ.

ಭದ್ರಬಾಹುಗಳು ಋಷಿಸಮುದಾಯದ ಮುಖಂಡರು. ಮುಖಂಡನ ಮಾತು ಪಾಲಿಸುವುದು ಲೋಕರೂಢಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಮುಖ್ಯ ನಿಯಮ ಮುನಿಧರ್ಮದಲ್ಲಿ. ಹೀಗಿದ್ದೂ ಭದ್ರಬಾಹುಗಳು 'ರಿಸಿ' ಗಳಿಗೆ ಕ್ಷಾಮನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ ಮಧ್ಯದೇಶವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ತೆಂಕಣದಡೆಗೆ ತೆರಳಲು ಅಜ್ಞಾಪಿಸಿದರೂ, ಮೂವರು ಋಷಿಗಳು ಒಪ್ಪಲಿಲ್ಲ. ಅಂದರೆ ಭದ್ರಬಾಹುಗಳ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ, ಬಹಿರಂಗವಾಗಿ ಆಜ್ಞೋಲ್ಲಂಘನೆ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಯತಿಸಂಘದ ಶೈಥಿಲ್ಯಕ್ಕೆ ಅದಕ್ಕೂ ಮೊದಲೇ, ವಿಶಾಖಾಚಾರ್ಯರ ಕಾಲಕ್ಕೇ ಇದರ ಅಂಕುರಾರ್ಪಣೆಯಾಗಿರಬೇಕು, ಏಕೆಂದರೆ ಆ ಮೂವರನ್ನು ಅನುಸರಿಸುವ ಹಿಂಬಾಲಕ ಮುನಿಗಳೂ ಇದ್ದರು ಮತ್ತು ಅವರೆಲ್ಲ ಸಿಂಧೂದೇಶಕ್ಕೆ ಹೋದರು. ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಲ್ಲಿರುವಂತೆ ಯತಿಗಳಲ್ಲೂ ತಮಗೆ ತೋಚಿದ, ತಿಳಿದ, ಸರಿಕಂಡ ದಾರಿಯನ್ನು ತಾವು ಹಿಡಿಯುವ ಸ್ವಚ್ಛಂದಪ್ರವೃತ್ತಿ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಹಾಗಾದರೆ ಈ ಋಷಿಸಮುದಾಯ ದಲ್ಲಿ ಬಿರುಕು ತೋರಿದ್ದು ಯಾವಾಗ ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆ ಏಳುತ್ತದೆ. ಮಹಾವೀರರ ನಿರ್ವಾಣದ ಅನಂತಿಕಾಲದಲ್ಲೇ, ಜೈನ ಯತಿಸಂಘದಲ್ಲಿ ವಿರಸ ಹೊಗೆಯಾಡಿತೆಂದು ಅನ್ಯ ಆಧಾರಗಳಿಂದ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಬೌದ್ಧ ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಇದಕ್ಕೊಂದು ನಿದರ್ಶನವಿದೆ.

ಭದ್ರಬಾಹುವಿನ ಹೆಸರು. ಈ ಕಥೆಗೆ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದರೂ ಅದು ಎಷ್ಟರಮಟ್ಟಿಗೆ ಒಪ್ಪುತ್ತದೆಂಬುದು ಪ್ರಶ್ನಾರ್ಹವಾಗಿ ನಿಲ್ಲುತ್ತದೆ. ಶ್ರುತಕೇವಲಿಗಳಲ್ಲೊಬ್ಬನೆಂಬ ಕಾರಣದಿಂದ ಕಥೆಗೆ ಆತನ ಹೆಸರಿಟ್ಟಿರಬಹುದು. ಕಥೆಯ ಆರಂಭ ಮತ್ತು ಮುಕ್ತಾಯ ಭದ್ರಬಾಹುವಿನ ಪ್ರಸ್ತಾಪದಿಂದ

ಕೂಡಿದೆಯೆಂಬುದೂ ಸರಿಯೆ. ಆದರೆ ಭದ್ರಬಾಹು ಈ ಕಥೆಯ ಮೈಯಲ್ಲಿ ಉದ್ದಕ್ಕೂ ಸಮಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಚಾಚಿಕೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ. ಸುಕುಮಾರಸ್ವಾಮಿ ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ಆ ಪಾತ್ರ, ಆ ಹೆಸರಿನಿಂದ ನೇರವಾಗಿ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ವಾಗುವುದು, ಕಥಾಂತ್ಯದ ಭಾಗದಲ್ಲಿಯಾದರೂ, ಕಥೆಗೆ ಆತನ ಹೆಸರು ಉಚಿತವಾಗಿ ನಿಲ್ಲುತ್ತದೆ. ಒಟ್ಟು ಕಥೆಯು ಆ ಜೀವದ ಹಿಂದಿನ ಭವಗಳ ಕಥಾನಕವನ್ನು ಅವಿಚ್ಛಿನ್ನವಾಗಿ ಒಳಗೊಂಡಿರುವುದರಿಂದ. ಭದ್ರಬಾಹು ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ಭದ್ರ ಬಾಹುವಿನ ಈ ಭವದ ಬದುಕು ಬಿಟ್ಟರೆ ಭವಾವಳಿಗಳು (ಹಿಂದಿನವು) ಬರುವುದಿಲ್ಲ. (ಸಂಪ್ರತಿ) ಚಂದ್ರಗುಪ್ತ ಭಟಾರರ ಕಥೆ ಎಂಬ ಹೆಸರನ್ನು ಕಥೆಗೆ ಕೊಡಬಹುದಿತ್ತು. ಎರಡು ಪ್ರಮುಖ ಕಾರಣಗಳು ಈ ಸೂಚನೆಯನ್ನು ಬೆಂಬಲಿಸುತ್ತವೆ. ೧. ಚಕ್ರವರ್ತಿಯಾಗಿದ್ದವನು, ಸಿಂಹಾಸನ ಬಿಟ್ಟು ಸನ್ಯಾಸ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದನು. ೨. ಅವನ ಸುದೀರ್ಘ ಭವಾವಳಿ ಈ ಕಥೆಯಲ್ಲಿದೆ.

ಚಕ್ರವರ್ತಿಯಾಗಿದ್ದವನು ಸಿಂಹಾಸನವನ್ನು ತೊರಿದು ಸನ್ಯಾಸ ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಮುನಿಸಂಘದೊಡನೆ ಉತ್ತರದಿಂದ ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಾನೆ. ಮತ್ತೆ ದಕ್ಷಿಣದಿಂದ ಉತ್ತರಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತಾನೆ. ಕಟ್ಟಿಪ್ಪಿನ ನಾಡಿನಲ್ಲಿ (ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ) ಕಷ್ಟದ ಕಾಲ, ಅದೂ ೧೨ ವರ್ಷ ಕಳೆಯುತ್ತಾನೆ. ಗುರುಸೇವೆ ಅನ್ಯಾದೃಶವೆಂಬಂತೆ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಹಲವಾರು ಜನರಿಂದ ಸೇವೆ ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಸಾಮ್ರಾಟನೆಲ್ಲಿ? ಸಾಮಾನ್ಯನಂತೆ ಶ್ರದ್ಧೆ ನಿಷ್ಠೆಗಳಿಂದ ಋಷಿಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ನಿಂತ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನೆಲ್ಲೆ? ಈ ಎರಡು ಧ್ರುವಗಳ ಅಂತರ ಅವನ ನಿಡುಬಾಳಿನಲ್ಲಿ ನಿಚ್ಚಳವಾಗಿ ಮಡುಗಟ್ಟಿದೆ. ಹಿಗೆ ಪರಿವರ್ತನೆಗಳ ಪರೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ಹಾದು, ಕಾಳಿಕೆಗಳೆದ ಅಪರಂಜಿಯಾಗಿ ಬೆಳಗುತ್ತಾನೆ. ಅವನನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ಅರಿಯದೆ ವಿಶಾಖಾಚಾರ್ಯರಾದಿಯಾಗಿ ಮುನಿಗಳು ಅಸಡ್ಡೆಯಿಂದ ಅಡೆಗಣಿಸಿದರೂ, ಉನ್ನತ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಮನಗಂಡ ಮೇಲೆ ಮರುಗಿ ಎರಗಿದರು. ರಾಗ-ದ್ವೇಷಗಳನ್ನು ಗೆದ್ದು ನಿಂತಿದ್ದ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತಮುನಿ ಅವರ ಅಸಡ್ಡೆಗೂ ಸಡ್ಡೆಗೂ ಸಮನಾಗೇ ವರ್ತಿಸಿದ. ಲೋಕದ ಹೊರಗಿನ ಹಗೆಗಳನ್ನು ಹಿಂದೆ ಗೆದ್ದಿದ್ದ, ದೊರೆಯಾಗಿದ್ದಾಗ. ಅಂತರಂಗದ ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ಈಗ ನಿಗ್ರಹಿಸಿ ನಿಜವಾದ ತಪಸ್ವಿಯಾಗಿದ್ದ.

ತನ್ನನ್ನು ತಾನು ಗೆಲ್ಲುವುದೇ ದೊಡ್ಡ ಗೆಲುವು ಎಂದು ಅವನಿಗೂ ಅನ್ನಿಸಿರಬೇಕು. ಆತನ ಕಳೆದ ಎರಡು ಭವಗಳು, ಈ ಭವ ಮತ್ತು ಮುಂದೆ ಶ್ರೀಧರ ದೇವನಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿದ್ದು-ಹೀಗೆ ಒಟ್ಟು ನಾಲ್ಕು ಭವಗಳ ಉಲ್ಲೇಖವಿದೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಾಗಿರುವ ಈ ಭವ ಬಿಟ್ಟರೆ ಅವನ ಮೊದಲನೆಯ ಭವ, ನಂದಿಮಿತ್ರನಾಗಿದ್ದಂದಿನದು, ಬಹು ಮೋಹಕವಾಗಿದೆ. ವಾಸ್ತವಿಕತೆಯಲ್ಲಿ ಅದ್ವಿ ತೆಗೆದ ಪಾತ್ರವದು. ಭದ್ರಬಾಹು ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ಬರುವ ನಂದಿಮಿತ್ರನ ಕಥಾಸಾಗರ ಹೀಗಿದೆ:

ಅವಂತಿ ನಾಡಿನ ವೈದಿಶ ಪಟ್ಟಣವನ್ನು ಜಯವರ್ಮ-ಧಾರಿಣಿ ಆಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಸಮೀಪದ ಪರಾಳಕೂಟವೆಂಬ ಊರಿನಲ್ಲಿ ದೇವಿಲ-ಪೃಥ್ವಿಶ್ರೀ ಎಂಬ ವರ್ತಕ ದಂಪತಿಗಳಿದ್ದರು. ಪೃಥ್ವಿಶ್ರೀ ಗರ್ಭವತಿಯಾಗುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ಧನಕನಕ ಹಾಳಾಯಿತು. ಬಂಡಿಗಳಲ್ಲಿ ಸರಕು ಹೇರಿಕೊಂಡು ಮಾರಾಟಕ್ಕೆ ಹೊರಟರು. ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಕಲ್ಲರು ಎದುರಾಗಿ ದೇವಿಲನನ್ನು ಕೊಂದು ಲೂಟಿ ಮಾಡಿದರು. ಪೃಥ್ವಿಶ್ರೀ ಬೆಸಲೆಯಾದಳು. ಮಗುವಿಗೆ ನಂದಿಮಿತ್ರನೆಂದು ಹೆಸರಿಟ್ಟರು. ಮೂರು ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ತಾಯಿ ಸತ್ತಳು. ಮಗುವನ್ನು ಸಾಕಿದ ನೆಂಟರಿಷ್ಟರನ್ನೂ ಸಾವು ಬೇಟೆಯಾಡಿತು. ಊರಿನವರು ಸೇರಿ ತಬ್ಬಲಿಯನ್ನು ಊರಾಚೆ ಆಟ್ಟಿದರು. ನಂದಿಮಿತ್ರ ಊರೂರು ತಿರಿದು ತಿರುಪೆಯಿಂದ ಬೆಳೆದು ದೊಡ್ಡವನಾಗಿ ವಿದಿಶ ಪಟ್ಟಣಕ್ಕೆ ಬಂದ. ಕಾಷ್ಠಕೂಟನೆಂಬ ಕಟ್ಟಿಗೆಯವನು ಹೊರೆ ಹೊತ್ತು ಬರುತ್ತಾ ನಂದಿಮಿತ್ರನನ್ನು ಕಂಡ. ಇಬ್ಬರೂ ಒಂದೆಡೆ ನಿಂತರು. ಕಾಷ್ಠಕೂಟ ವಿಶ್ರಮಿಸಲು ಕಟ್ಟಿಗೆ ಹೊರೆಯನ್ನು ತಲೆಗೆ ಇಂಬಾಗಿರಿಸಿಕೊಂಡು. ನಂದಿಮಿತ್ರ ದೊಡ್ಡ ಬಂಡೆಯನ್ನು ಎತ್ತಿ ತಂದು ತಲೆಯಡಿಯಲ್ಲಿರಿಸಿ ಮಲಗಿದ. ಅವನ ಅದ್ಭುತ ಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಅಚ್ಚರಿಗೊಂಡು ಕಾಷ್ಠಕೂಟ ಅವನನ್ನು ವಿಶ್ವಾಸದಿಂದ ವಿಚಾರಿಸಿದ. ಅವನು ನಿರ್ಗತಿಕನೆಂದು ತಿಳಿಯಿತು. ತನ್ನ ಮನೆಯಲ್ಲೇ ಕೆಲಸಕ್ಕಿರಿಸಿದ. ಕಾಷ್ಠಕೂಟ ಹೆಂಡತಿಗೆ 'ಇವನಿಗೆ ಎಂದಿಗೂ ಹೊಟ್ಟೆತುಂಬ ಬಡಿಸಬೇಡ. ಎಣ್ಣೆ ಹಾಕಬೇಡ. ನೀರೆರೆಯಬೇಡ' ಎಂದು ಕಟ್ಟಪ್ಪಣೆ ಮಾಡಿದ. ಅದೇ ರೀತಿ

ನಡೆಯಿತು. ನಿತ್ಯ ನಂದಿಮಿತ್ರ ಹತ್ತು ಜನರ ಹೊರೆ ಹೊತ್ತು ಬರುತ್ತಿದ್ದ. ಅದನ್ನು ಮಾರಿ ಕಾಷ್ಠಕೂಟ ಹಣವಂತನಾದ.

ಒಮ್ಮೆ ಕಾಷ್ಠಕೂಟನ ಹೆಂಡತಿ ಕರುಣೆಯಿಂದ ನಂದಿಮಿತ್ರನಿಗೆ ಹೊಟೆತುಂಬ ಊಟ ಬಡಿಸಿದಳು. ಮರುದಿನ ಆತ ಕಾಷ್ಠಕೂಟನಿಗೆ 'ಆಯ್ಯಾ ನನಗೆ ಉಟುಕೊಳ್ಳಲು ಬಟ್ಟೆ ತೆಗೆದುಕೊಡಿ' ಎಂದು ಕೇಳಿದ. ಕಾಷ್ಠಕೂಟ ಮನೆಗೆ ಬಂದು ಕೇಳಿದಾಗ, ಹೊಟ್ಟೆ ತುಂಬ ಊಟ ಬಡಿಸಿದ್ದು ತಿಳಿಯಿತು. ಕೋಪಿಸಿ ಅವಳಿಗೆ ಸಾಯಬಡಿದು ಮನೆಯಿಂದ ಅಟ್ಟಿದ. ನಂದಿಮಿತ್ರ ಅವಳ ಬಳಿ ಹೋಗಿ ಹೊಡಿದದ್ದು ಏಕೆಂದು ಕೇಳಿದ. 'ನಿನ್ನೆ ನಿನಗೆ ಹೊಟ್ಟೆ ತುಂಬ ಬಡಿಸಿದ್ದಕ್ಕೆ' ಎಂದಳು. 'ಹಾಗಾದರೆ ಇಂತಹ ಪರಮ ನೀಚರ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಮಾರಿ ಇರಲಿ' ಎಂದು ಹೇಳಿ ನಂದಿಮಿತ್ರ ಹೊರಟುಹೋದ. ತಾನೇ ಕಟ್ಟಿಗೆ ತಂದು ಮಾರಲು ಹೊರಟರೆ ಒಂದು ಹಣವೂ ಬರಲಿಲ್ಲ. ಅಂಬಲಿಗೂ ಎಣ್ಣೆಗೂ ಹಿಟ್ಟಿಗೂ ಕಟ್ಟಿಗೆ ಹಾಕಿ ಕಾಲ ನೂಕುತ್ತಿದ್ದ. ಒಮ್ಮೆ ಹೊರೆ ತರುತ್ತಿದ್ದ. ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಶಿವಗುಪ್ತಾಚಾರ್ಯರು ಪಾರಣೆಗಾಗಿ ಹೊರಟಿದ್ದರು. ನಂದಿಮಿತ್ರನಿಗೆ ಕುತೂಹಲವಾಯಿತು. ಕಟ್ಟಿಗೆ ಹೊರೆ ಬಿಟ್ಟು ಅವರ ಹಿಂದೆ ಹೊರಟ. ರಾಜನು ಅರಮನೆಯಲ್ಲಿ ಆ ಜೈನ ಮುನಿಅಗೆ ಆಹಾರ ಕೊಡಲು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದ. ಅವರ ಹಿಂದೆ ಬಂದ ಈ ಬೋಳುದಲೆ ದೇಸಿಗನನ್ನೂ ಶಿಷ್ಯನಿರಬೇಕೆಂದು ಕರೆದೊಯ್ದರು; ರಾಣಿ ಕಾಲಿಗೆ ನೀರು ಹಾಕಿದಳು. ರಾಜನೇ ಇವನ ಕಾಲು ತೊಳೆದ. ಚಿನ್ನದ ತಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಭಕ್ಷ್ಯಭೋಜ್ಯ ಬಡಿಸಿದರು. ತಾಂಬೂಲ ಕೊಟ್ಟರು. ಭಟಾರರು ಪಾಣೆಗಾತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಉಂಡು ಹೊರಟರು. ಇವನೂ ಹೊರಟ. ಬಸದಿಗೆ ಬಂದರು.

ನಂದಿಮಿತ್ರ 'ನಾನೂ ಇವರಂತೆ ಆದರೆ ನಿತ್ಯ ಊಟಕ್ಕೆ ಯೋಚನೆಯಿಲ್ಲ' ಎಂದು ಆಲೋಚಿಸಿದ. ಗುರುಗಳ ಬಳಿ ಬಂದು 'ನನ್ನನ್ನು ನಿಮ್ಮಂತೆ ಮಾಡಿ' ಎಂದು ಬೇಡಿದ. ಜೈನಗುರುಗಳು ದೀಕ್ಷೆ ಕೊಟ್ಟರು. ಈ ಸುದ್ದಿನಗರಕ್ಕೆ ತಲಪಿತು. ಹೊಸ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿ ಸ್ವಾಮಿಗಳಿಗೆ ರಾಜನು ತಾನು ಮೊದಲನೆಯ ಆಹಾರ ಕೊಡಬೇಕೆಂದು ಹೋಗಿ ಬೇಡಿದ. ನಂದಿಮಿತ್ರನು

‘ಸಾಮಂತ ಮಹಾ ಸಾಮಂತರಿಗೆ ಸ್ವಾಮಿಯಾದ ಈ ಮಹಾರಾಜನು ನನಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಇದೆಲ್ಲ ತಪಸ್ಸಿನ ಧರ್ಮದ ಫಲ. ಒಂದು ದಿನದ ತಪಕ್ಕೆ ಇಷ್ಟು ಫಲ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿದೆ. ಇರಲಿ. ಇನ್ನೂ ಮುಂದೆ ನೋಡೋಣ ಎಂದು ಪರಿಭಾವಿಸಿ ‘ನಾವು ಇಂದು ಉಪವಾಸ ಮಾಡಿದ್ದೇವೆ’ ಎಂದು ರಾಜನಿಗೆ ತಿಳಿಸಿದ. ಮರುದಿನ ಮಹಾರಾಣಿ ಅಂತಃಪುರದ ಪರಿವಾರದೊಡನೆ ಬಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದಳು. ನಂದಿಮಿತ್ರ ಅಂದೂ ‘ಇದೆಲ್ಲಾ ತಪಸ್ಸಿನ ಫಲ. ಮುಂದೆ ಇನ್ನೂ ದೊಡ್ಡದಾಗಬಹುದು’ ಎಂದು ಮನದಲ್ಲಿ ಅಂದುಕೊಂಡು ‘ಅವ್ವಾ, ನಾವು ಇಂದೂ ಉಪವಾಸ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದೇವೆ’ ಎಂಬುದಾಗಿ ಉತ್ತರವಿತ್ತು. ರಾಣಿಯನ್ನು ಕಳಿಸಿಬಿಟ್ಟನು, ಮರುದಿನ ಬಂದ ಮಂತ್ರಿಗೂ, ಅದರ ಮಾರನೆಯ ದಿನ ಬಂದ ರಾಜಶ್ರೇಷ್ಠಿಗೂ ಅಯ್ಯನೆಯ ದಿನ ಬಂದ ಯುವರಾಜನಿಗೂ ಇದೇ ಉತ್ತರ. ಹೀಗೆ ಆರು ದಿನ ಪಂಚನಮಸ್ಕಾರ ಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿಯೇ ಕಳೆಯಿತು.

ಏಳನೆಯ ದಿನ ನಂದಿಮಿತ್ರನು ‘ಭಟಾರ, ಇಷ್ಟು ಕಾಲ ಉಂಡದ್ದು ಸಾಕು. ಇನ್ನು ನನಗೆ ಯಾವಜ್ಜೀವವೂ ಉಪವಾಸ ದೀಕ್ಷೆ ಕೊಡಿ’ ಎಂದು ಬೇಡಿದನು. ಭಟಾರರು ‘ನೀವು ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಮಹಾಪುರುಷರು. ನಿಮ್ಮಂತಹ ಧೈರ್ಯವಂತರು, ಸತ್ಯವಂತರು ಇಲ್ಲ, ಇಷ್ಟು ಕಾಲದವರೆಗೆ ತಪಸ್ಸು ಮಾಡಿರುವ ನಮಗೂ ಈ ಧೈರ್ಯ ಸತ್ಯ ಇಲ್ಲ’ ಎಂದರು, ಮುಂದುವರಿದು ‘ನಿಮಗೆ ಇದೊಂದು ದಿನ ಆಯುಷ್ಯವಿದೆ’ ಎಂದು ಹೇಳಿ ಆಹಾರ ಶರೀರ ನಿವೃತ್ತಿ ದೀಕ್ಷೆ ಕೊಟ್ಟರು. ಬಸದಿಯಲ್ಲೊಂದು ಕೋಣೆ ತೋರಿಸಿ ‘ಇಲ್ಲಿ ಒಂದು ಪಕ್ಕಕ್ಕೆ ಮಲಗಿ, ಅಲುಗಾಡದೆ ಕೈಕಾಲು ಚಲಿಸದೆ ಜೀವಿರುವವರೆಗೆ ಪಂಚನಮಸ್ಕಾರವನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಹೇಳುತ್ತಾ ಇರಿ’ ಎಂದು ಉಪದೇಶಿಸಿದರು. ನಂದಿಮಿತ್ರನು ಹಾಗೇ ಮಲಗಿದ. ಭಟಾರರು ಆರಾಧನೆಯನ್ನು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸತೊಡಗಿದರು. ಸುದ್ದಿ ತಿಳಿದು ರಾಜಧಾನಿ ಸಮಸ್ತರೂ ಬಂದು ಸೇರಿದರು. ಸಂಜೆ ನಂದಿಮಿತ್ರ ದೇಹತ್ಯಾಗ ಮಾಡಿದ. ಸೌಧಾರ್ಮಕಲ್ಪದಲ್ಲಿ ಕನಕಧ್ವಜದೇವನಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿದ. ಇತ್ತ ಪೃಥ್ವಿಯಲ್ಲಿ ರಾಜ ರಾಣಿ ಮಂತ್ರಿಯರಾದಿಯಾಗಿ ಅವನ ಭೌತಿಕ ಶರೀರಕ್ಕೆ ಪೂಜೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಕನಕಧ್ವಜದೇವನು ದೇವಲೋಕದ ಮಹಾವೈಭವ ಪರಿವಾರದೊಡನೆ ವಿಮಾನವೇರಿ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು ಅವರೊಡನೆ

ತಾನೂ ತನ್ನ ದೇಹವನ್ನು ದೇವಪುಷ್ಪಗಳಿಂದ ಪೂಜಿಸಿದನು. ದೊರೆಗೆ ಅಚ್ಚರಿಯಾಗಿ ನೀವು ಯಾರು? ಎಂದು ಕೇಳಿದ. ಅದಕ್ಕೆ 'ನಾನೇ ನಂದಿಮಿತ್ರ. ಗುರುಗಳ ಪ್ರಸಾದದಿಂದ ಉಪವಾಸ ಮಹಿಮೆಯಿಂದ ಈ ದೇವತ್ವ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಯಿತು,' ಎಂದು ಹೇಳಿ ಭಟಾರರನ್ನೂ ಪೂಜಿಸಿ ಹೋದನು. ಆ ಕನಕದ್ವಜದೇವನೇ ಮತ್ತೆ ಈಗ ಸಂಪ್ರತಿ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ.

ಈ ಕಿರಿದಾದ ಕಥೆ ತುಂಬ ಸಂಕೀರ್ಣವಾಗಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಪುರಾಣ ಚರಿತ್ರೆಗಳು ಗುರುತು ಸಿಗದಂತೆ ಹೆಣೆದುಕೊಂಡಿವೆ. ಸಂಪ್ರತಿ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನ ಭವದ ಕಥೆಯಷ್ಟೇ ಚರಿತ್ರೆ, ಉಳಿದುದಷ್ಟೂ ಭವಾವಳಿಯ ಪುರಾಣ ಪ್ರಪಂಚ. ಆದರೆ ಅದರಲ್ಲಿನ ತಿರುಳು ಮನೋವೈಜ್ಞಾನಿಕವಾಗಿ ಪರಿಭಾವನಾರ್ಹವಾಗಿದೆ. ನಂದಿಮಿತ್ರನ ಪಾತ್ರವಂತೂ ವಾಸ್ತವ್ಯದ ಉಸಿರಿನಂತೆ ಜೀವಂತವಾಗಿದೆ. ನಂದಿಮಿತ್ರ ನಷ್ಟ ಚಾತಕಿ, ನತದೃಷ್ಟ. ಯಾರು ಅವನನ್ನು ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಕಾಣುತ್ತಾರೋ ಅವರ ಪಾಲಿಗೆ ನಷ್ಟಕಷ್ಟಗಳು ಕಟ್ಟಿಟ್ಟ ಬುತ್ತಿ. ಯಾರು ಅವನನ್ನು ಕಾರಿಣ್ಯದಿಂದ ಕ್ರೂರವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಾರೋ ಅವರಿಗೆ ಅದೃಷ್ಟ ಕೂಡಿ ಬರುತ್ತದೆ. ನಂದಿಮಿತ್ರನ ಮೈದುಡಿತದಿಂದ ಕಾಷ್ಟಕೂಟನಿಗೆ ಕಷ್ಟದ ದಿನಗಳು ಕರಗಿದವು, ದಿನಗಳೆದಂತೆ ಹಣಕೂಡಿತು. ಊರಿನ ಇದ್ದುಳ್ಳವರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನಾಗಿ ಆತನು ಗಣ್ಯಮನುಷ್ಯನಾದ. ಕಾಷ್ಟಕೂಟ ಉಪಜೀವಿ ಯಾದುದರಿಂದ ನಂದಿಮಿತ್ರನ ಕಾರ್ಪಣ್ಯದ ಬದುಕನ್ನು ತನ್ನ ಸ್ವಲಾಭಕ್ಕೆ ಬಳಸಿ ಕೊಂಡ. ಅದಕ್ಕೆ ಕೊಟ್ಟ ಪ್ರತಿಫಲ ಮಾತ್ರ ಕಿಂಚಿತ್, ಅದು ದುಡಿಮೆಗೆ ತಕ್ಕ ಫಲವಲ್ಲ. ಕಾಷ್ಟಕೂಟ ಲೆಕ್ಕಾಚಾರದ ಮನುಷ್ಯ. ಆತ ತನ್ನ ಹೆಸರಿಗೆ ಅನುಗುಣ ವಾಗಿದ್ದ; ಕಟ್ಟಿಗೆಯಂತೆ ಜಡ, ನಿರ್ಜೀವಿ, ನಿಷ್ಪಂದ, ನಿಷ್ಕೂರ, ನಿರ್ದಯಿ, ತನ್ನ ಬದುಕಿನ ಬೇರಿಗೆ ನಿರ್ವಂತನೆಯಿಂದ ನೀರೆರೆಯುತ್ತಿದ್ದ ನಂದಿಮಿತ್ರನಿಗೆ, ತನ್ನ ಹೆಂಡತಿ ಒಂದು ದಿನ ಹೊಟ್ಟೆ ತುಂಬ ಊಟ ಹಾಕಿದ್ದಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕಾಪಟ್ಟೆ ರೇಗಿ ಕೂಗಾಡಿ ಹೊಡೆದು ಬಡಿದು ಕಡೆಗೆ- ಮನೆಯಿಂದಲೇ ಓಡಿಸಿದ. ಕೈಹಿಡಿದ ಹೆಂಡತಿಯನ್ನು ಗೃಹಲಕ್ಷ್ಮಿಯನ್ನು ಹೊಡೆದುದೂ ಸಾಲದ ಮನೆಯಿಂದ ಅಟ್ಟಿದ್ದನ್ನು ಕಂಡು ನಂದಿ ಮಿತ್ರ ಕೂಡ' ನಿನ್ನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಮಾರಿಯಿರಲಿ' ಎಂದು ಶಪಿಸಿ ಹೊರಟ. ಕಾಷ್ಟ ಕೂಟ ಕೊಂಚ ಕೊಟ್ಟರೂ ನಂದಿಮಿತ್ರ ಅಷ್ಟರಲ್ಲೇ ತೃಪ್ತನಾಗಿದ್ದ. ತನ್ನ

ಬಾಳಿನಲ್ಲಿ ಅದುತನಕ, ಕೇವಲ ಸಾವು ನೋವು ಕಷ್ಟನಷ್ಟಗಳೇ ಮೇಲಿಂದ ಮೇಲೆ ಅಪ್ರತಿಹತವಾಗಿ ಬೀಳುತ್ತಿದ್ದರೂ, ಆತ ಅವನ್ನೆಲ್ಲ ಸಹಿಸಿ ನಿಂತಿದ್ದ. ಇನ್ನೇನು ಈ ಕಾರ್ಪಣ್ಯಕ್ಕೊಂದು ನಿಲುಗಡೆ ಬಂತೆಂದು ಭಾವಿಸಿ ನೆಮ್ಮದಿಯಾಗಿದ್ದ. ಅವನೂ ಸಹ ಈ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ಸಿಡಿದೆದ್ದುದರಲ್ಲಿ ಸ್ವಾರಸ್ಯವಿದೆ. ಜಯಘಂಟೆಯಲ್ಲಿ ತನ್ನ ತಾಯನ್ನು ಕಂಡು ಹಾಯಾಗಿದ್ದ. ನಿತ್ಯ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ತಾಯಂತೆ ಊಟ ಬಡಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು. ಇವಳಿಗೆ ಬಿದ್ದ ಬರೆ ತನಗೆಂದು ಆತ ತಿಳಿದು ಉರಿದುಬಿದ್ದ.

ಕಾಷ್ಠಕೂಟ ಸಣ್ಣ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿ ಹೆಂಡತಿಯನ್ನು ಭಯಂಕರವಾಗಿ ಶಿಕ್ಷಿಸಿದ ರೀತಿ ಸರಿಯಲ್ಲವೆಂಬುದನ್ನು ಒಪ್ಪಬೇಕಾದುದೇ. ಆರೂ ಆತನ ರೋಷಕ್ಕೆ ಇರುವ ಕಾರಣವನ್ನು ಮರೆಯಬಾರದು. ಹೆಂಡತಿ ನಂದಿಮಿತ್ರನಿಗೆ ಹೊಟ್ಟೆ ತುಂಬ ಬಿಡಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಕೆಲಸ ಕಟ್ಟಿತು, ನಂದಿಮಿತ್ರ ಹೊಟ್ಟೆ ತುಂಬ ತುಂಬಿದ ದಿನವೇ ದಣಿಯ ವಿರುದ್ಧ ತಿರುಗಿಬಿದ್ದುದು ಅರ್ಥಪೂರ್ಣವಾಗಿದೆ. ಹೊಟ್ಟೆ ತುಂಬುವವರೆಗೂ ಮನುಷ್ಯ ದುಡಿತದಲ್ಲಿ ನಿರತ. ಒಮ್ಮೆ ಅದಕ್ಕೆ ತೃಪ್ತಿ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ದೊರೆಯಿತೆಂದರೆ ಸಾಕು ಮಾನವ, ಅದುವರೆಗೂ ಅಷ್ಟಕ್ಕೇ ಆಲೋಚನೆಗಳನ್ನು ಸೀಮಿತಗೊಳಿಸಿದ್ದವನು, ಈಗ ಅದರ ಆಚೆಗೂ ಬುದ್ಧಿ ಓಡಿಸುತ್ತಾನೆ. ಮನುಷ್ಯನ ವಿಕಾಸ ಚರಿತ್ರೆ ಇದನ್ನೇ ಸಾರುತ್ತದೆ. ಭೋಗ, ಕಲೆ, ನಾಗರಿಕತೆ-ಇವೆಲ್ಲಾ ಹೊಟ್ಟೆ ಬಟ್ಟೆ ಆದಮೇಲೆ ಬರುವಂತಹವು. ಮೊದಲು ಹೊಟ್ಟೆ, ಆಮೇಲೆ ಬಟ್ಟೆ. ಎಲ್ಲರೂ ಮಾಡುವುದು ಹೊಟ್ಟೆಗಾಗಿ ಗೇಣು ಬಟ್ಟೆಗಾಗಿ. ಆಮೇಲೆ ಉಳಿದ ಭೋಗಸಾಮಗ್ರಿಗಳು. ಇಂದಿಗೂ ಹೊಟ್ಟೆಪಾಡಿಗಾಗಿ ದುಡಿಯುವುದರಲ್ಲೇ ಜೀವನವನ್ನೆಲ್ಲಾ ಕಳೆಯಬೇಕಾಗಿರುವ ಅಲೆಮಾರಿಗಳೂ, ಆದಿವಾಸಿಗಳೂ, ಕೂಲಿನಾಲಿಗಳೂ ಬಟ್ಟೆ ಹೆಚ್ಚು ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳದಿರುವುದು ಮನುಷ್ಯಜೀವದ ರೀತಿಯೇ ಆಗಿದೆ. ನಂದಿಮಿತ್ರ ಆಹಾರ ಇಲ್ಲದಾಗ ಆಹಾರ ಕ್ಕಾಗಿ ಹಾತೊರೆದ. ಅದು ಆಕಂಠ ಪ್ರಮಾಣದವರೆಗೆ ಕೈಗೆಟುಕುವ ಅನುಕೂಲದ ಕಾಲ ಬಂದಾಗ ಅದನ್ನು ಅವಜ್ಞೆಯಿಂದ ಉಪೇಕ್ಷಿಸಿದ. ಈ ಅಪೇಕ್ಷೆಗಳ ಅಂತರದಲ್ಲಿಯೇ ನಂದಿಮಿತ್ರನ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ಬಿಚ್ಚಿಕೊಂಡಿರುವುದರ ಹಿರಿಮೆ ಅಡಗಿದೆ.

ಹಳಬನಿಗಿಂತ ಹೊಸಬನಲ್ಲಿ ಉತ್ಸಾಹ ಅಧಿಕ; ಎಲ್ಲದರಲ್ಲೂ ಅಷ್ಟೇ; ಗಾದೆ ಅಗಸ (- ಅಸಗ) ಹೊಸದರಲ್ಲಿ ಗೋಣಿ ತಟ್ಟನ್ನೂ (-ಚೀಲವನ್ನು) ಸೆಣೆದ. ವಂಶಪಾರಂಪರ್ಯವಾಗಿ ಬಂದ ಒಂದು ಮತದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದವನಿಗಿಂತ ಆ ಮತಕ್ಕೆ ಹೊಸದಾಗಿ ಮತಾಂತರಗೊಂಡವನಲ್ಲಿ ನಿಷ್ಠೆ ನೇಕೆ (-ನಿಯಮ) ಹೆಚ್ಚು. ಕಿತ್ತಯ್ಯ (ನಂದಿ ಮಿತ್ರ) ನಲ್ಲೂ ಈ ನವೋತ್ಸಾಹವನ್ನು ನಾವು ನೋಡುತ್ತೇವೆ. ಕಸಿ ಮಾಡಿದ, ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಜಾತಿ ಬೆರಸಿ ಮಿತ್ರತಳಿ ಏರ್ಪಡಿಸಿದ ಪರಿಣಾಮವೆಂದರೆ ಬೆಳೆ, ಬೆಳೆವಣಿಗೆ ಹಲವುಪಟ್ಟು ಹೆಚ್ಚುವುದು. ಸೂರ್ಮಿತ್ರ ಜೈನತ್ವಕ್ಕೆ ಪರಿವರ್ತನಗೊಂಡಾಗ, ಭದ್ರಬಾಹು ಮತ್ತು ಗಣಧರರು ಮತಾಂತರಗೊಂಡಾಗ ಹೀಗೆ ಹಲವು ಹತ್ತು ಜನ ಪ್ರತಿಭಾವಂತರು ಧರ್ಮಾಂತರಗೊಂಡಾಗ ಅವರು ಅದುವರೆಗಿನ ಮಾಮೂಲೀ ಜೈನರಿಗಿಂತ ಎತ್ತರಬಿತ್ತರರಾಗಿ, ಮೇರೆ ಮಂದರವಾಗಿ ಬೆಳೆದು ನಿಲ್ಲುವುದು ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಮನಸ್‌ಶಾಸ್ತ್ರ ಹಾಗೂ ವಿಜ್ಞಾನಗಳ ಬೆಂಬಲವೂ ಇದೆ. ಈ ಅಂಶದಿಂದ ಕೂಡ ನಂದಿಮಿತ್ರನ ಪಾತ್ರವನ್ನು ವಿಚಿಕಿತ್ಸೆಗೆ ಒಳಗುಮಾಡಬಹುದು.

ಭದ್ರಬಾಹು ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ವಡ್ಡಾರಾಧನೆಯ ಉಳಿದ ಕಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಬರುವಂತೆ ಉಪಸರ್ಗದ ವಿವರ ದಟ್ಟನಾಗಿ ಮೈ ಚಾಚಿಕೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ. ಇಲ್ಲಿ ಉಪಸರ್ಗ ಗೌಣವಾಗಿದೆ. ಕೇವಲ ಪರೀಷಕ ಜಯದ ವಿವರವಿದೆ. ಈ ಕಥೆಯನ್ನು 'ಉಪಸರ್ಗ ಕೇವಲಿಗಳ ಕಥೆ' ಎಂಬುದಕ್ಕಿಂತ 'ಪಾತ್ರಪ್ರಧಾನ ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಕಥೆ' ಎಂದು ಕರೆಯಬಹುದು. ಭದ್ರಬಾಹು ಚಂದ್ರಗುಪ್ತ; ನಂದಿಮಿತ್ರ, ಕಾಷ್ಠಕೂಟ-ಈ ಪಾತ್ರಗಳಂತೆ ಇಲ್ಲಿನ ಅಶೋಕ, ಕುಣಾಲ, ಸ್ಥೂಲಭದ್ರ ಪಾತ್ರಗಳನ್ನು ಜೈನ ಹಾಗೂ ಜೈನೇತರ ಕಥಾ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಿಗುವ ವಿವರಗಳ ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ ಪರಿಶೀಲಿಸಬಹುದು.

ಅಶೋಕನ ಪಾತ್ರ ಅರ್ಥಪೂರ್ಣ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದಿಂದ ಕೂಡಿದೆ. ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಮಗನಿಗೆ ತನ್ನ ಪತ್ರದ ಅಪವಾಚನದಿಂದ ಉಂಟಾದ ದುರ್ದೇಶಿಗೆ ಬಹುವಾಗಿ ಮರುಗುತ್ತಾನೆ. ಅಸಹಾಯಕ ಸ್ಥಿತಿ ಬೇರೆ, ಚಕ್ರವರ್ತಿಯಾಗಿದ್ದೂ ಮಗನಿಗೆ ಕಣ್ಣು ಬರಿಸುವಂತಿಲ್ಲ. ಅದರಿಂದ

ತಂದೆಯಾದ ದೊರೆ ಕಣ್ಣಿದ್ದು ಕುರುಡನಾದಂತೆ ಭಾವಿಸುವ ನೋವಿಗೆ ಬೀಳುತ್ತಾನೆ. ಅವನ ಹಳವಂಡ ನುಡಿಗಳಿಗೆ ಎಟುಕದ್ದು. ಮಗನ ಬಾಳು ಕತ್ತಲೆಯಾಗಿದ್ದು ಅದರ ನೆರಳು ತನ್ನ ಬಳಿಗೆ ಚಾಚಿದೆ, ತನ್ನ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದಿದೆ. ಮಹಾರಾಜನ ಮೂಕವೇದನೆ ಎಲ್ಲ ಮನುಷ್ಯರಿಗೆ ಬರುವಂತಹುದು. ಮಗ ಬದುಕಿದ್ದರೂ ಆ ಬದುಕು ಮುರಿದು ಬಾಳು. ಅದಕ್ಕೆ ಪರ್ಯಾಯವಾಗಿ ತಾನೂ ಕರಣನೆಂಬ ಅಳುಕು ಇದೆ. ಅಂಗವಿಕಲ ಸಿಂಹಾಸನಕ್ಕೆ ಅನರ್ಹ. ಕಣ್ಣಿಲ್ಲದವನಿಗಂತೂ ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿ ಸಿಂಹಾಸನದ ನಂಟಿಲ್ಲ. ಇನ್ನು ತನ್ನ ಮಗ ಕುಣಾಲನ ಜೀವನ ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರ ಜೀವನ. ಅವನ ಅರಸಿ ಚಂದ್ರಾನನೆಯದು ಗಾಂಧಾರಿ ಬಾಳು. ಅಶೋಕ ಮಹಾ ಪುತ್ರವಾತ್ಸಲ್ಯ. ಕುಣಾಲನ ಕರುಣಾಜನಕ ಬದುಕಿಗೆ ಅವನ ಎದೆ ಬಿರಿದಿದೆ. ಕುಣಾಲನ ಕುಸಿದ ಮರೀಚಿಕೆ ಕಣ್ಣಾಗಬೇಕಾದ ಮಗನಿಗೆ ತಾನೇ ಕಣ್ಣಾಗಿ ನಿಲ್ಲುತ್ತಾನೆ. ಏನಾದರೂ ತಾನೆ ಏನು? ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬದಲು ಏನು ಕೊಡಬಲ್ಲ? ಆದರೂ, ಅದಮ್ಯ, ಕರುಳ ಕರೆಗೆ ಓಗೊಟ್ಟು, ಮಗನಿಗೆ ಕೇಳಿದ 'ಮಗನೆ, ಬೇಡು ನೀನು' ಎಂದು. ಕುಣಾಲನಾದರೋ ತಂದೆಯಂತೆ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯಾಗಬೇಕಾಗಿದ್ದವನು. ರಾಜಪುತ್ರ ಕೇಳಬೇಕಾದ್ದನ್ನೇ ಕೇಳಿದ, 'ಕಾಕಿಣೀ ರತ್ನ' ಬೇಕೆಂದು. ಈ ಬೇಡಿಕೆ ಕೇಳಿ ತಂದೆ ಜೀವಚ್ಯವವಾದ. ಮಗನಿಗೆ ತಾನಾಗಿ ಒತ್ತಾಯದಿಂದ ಒಲವರದಿಂದ ಏನಾದರೂ ಕೇಳಿಕೊ ಮಗೂ ಎಂದು ಕೇಳಿದ್ದಾಗಿದೆ. ಕೇಳಿದ್ದನ್ನು ಕೊಡಬೇಕೆಂದು ಅಪೇಕ್ಷೆ ಅಶೋಕನದು. ಅನಿರೀಕ್ಷಿತ ಯಾಚನೆ ಬಂದು ತಂದೆಗೆ ಯೋಚನೆಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿತು. ಯಾತನೆಗೆ ಕಾರಣವಾಯಿತು. ಒಳಗೊಳಗೆ ಕರುಳು ನುಲಿದು ಹಿಪ್ಪೆಯಾಯಿತು.

ಚೇಳು ಕುಟುಕಿದಂತಾಯಿತು. ಆಗ ಮಾತು ಕೊಟ್ಟು ಈಗ ಮರುಮಾತು ಕೊಡಬೇಕಾಗಿದೆ. ಕಾಕಿಣೀ ರತ್ನ ಕೊಡುವುದು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ ಎಂದು ಈಗ ಯಾವ ಬಾಯಿಂದ ಹೇಗೆ ಹೇಳುವುದು? ಗಾಯದ ಮೇಲೆ ಬರೆ? ಈ ಮೂಕ ಹಿಂಸೆಗೆ ಬೇಗ ಮುಗಿತಾಯ ಹಾಡಬೇಕೆನ್ನಿಸಿತು. ಕೂಡಲೇ ಕುಣಾಲನಿಗೆ ನೋವು ನುಂಗಿದ ಸೋತ ದನಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಗೊ ಹೇಳಿದ 'ಅದು ಚಕ್ರವರ್ತಿಗಲ್ಲದೆ ಬೇರೆಯವರಿಗೆ ಇಲ್ಲ' ಎಂದು. ಆನಂದಗಳೆಲ್ಲ ಬತ್ತಿದಾಗ ಸನ್ಯಾಸ ಸಹಜ. ಸಂಸಾರ ವೈರಾಗ್ಯಕ್ಕೆ

ದಾರಿ ತೆರೆಯಿತು. ಯಾರೂ ವಿರಾಗಿಯಾಗುವುದು ಇಂಥ ಪ್ರಸಂಗಗಳಲ್ಲೇ. ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿ, ವಾಸ್ತವ ಎಂಬಂತೆ, ಅಶೋಕನು ಸುವ್ರತ ಭಟಾರರ ಬಿಳಿ ಜಿನದೀಕ್ಷೆ ಕೈಗೊಂಡು ಪರತ್ರೆ ಸಾಧಿಸಿದ.

ಕುಣಾಲನ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆ ಎಂತಹದು? ಕುಣಾಲ ಚಂದ್ರಾನನೆ ಏನೆಂದರು? ಏನಾದರು? ನೊಂದ ದಂಪತಿಗಳೂ ಯತಿಪತಿಗಳಾದರೆ? ಆತ್ಮಹತ್ಯೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡರೆ? (.....) ಈ ವಿಷಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ವಡ್ಡಾರಾಧನೆಯಲ್ಲಿ ಉತ್ತರಗಳಲ್ಲಿ. ಕೃತಿಕಾರನ ಈ ಅಸೀಮ ನಿರ್ಲಕ್ಷ್ಯ ಅಕ್ಷಮ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಪಾತ್ರರಚನೆಯಲ್ಲಿ ದೋಷ ಬಂದಿದೆಯೆನ್ನಿಸುತ್ತದೆ. ಕುಣಾಲನ ಬದುಕು ದುರಂತ ಮಡುವಿನ ನಟ್ಟನಡುವೆ ತತ್ತರಿಸುತ್ತಿರುವಾಗಲೇ ಕಥೆಗಾರ ಕೈತೊಳೆದುಕೊಂಡುಬಿಡುತ್ತಾನೆ. ಕುಣಾಲನನ್ನು ಮತೆತುಬಿಟ್ಟನೆ ಅಥವಾ ಅವನ ಕಾರುಣ್ಯ ಸಿಂಚಿತ ಜೀವನವನ್ನು ಓದುಗರೇ ಊಹಿಸುತ್ತಾರೆಂದು ಉದ್ದೇಶ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸದೆ ಬಿಟ್ಟನೆ? ವಡ್ಡಾರಾಧನಕಾರ ಕುಣಾಲನ ಮಗನಾದ ಸಂಪ್ರತಿ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನ ಮೂಲಕ ಕೂಡ, ಅವನ ತಂದೆ ತಾಯಿಯರ ಬಗ್ಗೆ ಏನನ್ನೂ ಹೇಳಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಈ ಆನಾದರವೇಕೆ? ಕುಣಾಲನನ್ನು ಕುರುಡುನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ ಅವನ ಜೀವಿತದ ಉತ್ತರಾರ್ಧಕ್ಕೆ ಲೇಖಕ ಕುರುಡಾಗಿದ್ದೇನೆಂದು ನಿಶ್ಚಯವಾಗದು. ಕುಣಾಲನ ಪಾತ್ರ ಜೈನೇತರ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲೂ ಪ್ರವೇಶ ಪಡೆದಿದೆ. ಬೌದ್ಧ ಕಥಾಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಂತೂ ಕುಣಾಲನ ಬಗ್ಗೆ ಬೇರೊಂದು ಕಥೆಯೇ ಇದೆ. ಅದು ಸ್ಥೂಲ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿನ ಇನ್ನೊಂದು ಮುಖ. ಜೈನ ಬೌದ್ಧ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿನ ಸದೃಶ ಕಥೆ, ವಸ್ತುಗಳಸಾಮ್ಯಭೇದಗಳನ್ನು ಸಮೀಕರಿಸಿ ನಡೆಸುವ ಅಭ್ಯಾಸದ ಅಗತ್ಯವಿದೆ. ಜೈನ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಣಿಕನ ಬಗ್ಗೆ ಅಪಾರ ವಾಚ್ಛಯವಿದೆ. ಬೌದ್ಧ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಶೋಕನ ಬಗ್ಗೆ ಹಾಗಿದೆ. ಇದು ಸಹಜವೇ. ಏಕೆಂದರೆ ಇವರಿಬ್ಬರೂ ಆ ಎರಡು ಧರ್ಮಗಳ ಪುರೋಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಆಧಾರಸ್ತಂಭವಾಗಿ ನಿಂತವರು. ಬೌದ್ಧಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲೂ ಕುಣಾಲನ ಸಂಬಂಧವಾಗಿ ಕಥೆಯಿದೆ. ಅಲ್ಲಿಯೂ ಕುಣಾಲನ ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಕೀಳಿಸಿದ ಸಂಗತಿಯಿದೆ. ಜೈನ-ಬೌದ್ಧ ಕಥೆಗಳೆರಡೂ ಇ ಅಂಶದಲ್ಲಿ ಹೊಂದಾಣಿಕೆಯನ್ನು ತೋರಿಸುವುದರಿಂದ, ಇದೊಂದು ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಘಟನೆಯೆಂದು ತಿಳಿಯಲು ಅವಕಾಶ ವಿದೆ. ಕುಣಾಲ ಸಂಬಂಧಿಯಾದ ಬೌದ್ಧಕಥೆಯನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಸಂಗ್ರಹವಾಗಿ ಕೊಟ್ಟಿದೆ;

ಅಶೋಕನು ಬುದ್ಧನ ನೆನಪಿಗಾಗಿ ಆಳ ಸಾವಿರ ಸ್ತೂಪಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಾಣಮಾಡಿಸಿದ. ಅಶೋಕನ ರಾಣಿ ಪದ್ಮಾವತಿ ಒಬ್ಬ ಮಗನನ್ನು ಹಡೆದಳು. ಮುದ್ದಾದ ಮಗುವಿನ ಕಣ್ಣುಗಳಂತೂ ಚೆಲುವಿನ ಬಟ್ಟಲಾಗಿದ್ದುವು. ಮಗುವಿಗೆ ಧರ್ಮವರ್ಧನನೆಂದು ಹೆಸರಿಟ್ಟರು. ಮಗುವಿನ ಮುಖ ಹುಣ್ಣಿಮೆಯ ತಿಂಗಳಿನಂತೆ, ಕಣ್ಣುಗಳು ಬಿರಿದ ನೀಲೋತ್ಪಲದಂತೆ ಕಂಗೊಳಿಸುತ್ತಿದ್ದುವು. ಅಶೋಕ ತನ್ನ ಆಪ್ತ ಪರಿವಾರಕ್ಕೆ ಕೇಳಿದ 'ಈ ಬಗೆಯ ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಯಾರಾದರೂ ಬೇರೆಲ್ಲಾದರೂ ನೋಡಿದ್ದೀರಾ?' ಎಂದು. ಸಚಿವರಿಂದ ಉತ್ತರ ಬಂತು: 'ಇಂಥ ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಮಕ್ಕಳಲ್ಲಿ ಕಂಡಿಲ್ಲ. ಹಿಮಾಲಯದಲ್ಲಿರುವ ಕುಣಾಲ ಹಕ್ಕಿಯ ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನು ನೋಡಿದ್ದೇವೆ. ಅವು ಕುಮಾರನ ಕಣ್ಣುಗಳಂತೇ ಇವೆ.' ಅಶೋಕನ ಅಪ್ಪಣೆಯಂತೆ ಬೇಟೆಗಾರರು ಕುಣಾಲಪಕ್ಷಿ ಹಿಡಿದು ತಂದರು. ಹಕ್ಕಿಯ ಕಣ್ಣಿಗೂ ಕುಮಾರನ ಕಣ್ಣಿಗೂ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಿರಲಿಲ್ಲ. ಸರಿ, ಅಂದಿನಿಂದ ಕುಮಾರನಿಗೂ ಕುಣಾಲ ಎಂಬ ಇನ್ನೊಂದು ಹೆಸರಾಯಿತು.

ಕುಮಾರ ಕುಣಾಲ ಕೌಮಾರ್ಯ ಕಳೆದು ಯೌವನಕ್ಕೆ ಬಂದ. ಚತುಷ್ಟಷ್ಟೋ ಕಲೆಗಳಲ್ಲಿ ನಿಪುಣನಾದ. ಸಂಗೀತವಿಶಾರದನಾದ. ಕಾಂಚನಮಾಲೆ ಎಂಬಾಕೆ ಮಡಿದಿಯಾದಳು. ಅಶೋಕ ಒಂದು ಸಲ ಕುಕ್ಕುಟಾರಾಮದ ಭಿಕ್ಷುಗಳ ಬಳಿ 'ಹೊರಟಾಗ ಕುಣಾಲನನ್ನೂ ಕರೆದೊಯ್ಯಿ. ಕುಕ್ಕುಟಾರಾಮದ ಮಹಸ್ಥವಿರ ಯಶಸ್ಸು ಎಂಬಾತ. ಆತ ಕುಣಾಲನನ್ನು ಕಂಡು 'ಇವನು ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೇ ಕಣ್ಣು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುವನು' ಎಂದು ಮುಂದಾಗುವುದನ್ನು ಹೇಳಿದ. ಕುಣಾಲ ಯಶಸ್ಸುವಿನ ಅಡಿ ಹಿಡಿದ. ಭಿಕ್ಷು ನುಡಿದ 'ಕುಮಾರನೇ, ದುಃಖಗಳಿಗೆ ಕಣ್ಣು ಮೂಲ. ಕಣ್ಣುಗಳು ಚಂಚಲ ಸ್ವಭಾವದವು. ಮಿತ್ರರೂಪಿ ಶತ್ರುಗಳು. ಈ ಸಂಗತಿ ತಿಳಿಯದೆ ಕಣ್ಣುಗಳ ವಶರಾಗಿ ಪಾಪಕೂಪಕ್ಕಿಳಿಯುವರು. ಕಣ್ಣುಗಳ ಜಾಗ್ರತೆ ಇರಲಿ'. ಕುಣಾಲನ ಎದೆಯಲ್ಲಿ ಉಪದೇಶ ಬೇರೂರಿತು.

ಒಮ್ಮೆ ಕುಣಾಲ ಏಕಾಂತದಲ್ಲಿದ್ದ. ಅಲ್ಲಿಗೆ ಅಶೋಕನ ರಾಣಿಯರಲ್ಲೊಬ್ಬಳಾದ ಶಿಷ್ಯರಕ್ಷಿತೆ ಬಂದಳು. ಕಾಮಾಧಿಕ್ಯದಿಂದ ಕುಣಾಲನನ್ನು ಆಲಂಗಿಸಿದಳು. ಕುಣಾಲನ ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನು ನೋಡುತ್ತಾ 'ಯುವರಾಜಾ, ಈ ಕಣ್ಣುಗಳ ಚೆಲುವಿಗೆ ನಾನು ಸೋತಿದ್ದೇನೆ' ಎಂದಳು. ಕುಣಾಲ 'ತಾಯಿ, ಇಂಥ ಪಾಪದ ನುಡಿಗಳನ್ನು ಆಡದಿರಿ. ನಾನೂ ನಿನ್ನ ಮಗನಂತಲ್ಲವೇ, ಎಚ್ಚಿತ್ತುಕೋ.' ತನ್ನನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸಿದ್ದರಿಂದ ತಿಷ್ಯರಕ್ಷಿತೆ ನಾಗಣಿಯಾದಳು: 'ಕುಮಾರಾ, ನನಗೇ ಬುದ್ಧಿ ಹೇಳುವೆಯಾ? ನನ್ನನ್ನು ಎದುರಿಸಿದವರಿಗೆ ಏನು ಗತಿ ಬರುವುದೆಂದು ಮುಂದೆ ತಿಳಿಯುವೆ.' 'ಅಮ್ಮಾ, ನನಗೆ ಮೃತ್ಯು ಬಂದರೂ ಸರಿ, ಅಧರ್ಮಕ್ಕೆ ತೊಡಗುವುದಿಲ್ಲ.' ತಿಷ್ಯರಕ್ಷಿತೆ ಕ್ರೋಧಾಕಾರಿ ದಳು. ಪ್ರತೀಕಾರಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶ ಕಾಯುತ್ತಿದ್ದಳು. ಹೀಗಿರುವಾಗ ಒಮ್ಮೆ ತಕ್ಷಶಿಲೆಯವರು ಸರಕಾರದ ಮೇಲೆ ತಿರುಗಿ ಬಿದ್ದರು. ದಂಗೆ ಅಡಗಿಸಲು ಅಶೋಕ ಅಣಿಯಾದ. ಸಚಿವರು ಯುವರಾಜ ಕುಣಾಲನಿರುವಾಗ ಅವನನ್ನೇ ಕಳಿಸಬಹುದೆಂದರು. ಕುಣಾಲನೂ ಒಪ್ಪಿ ಹೊರಟ. ತಕ್ಷಶಿಲೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಭಟನೆಯ ಬದಲು ಸ್ವಾಗತ ದೊರೆಯಿತು. ಪಟ್ಟಣವನ್ನು ಅಲಂಕರಿಸಿದ್ದ ಜನತೆ ಕುಣಾಲನನ್ನು ಬರಮಾಡಿ ಕೊಂಡರು. 'ರಾಜಾ, ಕೆಟ್ಟ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ಎದುರಾಗಿ ನಾವು ದಂಗೆ ಎದ್ದಿದ್ದೇವೆ. ಪ್ರಭುಗಳಿಗೆ ಅವಿಧೇಯರಾಗಿಲ್ಲ.' ತಕ್ಷಶಿಲೆ ಶರಣಾಯಿತು. ಸೆಣಸಾಟವಿಲ್ಲದೆ ಕುಣಾಲನಿಗೆ ಸುಲಭ ವಿಜಯ ದೊರೆಯಿತು.

ಕುಣಾಲ ತಕ್ಷಶಿಲೆಗೆ ಹೊರಟಮೇಲೆ ಅಶೋಕನಿಗೆ ಅರೋಗ್ಯ ಕೆಟ್ಟಿತು. ಮೈಯಿಂದ ಕೆಟ್ಟ ವಾಸನೆಯ ಕೀವು ಬಸಿಯುತ್ತಿತ್ತು. ವಾಂತಿ ಬೇರೆ. ರಾಜವೈದ್ಯರು ಗುಣಪಡಿಸಲಾಗಲಿಲ್ಲ. ಅಶೋಕನಿಗೆ ತನ್ನ ಮಗ ಕುಣಾಲನಿಗೆ ಪಟ್ಟ ಕಟ್ಟಿ ಸಾಯುವ ಆಸೆ. ತಿಷ್ಯರಕ್ಷಿತೆಗೆ ಗಾಬರಿ. ದೊರೆಗೆ ನಿರಾಶೆಯಾಗದಿರುವಂತೆ ಸಮಾಧಾನಿಸಿದಳು. ತನ್ನ ಸ್ವಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಚುರುಕುಗೊಳಿಸಿದಳು. ಅರಮನೆ ಪಂಡಿತರನ್ನೆಲ್ಲ ಕರೆಸಿದಳು. ದೊರೆಗೆ ಬಂದಿರುವಂತಹ ಕಾಯಿಲೆ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಯಾರಿಗಾದರೂ ಬಂದಿದ್ದರೆ ಕರೆದು ತರಲು ತಿಳಿಸಿದಳು. ಅಂಥವನನ್ನು ತರಲಾಯಿತು. ಅವನನ್ನು ಕೊಲ್ಲಿಸಿ ಹೊಟ್ಟೆ ಸೀಳಿಸಿದಳು. ಅಲ್ಲೊಂದು ಹುಳುವಿತ್ತು. ಅದರ ಮೇಲೆ ಮೆಣಸಿನ ಪುಡಿ

ಉದುರಿಸಿದಳು. ಮೆಣಸು ಶುಂಠಿಪುಡಿ ಹಾಕಿದಳು. ಹುಳು ಸಾಯಲಿಲ್ಲ. ಈರುಳ್ಳಿ ರಸ ಹಿಂಡಿದಳು. ಹುಳು ಸತ್ತಿತ್ತು.

ತಿಷ್ಠರಕ್ಷಿತೆ ಅಶೋಕನಿಗೆ ಈರುಳ್ಳಿ ತಿನ್ನಿಸಿದಳು. ಸತ್ತ ಹುಳು ಮೈಯಿಂದ ಹೊರಗೆ ಬಿತ್ತು. ಗುಣಮುಖಿಯಾದ ಅಶೋಕ 'ಬೇಕಾದ ವರ ಕೇಳಿಕೋ' ಎಂದ. ಅವಳು 'ನನಗೆ ಒಂದುವಾರದ ಮಟ್ಟಿಗೆ ರಾಜ್ಯವಾಳಲು ಅವಕಾಶ ಬೇಕು' ಎಂದಳು. ದೊರೆ ಒಪ್ಪಿದ. ರಾಜ್ಯಾಧಿಕಾರ ಬಂತು. ಕುಣಾಲನ ಮೇಲಿನ ಸೇಡು ಈಡೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಸಿದ್ಧವಾದಳು. ರಾಜನ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಆಜ್ಞಾಪತ್ರ ತಕ್ಷಶಿಲೆಗೆ ಕಳಿಸಲು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿದಳು. 'ಸಕಲ ಜಂಬೂದ್ವೀಪ ಸಾರ್ವಭೌಮ ಅಶೋಕನು ತಕ್ಷಶಿಲೆಯ ಮಹಾಜನಗಳಿಗೆ ಹೀಗೆ ಆಜ್ಞಾಪಿಸುತ್ತಾನೆ: ಈ ಆಜ್ಞೆಯನ್ನು ನೋಡಿದೊಡನೆ ನಮ್ಮ ವಂಶಕ್ಕೆ ಕಳಂಕವಾಗಿರುವ ಕುಮಾರ ಕುಣಾಲನ ಕಣ್ಣುಗಳೆರಡನ್ನೂ ಕೀಳಿಸತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ತಕ್ಷಶಿಲೆಯ ಸರಹದ್ದಿನಿಂದ ಓಡಿಸತಕ್ಕದ್ದು, ಆಜ್ಞಾಪತ್ರಕ್ಕೆ ರಾಜಮುದ್ರೆ ಬೇಕು. ಅದು ಅಶೋಕನ ತಲೆದಿಂಬಿನಡಿ ಇತ್ತು. ಅದನ್ನೆತ್ತಿಕೊಳ್ಳಲು ಹೋದಳು. ದೊರೆಗೆ ಎಚ್ಚರವಾಯಿತು. ರಾಣಿಯನ್ನು ಕಂಡು 'ತಿಷ್ಠಾ, ಹದ್ದುಗಳೆರಡು ಕುಮಾರನ ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಕಿತ್ತುಹಾಕಿದಂತೆ ನಾನೊಂದು ಕನಸು ಕಂಡೆ,' ಅವಳು ಕೆಟ್ಟದ್ದು ನಿವಾರಿತವಾಗಲೆಂದು ನಟಿಸಿದಳು. ಅಶೋಕ ಮತ್ತೆ ಮಲಗಿದ. ಮತ್ತೆ ಬಿಚ್ಚಿಬಿದ್ದು ಎದ್ದು ಕುಳಿತ. 'ಪ್ರಿಯೆ ಕುಮಾರನು ಕುರುಡನಾಗಿ ಪಾಟಲೀಪುತ್ರಕ್ಕೆ ಬಂದಂತೆಯೂ, ಅವನ ತಲೆಯೂ ಗಡ್ಡವೂ ಜಡೆಕಟ್ಟಿ ಬಟ್ಟೆಗಳು ಹರಿದು ಚಿಂದಿಯಾಗಿದ್ದಂತೆಯೂ ಕಂಡೆ.' ಅಮಂಗಳ ಪರಿಹಾರವಾಗಲೆಂದಳು. ಅಶೋಕ ಮಲಗಿದ. ಚೆನ್ನಾಗಿ ನಿದ್ರೆ ಬಂತು. ಅವನ ತಲೆಯ ದೆಸೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ರಾಜಮುದ್ರೆಯಿಂದ ಪತ್ರಕ್ಕೆ ಅಂಕಿತ ಮಾಡಿ ಹೊರಟಳು. ಅಶೋಕನ ರಾಜಮುದ್ರೆ ಅವನ ದಂತಗಳ ಆಕಾರದಲ್ಲತ್ತು. ಆಮೇಲೆ ಅವನಿಗೆ ಮೂರನೆ ಸಲ ಕನಸು ಬಿತ್ತು. ಅದರಲ್ಲಿ ಅವನ ಹಲ್ಲುಗಳು ಮುರಿದು ಹೋದಂತೆ ಕಂಡಿತು. ದೈವಜ್ಞರನ್ನು ಬರಮಾಡಿಕೊಂಡ. ಕನಸುಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸಿ ಅರ್ಥ ಕೇಳಿದ. 'ನಿನ್ನ ಮಗ ಕಣ್ಣು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆಂದು ಇದರ ಸೂಚನೆ' ಎಂದರು.

ತಕ್ಷಶಿಲೆ ಅಶೋಕನ ಅಜ್ಞಾಪತ್ರದಿಂದ ಕಳವಳಿಸಿತು. ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿ ರಾಜಾಜ್ಞೆಯನ್ನು ಕುಣಾಲನಿಗೆ ತೋರಿಸಿದರು. ಕುಮಾರ ಪ್ರಶಾಂತನಾಗಿ ಆಜ್ಞೆಗೆ ತಲೆ ಬಾಗಿದ. ಆಜ್ಞೆ ಕಾರ್ಯಗತಗೊಳಿಸಲು ಕಡೆಗೆ ಲೋಭಿಯೊಬ್ಬ ಮುಂದಾದ. ಆತ ಕುಮಾರನ ಸೂಚನೆಯಂತೆ ಎರಡು ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಒಂದಾದ ಮೇಲೊಂದರಂತೆ ಕಿತ್ತು ಕುಣಾಲನ ಕೈಗಳಿಗಿತ್ತ. ಆ ವೇಳೆಗೆ 'ಈ ರಾಜಾಜ್ಞೆ ಅಶೋಕರದಲ್ಲ, ರಾಣಿ ತಿಷ್ಯರಕ್ಷಿತೆಯ ಮೋಸ' ಎಂದು ರಾಜಧಾನಿಯಿಂದ ಧಾವಿಸಿದ ದೂತ ನಿವೇದಿಸಿದ. ಅನಾಹುತ ಆಗಿಹೋಗಿತ್ತು. ಸುದ್ದಿ ತಿಳಿದು ಕುಣಾಲನ ಮಡದಿ ಕಾಂಚನಮಾಲೆ ಓಡೋಡಿ ಬಂದಳು. ಕಣ್ಣು ರಕ್ತದ ದೊನ್ನೆಯಾಗಿದ್ದ ಗಂಡನನ್ನು ಕಂಡು ಮೂರ್ಛಿತರಾದಳು. ಕುಣಾಲ ಉಪಚರಿಸಿದ. ಸಮಾಧಾನಪಡಿಸಿದ. ಧೈರ್ಯ ಹೇಳಿದ.

ಗಂಡ ಹೆಂಡತಿ ತಕ್ಷಶಿಲೆ ಬಿಟ್ಟು ಹೊರಟರು. ಹಾಡುಗಳಿಂದ ಭಿಕ್ಷೆ ಬೇಡಿ ಹೊಟ್ಟೆ ತುಂಬಿಸಿಕೊಂಡು ಪಾಟಲೀಪುತ್ರ ತಲಪಿದರು. ಅರಮನೆ ಬಾಗಿಲು ಕಾಯುವವರಿಗೆ ಪರಿಚಯ ತಿಳಿಯಲಿಲ್ಲ. ಒಳಗೆ ಬಿಡಲಿಲ್ಲ. ರಥಗಳನ್ನು ಬಿಡುತ್ತಿದ್ದ ಲಾಯದಲ್ಲಿ ನೆರಳಾಯಿತು. ಬೆಳಗಿನ ಜಾವದಲ್ಲಿ ಕುಮಾರ ಹಾಡಿದ. ಅಶೋಕನ ಕರುಳು ಗುರುತಿಸಿತು. ಕರೆಸಿದ. ಹರಕಲು ಬಟ್ಟೆ, ಮೀಯದ ಕೊಳಕು ಮೈ, ಕುರುಚಲು ಮುಖದ ಕುಣಾಲ ತಟ್ಟನೆ ಗುರುತು ಸಿಗಲಿಲ್ಲ. ಸೊಸೆಯೂ ಅಷ್ಟೆ. ಕುಮಾರನೆ? 'ಹೌದು'. ವಜ್ರಾಘಾತದಿಂದ ದೊರೆ ಕುಸಿದುಬಿದ್ದ. ಮಗನೇ ತಂದೆಗೆ ಶ್ರೇಷ್ಠೋಪಚಾರ ಮಾಡಿದ. ತಂದೆ ಗೋಳಾಡಿದ. ಮಗ ಸಮಾಧಾನ ಹೇಳಿದ.

ಇದೆಲ್ಲ ರಾಣಿ ತಿಷ್ಯೆಯ ಮೋಸವೆಂದು ಅಶೋಕನಿಗೆ ತಿಳಿಯಿತು. ಶೋಕ ರೋಷಗಳು ಉಕ್ಕಿ ಹರಿದುವು. ಕುಣಾಲ ಅಶೋಕನ ಕಾಲು ಹಿಡಿದು ಬೇಡಿದ 'ತಾಯಿಯನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸು ತಂದೆ, ಶಾಂತಿಯಿಂದಿರು. ವೈರದಿಂದ ವೈರ ಉಪಶಮನವಾಗದು. ಕ್ರೋಧವಿಲ್ಲದ ಪ್ರೇಮನಿರ್ಭರ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಶಾಂತಿ ಆನಂದ ತುಂಬಿರುತ್ತವೆ. ಪ್ರಭು ಇದನ್ನು ನಂಬಿ ನಡೆದರೆ ಪ್ರಜೆಗಳೂ ಪಾಲಿಸುತ್ತಾರೆ' ಎಂದೆಲ್ಲ ಶಾಂತವಾಗಿ ಹೇಳಿದ: 'ನನ್ನ ಹೃದಯದಲ್ಲಿನ ಕಲ್ಮಷಗಳೆಲ್ಲ ಕರುಣೆಯ

ಕಣ್ಣೀರಿಂದ ಕಳೆದುಹೋಗಿದ್ದಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಕಣ್ಣುಗಳು ಮೊದಲಿನಂತೆಯೇ ಆಗಲಿ' ಎಂದ. ಹಾಗೆ ಅವನು ಅನ್ನುತ್ತಿದ್ದಂತೆಯೇ ಕುಣಾಲನ ಕಣ್ಣುಗಳು ಮೊದಲಿನಂತೆಯೇ ಆದುವು.

ಬೌದ್ಧಕಥೆಯಲ್ಲಿ ತಿಷ್ಠೆಯ ಪಾತ್ರ ಹೊಸದಾಗಿ ಸೇರಿದೆ, ಜೈನಕಥೆಯಲ್ಲಿ ಆಕೆಯ ಪಾತ್ರ ಮರೆಯಾಗಿದೆ. ಬೌದ್ಧ ಪರಂಪರೆಯಕಥೆಯಂತೆ ಕುಣಾಲನಿಗೆ ಕಣ್ಣು ಬಂದ ಪವಾಡವಿದೆ. ಇದು ಕಾರುಣ್ಯ ಸಿಂಚನದ ಪರಿಣಾಮವಿರಬಹುದು. ತಿಷ್ಠೆ-ಕುಣಾಲರ ಪ್ರಸಂಗ, ಕನ್ನಡ ಕಾವ್ಯ ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಣುವ ಕುಮಾರ ರಾಮ-ರತ್ನಾಜಿಯವರ ಪ್ರಸಂಗವನ್ನು ನೆನಪಿಸುತ್ತದೆ. ಅರ್ಜುನ-ಊರ್ವಶಿ ಪ್ರಸಂಗವು ಇಂತಹುದೇ ತಾನೆ? ಇಂಥ ಇನ್ನೂ ಕೆಲವು ಕಥೆಗಳು ಜಗತ್ತಿನ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. ಯೂರಿಪಿಡೀಸನ ಹಿಪ್ಪೊಲೈಟಿಸ್ ನಾಟಕದಲ್ಲೂ ಇಂತಹುದೇ ಅಧಾರ್ಮಿಕ ಪ್ರಣಯದ ದುರಂತ ಕಥೆಯಿದೆ; ಅಲ್ಲಿಯೂ ಕುಮಾರ ರಾಮ, ಕುಣಾಲನಿಗೆ ಆದಂತೆ ಹಿಪ್ಪೊಲೈಟಿಸ್ ರಾಜಕುಮಾರನಿಗೆ ಮಾತೃಗಮನದ ಆರೋಪ ಹೊರಿಸಿ ತಂದೆ ಥೀಸಿಯಸ್ ಗಡೀಪಾರು ಆಜ್ಞೆ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಚಂಡ ಶಾಸನ ಸುನಂದೆ, ಅಮೃತಮತಿ-ಅಷ್ಟಾವಂಕ, ಕೀಚಕ-ದ್ರೌಪದಿ. ಅರ್ಜುನ-ಊರ್ವಶಿ-ಇವು ಇನ್ನೊಂದು ಬಗೆಯ ವಿಷಮ ಪ್ರಣಯ ಪ್ರಸಂಗಗಳು. ವಡ್ಡಾರಾಧನೆಯಲ್ಲೇ ಬರುವ ಕಾರ್ತಿಕೇಯ ಸ್ವಾಮಿಯ ಕಥೆಯಲ್ಲಿನ ಅಗ್ನಿಮಿತ್ರ-ಕೃತ್ತಿಕೆಯರ ಈ ಪ್ರಸಂಗ ಕುಣಾಲನ ಕಥೆಗೆ ತದ್ವಿರುದ್ಧವಾದ ಭೀಕರ ಸಂದರ್ಭವಾಗಿದೆ. ಮಾನವ ಸಂಬಂಧಗಳು ಹೇಗೆ ಜಟಿಲಕುಟಿಲ ಗತಿಯಲ್ಲಿ ಸಾಗುತ್ತವೆಂಬುದನ್ನು ಇವು ಧ್ವನಿಸುತ್ತವೆ.

ಭದ್ರಬಾಹು ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ಬರುವ ಸ್ಥೂಲಭದ್ರನ ಬಗ್ಗೆ ಜೈನಕಥಾಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಿಗುವ ಕಥೆಯ ಸಾರಾಂಶ: ನಂದ ದೊರೆಗಳಲ್ಲಿ ಮಹಾಪ್ರತಾಪಿಯಾಗಿದ್ದ ಮಹಾನಂದನನ ಮಂತ್ರಿಯ ಹೆಸರು ಶಕಟಾಲ ಎಂದು. ಇವನು ಅತ್ಯಂತ ದಕ್ಷನಾದ ಮಂತ್ರಿಯಾಗಿದ್ದನು. ಇವನು ಅತ್ಯಂತ ದಕ್ಷನಾದ ಮಂತ್ರಿಯಾಗಿದ್ದನು. ಶಕಟಾಲನಿಗೆ ಸ್ಥೂಲಭದ್ರ, ಶ್ರೀಯಕ ಎಂಬ ಗಂಡು ಮಕ್ಕಳಿದ್ದರು. ಹಿರಿಯವನು ಸ್ಥೂಲಭದ್ರ. ಆತ ತುಸು ತುಂಟ, ತುಂಬ ರಸಿಕ, ಮತ್ತು ಸ್ವಚ್ಛಂದ ಜೀವಿ.

ಹಿರಿಯವನಾದ ಶ್ರೀಯುಕ್ತನು ಧರ್ಮಿಷ್ಠ, ಸಂಯಮಿ ಮತ್ತು ಮೃದು ಸ್ವಭಾವದವನು. ಹಿರಿಯ ಮಗನ ಬಗ್ಗೆ ಶಕಟಾಲನಿಗೂ ಚಿಂತೆಯಾಯಿತು. ಸ್ಥೂಲಭದ್ರನಾದರೋ ತನ್ನ ಕಾಲವೆನ್ನೆಲ್ಲ ಕೋಶಳ ಮನೆಯಲ್ಲೇ ಕಳೆಯುತ್ತಿದ್ದ. ಕೋಶಳು ಪಾಟಲೀಪುತ್ರದ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ವೇಶ್ಯೆ. ವೈಶಾಲಿ ಯಂತೆ ಪಾಟಲೀಪುತ್ರದ ಜನರೂ ಅತ್ಯಂತ ಸುಂದರಿಯಾದ ಹೆಣ್ಣನ್ನು ವೇಶ್ಯೆಯಾಗಿ ಇಡುವ ಪರಿಪಾಟವನ್ನು ಬೆಳೆಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ವೈಶಾಲಿಯ, ಅಂಬಾಪಾಲಿಯ ಸಹವಾಸಕ್ಕಾಗಿ ರಾಜಮಹಾರಾಜರು ಹಾತೊರೆಯುತ್ತಿದ್ದಂತೆ, ಪಾಟಲೀಪುತ್ರದ ಕೋಶಳ ಕೂಡ ಕಾಲ ಕಳೆಯಲಿಕ್ಕಾಗಿ ಹಣದ ಹೊಳೆ ಹರಿಸಲು ರಸಿಕ ಶ್ರೀಮತ ಮಂದಿ ಸಿದ್ಧವಾಗಿದ್ದರು. ಸ್ಥೂಲಭದ್ರ ಇಂಥ ವೇಶ್ಯೆಯ ಕೈವಶವಾಗಿದ್ದ. ಅವನಿಗೆ ವೇಶ್ಯಾಭವನವೇ ಸ್ವರ್ಗ. ಎಲ್ಲವೂ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಅಗುತ್ತಿತ್ತು. ಕೋಶಳೂ ಸಹ ಅವನಲ್ಲಿ ಅಪಾರವಾದ ಅಕ್ಕರೆಯನ್ನು ತೋರುತ್ತಿದ್ದಳು. ಇತರರನ್ನು ಹಣಕ್ಕಾಗಿ, ಅಧಿಕಾರಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರೀತಿಸಿದರೆ ಸ್ಥೂಲಭದ್ರನನ್ನು ಮಾತ್ರ ಅಂತಃಕರಣಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಪ್ರೀತಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು.

ಶಕಟಾಲನು ರಾಜನ ಸೇವೆಯನ್ನು ಅತ್ಯಂತ ನಿಷ್ಠೆಯಿಂದ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಆದರೂ ಒಮ್ಮೆ ಅವನು ರಾಜನ ಕೋಪಕ್ಕೆ ತುತ್ತಾಗಬೇಕಾಯಿತು. ರಾಜರು ಎಂದು ಹೇಗೆ ಇರುತ್ತಾರೆಂಬುದನ್ನು ಹೇಳಲು ಕಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಇಂಥ ಚಂಚಲ ಸ್ವಭಾವದ ರಾಜನ ಸೇವೆ ಕಷ್ಟಕರವಾದುದೇ ಸರಿ.

ಮಹಾನಂದನನ ಕೋಪಕ್ಕೆ ಗುರಿಯಾದ ಶಕಟಾಲ ಆತ್ಮಹತ್ಯೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡನು. ಪದ್ಧತಿಯಂತೆ ಶಕಟಾಲನ ಹಿರಿಯ ಮಗನಿಗೆ ಈ ಮಂತ್ರಿಪದವಿ ಹೋಗಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಸ್ಥೂಲಭದ್ರನ ನಡತೆ, ಶೀಲ ಮತ್ತು ಗುಣಗಳು ಚೆನ್ನಾಗಿರಲಿಲ್ಲವಾಗಿ ಅವನ ತಮ್ಮ ಶ್ರೀಯುಕ್ತನನ್ನು ಕರೆಸಿ ತಂದೆಯ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಅಲಂಕರಿಸುವಂತೆ ಕೇಳಿದರು. ಶ್ರೀಯುಕ್ತ ಅತ್ಯಂತ ವಿಧೇಯನಾದುದರಿಂದ, ತನ್ನ ಅಣ್ಣನಿರುವಾಗ ತಾನು ಆ ಪದವಿ ಸ್ವೀಕರಿಸುವುದಿಲ್ಲವೆಂದನು. ರಾಜನ ಸಲಹೆಗಾರರು ಅವನ ವಿವೇಕಕ್ಕೆ ಮೆಚ್ಚಿಕೊಂಡರು. ಅವನ ಸಲಹೆಯಂತೆ ಅವರು ಸ್ಥೂಲಭದ್ರನ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಮಂತ್ರಿಪದವಿ ಸ್ವೀಕರಿಸುವಂತೆ ಕೇಳಿಕೊಂಡರು. ಇಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ

ಸ್ವಚ್ಛಂದ ಜೀವನ ನಡೆಸಿದ ಅವನಿಗೆ ಮಂತ್ರಿಪದವಿಯ ಪರತಂತ್ರ ಜೀವನ ಹಿಡಿಸಲಿಲ್ಲ. ಅವರ ಒತ್ತಾಯದ ಮೇಲೆ, ಯೋಚಿಸಿ ಉತ್ತರ ನೀಡುವುದಾಗಿ ತಿಳಿಸಿ, ಸ್ಥೂಲಭದ್ರ ನಗರವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಪ್ರಶಾಂದವಾದ ಉದ್ಯಾನವನಕ್ಕೆ ಹೋದ. ಅಲ್ಲಿ ಅಶ್ವತ್ಥ ವೃಕ್ಷದ ಕೆಳಗೆ ಏಕಾಂಗಿಯಾಗಿ ಕುಳಿತು ಯೋಚಿಸತೊಡಗಿದ. ಮಂತ್ರಿ ಪದವಿಯ ಪ್ರಲೋಭನೆ ಅವನನ್ನು ಸದಾ ಕಾಡುತ್ತಿತ್ತು. ಆದರೆ ಆ ಪರತಂತ್ರ ಜೀವನದಿಂದ ತನ್ನ ಮಾನಸಿಕ ಶಾಂತಿ, ವಿವೇಕ ಮತ್ತು ಅನುಕಂಪಗಳು ನಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಆತ್ಮನಿಗೆ ಕಲ್ಯಾಣವಾಗುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಚಿಂತಿಸತೊಡಗಿದ. ಅವನ ಆತ್ಮ ಒಮ್ಮಲೇ ಜಾಗೃತವಾಯಿತು. ಶಮ, ದಮ, ಮಾರ್ದವತೆ ಮತ್ತು ಶುಭ ವಿಚಾರಗಳು ಅವನ ಮನದಲ್ಲಿ ಮೂಡಿದವು. ತಾನು ನಿಜಕ್ಕೂ ಭಾಗ್ಯವಂತನೆಂದು ಭಾವಿಸಿದ. ಕೂಡಲೇ ಅವನಿಗೆ ವೈರಾಗ್ಯೋದಯ ವಾಯಿತು. ಸಾಧುವೇಷ ಧರಿಸಿ ರಾಜಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಉಪಸ್ಥಿತನಾದ. ಅಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡ ಧರ್ಮೋಪದೇಶವನ್ನೇ ನೀಡಿದ. ಜನರೆಲ್ಲ ಚಕಿತರಾದರು. ಯಾವಾಗಲೂ ವೇಶ್ಯೆ ಮನಯ ಭೋಗವಿಲಾಸದಲ್ಲಿ ಮಗ್ನನಾದ ರಸಿಕ ಸ್ಥೂಲಭದ್ರನಲ್ಲಿ, ಮಹಾವೇದಾಂತಿ ಯಂತೆ ಶಾಸ್ತ್ರಾರ್ಥ ಮಾಡುವ ಈ ಸಾಧು ಸ್ಥೂಲಭದ್ರನಲ್ಲಿ ಎಂದು ಮೂಗಿನ ಮೇಲೆ ಬೆರಳಿಟ್ಟುಕೊಂಡರು. ಆಗ ಅವರು ಸ್ಥೂಲಭದ್ರನಿಗೆ ಮುನಿಯಾಗಲು ಅವಕಾಶ ನೀಡಿ ಶ್ರೀಯಕನಿಗೆ ಮಂತ್ರಿಪದವಿ ಕೊಟ್ಟರು. ಸ್ಥೂಲಭದ್ರ ಶ್ರುತ ಕೇವಲಿ ಸಂಭೂತವಿಜಯರಲ್ಲಿ ದೀಕ್ಷಿತನಾದನು.

ಸ್ಥೂಲಭದ್ರ ದೀಕ್ಷಿತನಾದ ಹೊಸ ವರ್ಷ, ಒಂದು ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ತಂಗಿ ಚಾತುರ್ಮಾಸ ಮಾಡಬೇಕಾಗಿ ಬಂತು. ಮಳೆಗಾಲದಲ್ಲಿ ಸಂಚಾರಮಾರ್ಗಗಳೆಲ್ಲ ಮುಚ್ಚಿ, ನದಿಗಳಲ್ಲಿ ನೀರು ತುಂಬಿ ಹರಿಯುತ್ತಿರುತ್ತದೆ. ಗಿಡ ಮರ ಬಳ್ಳಿಗಳೆಲ್ಲ ಹಸಿರಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಹಸಿರು ಹುಲ್ಲು ಯಥೇಚ್ಛವಾಗಿ ಬೆಳೆದಿರುತ್ತದೆ. ಭೂಮಿ ತನುವಿನಿಂದ ಕೂಡಿರುವುದರಿಂದ ಜೀವಜಂತುಗಳು ಉತ್ಪತ್ತಿಯಾಗುತ್ತಿರುತ್ತವೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಜೀವರಕ್ಷಣೆಗೆ ಆದ್ಯಗಮನ ಕೊಡುವ ಮಹಾವ್ರತಿಯಾದ ಮುನಿ ತನ್ನ ಸಂಚಾರವನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿ ಒಂದೇ ಜಾಗದಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ತಿಂಗಳು ಕಳೆಯುತ್ತಾನೆ. ಅದರಂತೆ ಚಾತುರ್ಮಾಸ ಸ್ಥಳಗಳನ್ನು ನಿಗದಿ ಮಾಡಲು ಸಂಭೂತವಿಜಯರು ಗುಹೆಯಲ್ಲಿ ಉಪವಾಸವಿದ್ದು,

ಕಾರ್ಯಾತ್ಮಗದ ನಿಲುವಿನಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಚಾತುರ್ಮಾಸ ಮಾಡುತ್ತೇನೆಂದರೆ, ರತ್ನಶೇಖರ ತಾನು ಸರ್ಪದ ನೆರಳಿನಲ್ಲಿ ನಿಂತು ನಾಲ್ಕು ತಿಂಗಳು ಉಪವಾಸವಿರುತ್ತೇನೆಂದ. ಹಾಗೆಯೇ ವಜ್ರಸೇನನೆಂಬ ಸಾಧು ತಾನು ಬಾವಿಯ ಮೇಲ್ಭಾಗವನೆಯ ಮೇಲೆ ನಿಂತು ವರ್ಷಾಯೋಗವನ್ನು ಕಳೆಯುತ್ತೇನೆಂದ. ಅವರವರ ಇಷ್ಟದಂತೆ ಚಾತುರ್ಮಾಸ ಕಳೆಯಲು ಸಂಭುತಿವಿಜಯರು ಅನುಮತಿ ನೀಡಿದರು. ಸ್ಥೂಲಭದ್ರನ ಸರಿದಿ ಬಂತು. ತಾನು ಮಾತ್ರ ಕೋಶಳ ಚಿತ್ರ ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಚಾತುರ್ಮಾಸ ಮಾಡುತ್ತೇನೆಂದು ಗುರುಗಳಲ್ಲಿ ಬಿನ್ನವಿಸಿಕೊಂಡ. ವಿಕಾರದಿಂದ ದೂರವಿದ್ದು ವಿಕಾರಗಳನ್ನು ಜಯಿಸುವುದು ದೊಡ್ಡದಲ್ಲ. ಆದರೆ ಅವುಗಳ ಮಧ್ಯೆ ಇದ್ದು ಅವುಗಳನ್ನು ಜಯಿಸುವುದು ದೊಡ್ಡದು. ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಮದೋನ್ಮತ್ತ ಆನೆಗಳ ಕುಂಭಸ್ಥಳಗಳನ್ನು ಭೇದಿಸುವ ವೀರಪುರುಷರು ಸಿಗುತ್ತಾರೆ. ಸಿಂಹಗಳನ್ನು ವಧಿಸುವ ನಿಪುಣರು ಸಿಗುತ್ತಾರೆ, ಆದರೆ ಮನ್ಮಥನ ದರ್ಪವನ್ನು ಮುರಿಯುವ ಮನುಷ್ಯರು ಸಿಗುವುದು ಕಷ್ಟ ಎಂದು ಸಂಭುತಿವಿಜಯರು ತಿಳಿಸಿ ಸ್ಥೂಲಭದ್ರನನ್ನು ಹರಸಿ ಕೋಶಾ ವೇಶ್ಯೆಯ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಚಾತುರ್ಮಾಸ ಮಾಡಲು ಕಳುಹಿಸಿದರು.

ಸ್ಥೂಲಭದ್ರ ಕೋಶಳ ಮನೆಗೆ ಬಂದನು. ಕೋಶಳಿಗೆ ಆಶ್ಚರ್ಯವಾಯಿತು. ಬಹಳ ಕಾಲ ತನ್ನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಅವನು ಇರುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ತಿಳಿದಿದ್ದಳು. ಅವನು ಬಂದ ಕೂಡಲೇ ಹಾರ್ದಿಕ ಸ್ವಾತತ ಕೋರಿದಳು. ಆರತಿ ಎತ್ತಿದಳು. ಉನ್ನತಾಸನ ನೀಡಿದಳು. ತಾನು ಚಾತುರ್ಮಾಸ ಕಳೆಯಲು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಿರುವುದಾಗಿಯೂ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಎಲ್ಲ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನೂ ತನ್ನ ಚಿತ್ರಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಮಾಡಬೇಕೆಂದೂ ಸ್ಥೂಲಭದ್ರ ಕೇಳಿಕೊಂಡ. ಕೋಶಳ ಚಿತ್ರಶಾಲೆ ಮದನ ಮಂದಿರವಾಗಿತ್ತು. ಕಾವೋದ್ದೀಪಕ ಚಿತ್ರಗಳು ಅಲ್ಲಿ ಕಂಗೊಳಿಸುತ್ತಿದ್ದವು. ಇಂಥ ವಾತಾವರಣದಲ್ಲಿ ಚಾತುರ್ಮಾಸ ಕಳೆಯಲು ಬಂದಿರುವ ಸ್ಥೂಲಭದ್ರ ಮುನಿಯನ್ನು ನೋಡಿ ಕೋಶಳಿಗೆ ನಗು ಬಂತು. ಮುನಿಯಾದರೂ ವಿಲಾಸೀ ಜೀವನವನ್ನು ಬಿಡಲಾರದೆ ಸ್ಥೂಲಭದ್ರ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದಾನೆಂದು ಅವಳು ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಂಡಳು. ನೃತ್ಯ, ಸಂಗೀತ, ಮದ್ಯ, ಹೂವು, ಹಣ್ಣು, ಹೆಣ್ಣುಗಳ ಮಧ್ಯೆ ಇರುವ

ಯವನಾದರೂ ಭೋಗದಿಂದ ವಿಮುಕ್ತನಾಗಲು ಸಾಧ್ಯವೇ ಎಂದು ಆಲೋಚಿಸಿ, ವಸ್ತ್ರಾಲಂಕಾರ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಗೆಜ್ಜೆಯ ನಾದ ಮಾಡುತ್ತಾ ಅವನ ಹತ್ತಿರ ಬಂದಳು.

ಕೋಶ: ಈ ಯೌವನವನ್ನು ಏಕೆ ವೃಥಾ ನಷ್ಟಮಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತೀರಾ, ನನ್ನ ಕೂಡ ಆನಂದದಿಂದ ವಿಲಾಸದಿಂದ ಬಾಳಿರಿ. ಯೌವನದ ಮಕರಂದವನ್ನು ಕುಡಿಯಿರಿ. ಭೋಗವೇ ಯೌವನ. ತಪಸ್ಸಿನ ಜೀವನವೇ ಮುಪ್ಪು.

ಸ್ಥೂಲಭದ್ರ: ಕೋಶಾ! ಯೌವನದಲ್ಲಿ ಭೋಗಜೀವನವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬೇರೆ ಇನ್ನೇನೂ ಇಲ್ಲವೆನ್ನುವ ನಿನ್ನ ಭಮೆಯನ್ನು ಬಿಡು. ಧರ್ಮಾಚರಣೆಗೆ ಅದೇ ಒಳ್ಳೆಯ ಕಾಲ. ನಾನು ಆತ್ಮಕಲ್ಯಾಣದ ಸುವರ್ಣ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಹಿಡಿದಿದ್ದೇನೆ. ಯೌವನ ಅಪಾರಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಕೂಡಿದುದಾಗಿದೆ. ಈ ಶಕ್ತಿಯ ಸದುಪಯೋಗಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು ಕೋಶಾ, ಅದನ್ನು ವೃಥಾ ಮಾಡಬಾರದು.

ಕೋಶ: ನಿಮ್ಮ ಒಣವೇದಾಂತವನೆಲ್ಲಾ ಬಿಟ್ಟು ಕೆಲವು ಕಾಲ ಮುನಿ ವ್ರತವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ ನನ್ನ ಕೂಡ ಸಂತೋಷದಿಂದಿರಿ.

ಸ್ಥೂಲಭದ್ರ: ಕೋಶಾ! ನಿನ್ನ ಮನಸ್ಸು ಇನ್ನೂ ಭೋಗದ ಚಕ್ರದಲ್ಲಿಯೇ ಸುತ್ತುತ್ತಿದೆ. 'ಭೋಗೇ ರೋಗ ಭಯಮ್', ಭೋಗದಲ್ಲಿ ರೋಗದ ಭಯ ಅಡಗಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಯೌವನದಲ್ಲಿ ಧರ್ಮವನ್ನು ಆಚರಿಸದೆ ವೃದ್ಧಾಪ್ಯದಲ್ಲಿ ಆಚರಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಮುಖ್ಯನಲ್ಲಿ ದೇಹ ಕಟ್ಟಿಗೆಯಂತಾಗುತ್ತದೆ. ಸದಾ ರೋಗದಿಂದ ಕೂಡಿರುತ್ತದೆ. ಅಂಥ ದೇಹದಿಂದ ಧರ್ಮವನ್ನು ಆಚರಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವೇ? ಕೋಶಾ, ಯೋಚಿಸು ನೋಡು.

ಕೋಶ: ನೀವು ಹಟವಾದಿಯಾಗುತ್ತಿದ್ದೀರಿ.

ಸ್ಥೂಲಭದ್ರಸನ್ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಹೋಗುವುದು ಹಟವಾದವಲ್ಲ ಕೋಶಾ, ವಿಚಾರಮಾಡಿ ಈ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಆರಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದೇನೆ. ರೋಗಿಗೆ ಕಹಿ ಔಷಧಿ ಮೊದಲು ಬೇಸರ ತರಬಹುದು. ಆದರೆ ಅದು ದೇಹಕ್ಕೆ ಒಳ್ಳೆಯದು ಕೋಶಾ.

ಕೋಶಳ ವಿವಿಧ ಹಾವ ಭಾವ ವಿಲಾಸ ವಿಭ್ರಮಗಳು ಸ್ಥೂಲಭದ್ರನ ಮೇಲೆ ಏನೂ ಪ್ರಯೋಜನ ಬೀರಲಿಲ್ಲ. ಅವಳ ಸಾವಿರ ಚೇಷ್ಟೆಗಳು ನಿಷ್ಪಲವಾದವು. ಅವಳಲ್ಲಿ ವಿಚಾರ ಹೆಚ್ಚಿದಂತೆ ಸ್ಥೂಲಭದ್ರರಲ್ಲಿ ಅನಂತವೀರ್ಯ ಹೆಚ್ಚಾಗತೊಡಗಿತು. ದೇಹದಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯದ ದೀಪ್ತಿ ಬೆಳಗತೊಡಗಿತು. ಸ್ಥೂಲಭದ್ರರ ತಪೋನೀಷ್ಠವಾದ ತೇಜಸ್ಸಿನಿಂದ ಕೋಶಳ ಮನಸ್ಸು ಪರಿವರ್ತಿತವಾಯಿತು. ತನಗೂ ಸನ್ಮಾರ್ಗ ತೋರಿಸಿಕೊಡುವಂತೆ ಅವರನ್ನು ಬೇಡಿಕೊಂಡಳು. ಆಗ ಅವರು ಅವಳಿಗೆ ಈ ರೀತಿ ದೀರ್ಘವಾದ ಧರ್ಮೋಪದೇಶವಿತ್ತರು.

ಎಲ್ಲ ಉತ್ತಮ ಗುಣಗಳನ್ನು ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಅಳವಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದೇ ಧರ್ಮವಾಗಿದೆಯೆಂದು ಕೋಶಳಿಗೆ ತಿಳಿಸಿದರು. ಸ್ಥೂಲಭದ್ರರ ಈ ಧರ್ಮತೀರ್ಥದಲ್ಲಿ ಮಿಂದು ಕೋಶ ಪರಿಶುದ್ಧಳಾದಳು. ತಾನೂ ಸಂಸಾರವನ್ನು ತೋರೆಯಬೇಕೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದಳು. ಸ್ಥೂಲಭದ್ರರು ಮಹಾವ್ರತಗಳನ್ನು ಒಮ್ಮೆಲೇ ಗ್ರಹಿಸುವುದು ಕಷ್ಟವೆಂದು ತಿಳಿಸಿ, ಅವಳಿಗೆ ಶ್ರಾವಕ ವ್ರತಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟರು. ಅವಳು ಅಹಿಂಸೆ, ಸತ್ಯ, ಅಚೌರ್ಯ, ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯ ಮತ್ತು ಅಪರಿಗ್ರಹಗಳನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಿ ಮಧು ಮದ್ಯ ಮಾಂಸಗಳನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ ಮುಂದಿನ ಮುನಿಜೀವನಕ್ಕೆ ಬೇರುಗಳಂತಿರುವ ಈ ಅಷ್ಟಮೂಲಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದಳು.

ಚಾತುರ್ಮಾಸ ಕಳೆದಮೇಲೆ ಎಲ್ಲರೂ ಸಂಭುತವಿಜಯರಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದರು. ಆಚಾರ್ಯರು ಎಲ್ಲರ ಕುಶಲ ಸಮಾಚಾರವನ್ನು ಕೇಳಿ ತಿಳಿದುಕೊಂಡರು. ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ಸಾಮಾನ್ಯ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಶಂಸಿಸಿದರು. ಆದರೆ ಸಿಂಹಕೀರ್ತಿ, ರತ್ನಶೇಖರ ಮತ್ತು ವಜ್ರಸೇನರಿಗೆ ಈ ಸಾಮಾನ್ಯ ಹೊಗಳಿಕೆ ಹಿಡಿಸಲಿಲ್ಲ. ಇದೇ ಸಮಯಕ್ಕೆ ಸ್ಥೂಲಭದ್ರರೂ ಆಗಮಿಸಿದರು. ಅವರಿಗೆ ವೀರೋಚಿತವಾದ

ಸ್ವಾಗತವನ್ನು ಗುರುಗಳು ನೀಡಿದರು. ಮುಕ್ತಕಂಠದಿಂದ ಅವನ ಮೇಲೆ ಪ್ರಶಸ್ತಿಯ ಹೂವಿನ ಮಳೆಗರೆದರು. ಇದು ಇತರೆ ಮೂವರು ಮುನಿಗಳಿಗೆ ಹಿಡಿಸಲಿಲ್ಲ. ಅವರಿಗೆ ಸಂಭೂತವಿಜಯರ ಮೇಲೆ ಕೋಪ ಬಂತು; ಸ್ಥೂಲಭದ್ರರ ಮೇಲೆ ಕೋಪ ಬಂತು; ಸ್ಥೂಲಭದ್ರರ ಮೇಲೆ ದ್ವೇಷ ಕಾರಿದರು.

ಎರಡನೆಯ ಚಾತುರ್ಮಾಸ ಬಂತು. ಮೊದಲನೆಯ ವರ್ಷಾಯೋಗದಲ್ಲಿ ಸಿಂಹಗುಹೆಯಲ್ಲಿ ತಪಸ್ಸು ಮಾಡಿದ ಸಿಂಹಕೀರ್ತಿ, ಸ್ಥೂಲಭದ್ರರನ್ನು ಮೀರಿಸ ಬೇಕೆಂದು, ಈ ಸಾರಿ ತಾನೂ ಕೋಶಳ ಚಿತ್ರಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಚಾತುರ್ಮಾಸ ಮಾಡುವುದಾಗಿ ಗುರುಗಳಿಗೆ ತಿಳಿಸಿದ; ಅವರ ಅಪ್ಪಣೆ ಕೇಳಿದ. ಅದಕ್ಕೆ ಸಂಭೂತವಿಜಯರು. ಈ ರೀತಿಯ ಮತ್ತರ ಬಿಡಬೇಕೆಂದೂ, ಈರ್ಷೆಯಿಂದ ಮಾಡುವ ಯಾವ ಕೆಲಸವೂ ಸುಖದಾಯಕವಾಗುವುದಿಲ್ಲವೆಂದೂ ಮತ್ತು ಈ ವ್ರತ ಅವನಿಂದ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲವೆಂದೂ ಸಿಂಹಕೀರ್ತಿಗೆ ತಿಳಿಸಿದರು. ಆದರೂ ಹಠದಿಂದ ಪ್ರೇರಿತನಾದ ಸಿಂಹಕೀರ್ತಿ ವೇಶ್ಯೆಯ ಮನೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಚಾತುರ್ಮಾಸ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ನಿರ್ಣಯಿಸಿದ.

ಸಿಂಹಕೀರ್ತಿ ಮೃಗರಾಜನ ದರ್ಪವನ್ನು ಧರಿಸಿ ಕೋಶಳ ಮನೆಗೆ ಬಂದನು. ಕೋಶ ಅವನನ್ನು ಸ್ವಾಗತಿಸಿದಳು. ಗಂಭೀರ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯ ಸಿಂಹಕೀರ್ತಿ ನಾಲ್ಕಾರು ದಿನಗಳು ಸಂಯಮದಿಂದಲೇ ಕಾಲ ಕಳೆದ. ಆದರೆ ಕಾಮೋದ್ದೀಪನದ ವಾತಾವರಣ ಅವನ ಸಂಯಮದ ಕಟ್ಟೆಯನ್ನು ಸಡಿಲಗೊಳಿಸಿತು. ಕೋಶ ಇದನ್ನು ಅರಿತಳು. ಮುನಿಗಳಿಗೆ ಪಾಠ ಕಲಿಸಬೇಕೆಂದು ಆಲೋಚಿಸಿ, ಹಣ ಕೊಟ್ಟರೆ ಮಾತ್ರ ತಾನು ವಶವಾಗುವುದೆಂದು ತಿಳಿಸಿದಳು. ಮುನಿಯಾದ ತನ್ನಲ್ಲಿ ಹಣ ಎಲ್ಲಿಂದ ಬರಬೇಕೆಂದು ಸಿಂಹಕೀರ್ತಿ ವಾಡಿಸಿದ. ನೇಪಾಳದಲ್ಲಿ ರಾಜ ಮುನಿಗಳಿಗೆ ರತ್ನಕಂಬಳಿಯನ್ನು ದಾನ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿ ಅದನ್ನು ತನ್ನಿ. ಅನಂತರ ನಾನು ನಿಮ್ಮ ವಶವಾಗುತ್ತೇನೆಂದಳು ಕೋಶ. ಅದರಂತೆ ಸಿಂಹಕೀರ್ತಿ ಕಾಡುಮೇಡುಗಳನ್ನು ದಾಟಿ, ಮುಳ್ಳುಕಲ್ಲುಗಳನ್ನು ತುಳಿದು, ಧಾರಾಳವಾಗಿ ಸುರಿಯುತ್ತಿದ್ದ ಮಳೆಯನ್ನು ಲೆಕ್ಕಿಸದೆ ನೇಪಾಳಕ್ಕೆ ಬಂದನು. ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಗೆ ವಶನಾದ ಮನುಷ್ಯ ಅಭಕ್ತ, ಭಕ್ಷಣ, ಅಪೇಯಪಾನ ಮತ್ತು ಅಗಮ್ಯ

ಪ್ರದೇಶಗಳ ಗಮನ-ಈ ರೀತಿ ಏನಾಬೇಕಾದರೂ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಅದರಂತೆ ಸಿಂಹಕೀರ್ತಿ ಕೋಶಗಳನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಇಷ್ಟದೂರ ಕಷ್ಟಪಟ್ಟು ನಡೆದು ಬಂದ.

ರತ್ನಗಂಬಳಿ ರಾಜನಿಂದ ಬಹುಮಾನವಾಗಿ ದೊರಕಿತು. ಅದನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಕೋಶ ಇನ್ನೇನು ತನ್ನ ವಶಳಾದಳೆಂದು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಮಂಡಿಗೆ ತಿನ್ನುತ್ತಾ ಬರುತ್ತಿದ್ದಾಗ, ರಸ್ತೆಯಲ್ಲಿ ಕಳ್ಳರ ಗುಂಪೊಂದಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕಿಬಿದ್ದ. ಅವರು ಇವನಿಗೆ ಹೊಡೆದು ಬಡಿದು ರತ್ನಗಂಬಳಿಯನ್ನು ಕಿತ್ತು ಕೊಂಡರು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಆ ಕಳ್ಳರ ಗುಂಪಿನ ನಾಯಕ ಬಂದ. ಅವನು ಇವನ ಮೇಲೆ ಕರುಣೆ ತೋರಿಸಿ ಆ ರತ್ನಗಂಬಳಿಯನ್ನು ಅವನಿಗೇ ಹಿಂತಿರುಗಿಸಿಕೊಡಿಸಿದ. ಅದನ್ನು ಈಗ ಯಾರಿಗೂ ತೋರಿಸದಂತೆ ಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡು ಕೋಶಳ ಮನೆಗೆ ಬಂದ. ಅವನು ಇವನ ಮೇಲೆ ಕರುಣೆ ತೋರಿಸಿ ಆ ರತ್ನಗಂಬಳಿಯನ್ನು ಅವನಿಗೇ ಹಿಂತಿರುಗಿಸಿಕೊಡಿಸಿದ. ಅದನ್ನು ಈಗ ಯಾರಿಗೂ ತೋರಿಸದಂತೆ ಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡು ಕೋಶಳ ಮನೆಗೆ ಬಂದ. ಕೋಶಳ ಪಾದಮೂಲದಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ಇಟ್ಟು ತನ್ನ ಮೇಲೆ ಕರುಣೆ ತೋರಿಸುಬೇಕೆಂದು ದೀನತೆಯಿಂದ ಕೇಳಿಕೊಂಡ. ಆದರೆ ಕೋಶ ಅದನ್ನು ಉಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ಹೊರಗೆ ಬಿಸಾಡಿದಳು. ಅದು ಕೊಚ್ಚೆಯ ಗುಂಡಿಗೆ ಹೋಗಿ ಬಿತ್ತು. ಮುನಿಮಹಾರಾಜ ಹೌಹಾರಿದ. ತಾನು ಎಷ್ಟು ಕಷ್ಟಪಟ್ಟು ಇದನ್ನು ತಂದಿದ್ದೇನೆ! ಮಳೆ ಗಾಳಿಯೆನ್ನದೆ, ಕಳ್ಳಕಾಕರ ಭೀತಿಯಿಂದ ಪಾರಾಗಿ ತಂದಿರುವ ಈ ಅಪೂರ್ವ ಅನರ್ಘ್ಯ ರತ್ನಗಂಬಳಿಯನ್ನು ಈ ಮೂರ್ಖಸ್ತ್ರೀ ಇಷ್ಟು ಹಗುರವಾಗಿ ಕೊಚ್ಚೆಯ ಗುಂಡಿಗೆ ಬಿಸಾಡಿದಳಲ್ಲ ಎಂದು ವ್ಯಥೆಪಟ್ಟನು. ಅದಕ್ಕೆ ಕೋಶ, “ಹೇ ಸಾಧು ಮಹಾರಾಜರೇ! ನಾನಲ್ಲ ಮೂರ್ಖ. ಕೊಚ್ಚೆಯ ಗುಂಡಿಗಿಂತ ನೂರಾರು ಪಾಲು ಅಧಿಕ ದುರ್ಗಂಧದಿಂದ ಕೂಡಿದ ನನ್ನ ದೇಹಕ್ಕೆ ಮೋಹಿತನಾಗಿ ನಿನ್ನ ಪವಿತ್ರ ಚಾರಿತ್ರ್ಯವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳಲು ಸಿದ್ಧನಾದ ನೀನು ಶತಮೂರ್ಖ” ಎಂದಳು. ಸಿಂಹಕೀರ್ತಿ ಎಚ್ಚಿತ್ತ. “ಪಾಪಾಕೂಪಕ್ಕೆ ಬಿದ್ದು ಸರ್ವನಾಶವಾಗುತ್ತಿದ್ದ ತನ್ನನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಿದ ಮಹಾತಾಯಿ ನೀನು” ಎಂದು ಕೋಶಳ ಉಪಕಾರವನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಿಕೊಂಡ. ಅವಳಿಗೆ ಸಾಷ್ಟಾಂಗ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡಿದ.

ಚಾತುರ್ಮಾಸ ಮುಗಿಯುವ ಮುಂಚೆಯೇ ಅವನು ಸಂಭೂತವಿಜಯರ ಹತ್ತಿರ ಬಂದ. ಕೋಶಳ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ನಡೆದದ್ದನ್ನೆಲ್ಲಾ ಹೇಳಿದ. ತನ್ನ ತಪ್ಪನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡ. ಸ್ಥೂಲಭದ್ರರನ್ನು ಮನಸಾರೆ ಹೊಗಳಿದ.

ಸ್ಥೂಲಭದ್ರರು ಸಂಭೂತವಿಜಯರ ಹತ್ತಿರ ದೀಕ್ಷಿತರಾದರೂ ತಮ್ಮ ದಶಪೂರ್ವಗಳ ಅಧ್ಯಯನವನ್ನು ಶ್ರುತಕೇವಲಿ ಭದ್ರಬಾಹುಗಳಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದರು. ಭದ್ರಬಾಹುಗಳು ದ್ವಾದಶಾಂಗ ಚತುರ್ದಶ ಪಾರಾಗಮಿಗಳಾಗಿದ್ದರು. ಒಮ್ಮೆ ಅವರು ಸ್ಥೂಲಭದ್ರರ ಸಂಗಡ ಪಾಟಲೀಪುತ್ರಕ್ಕೆ ಆಗಮಿಸಿ, ಊರಿನ ಬಹಿರುದ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ತಂಗಿದ್ದರು. ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಗವತೀದೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡಿದ್ದ ಸ್ಥೂಲಭದ್ರರ ಏಳುಜನ ಸಹೋದರಿಯರು ಬಂದರು. ಭದ್ರಬಾಹು ಸ್ವಾಮಿಗಳಿಗೆ ವಂದಿಸಿ, ಸ್ಥೂಲಭದ್ರರು ಎಲ್ಲಿ ಎಂದು ವಿಚಾರಿಸಿದರು. ಅವರು ನೆರೆಯ ಗುಹೆಯಲ್ಲಿ ಸೂತ್ರ ಪಠಣ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರೆಂದು ತಿಳಿಸಿದರು. ಆ ಸಹೋದರಿಯರು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋದರು. ಸ್ಥೂಲಭದ್ರರಿಗೆ ತಮ್ಮ ತಂಗಿಯರು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬರುತ್ತಿರುವುದು ತಿಳಿಯಿತು. ತಮ್ಮ ಜ್ಞಾನದ ಚಮತ್ಕಾರವನ್ನು ತೋರಿಸಲು ಅವರು ಸಿಂಹದ ರೂಪಧಾರಣೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡರು. ಆ ಸಹೋದರಿಯರು ತಮ್ಮ ಅಣ್ಣ ಸ್ಥೂಲಭದ್ರರನ್ನು ಕಾಣುವ ಬದಲು ಭಯಂಕರವಾದ ಸಿಂಹವನ್ನು ಕಂಡರು. ಆ ಸಿಂಹ ಸ್ಥೂಲಭದ್ರರನ್ನು ನುಂಗಿರಬೇಕೆಂದು ತಿಳಿದರು. ಅವರು ಹೆದರಿ ಭದ್ರಬಾಹುಗಳ ಹತ್ತಿರ ಓಡಿಬಂದು ನಡೆದುದೆಲ್ಲವನ್ನೂ ತಿಳಿಸಿದರು. ಗುರುದೇವರು ಇದು ಸ್ಥೂಲಭದ್ರರ ಶಕ್ತಿಯಿಂದಾದದೆಂದು ಅರಿತರು. ಈಗ ಹೋಗಿ ನೋಡಿ, ಸ್ಥೂಲಭದ್ರರನ್ನು ಕಾಣಬಹುದೆಂದರು. ಅದರಂತೆ ಆ ಸಹೋದರಿಯರು ಹೋಗಿ ಸ್ಥೂಲಭದ್ರರನ್ನು ನೋಡಿ ಆನಂದಿಸಿದರು. ಅವರಿಗೆ ನಮಸ್ಕರಿಸಿದರು. ಅವರು ಅತ್ತ ಹೋದಮೇಲೆ ಸ್ಥೂಲಭದ್ರರು ಇತ್ತ ಭದ್ರಬಾಹುಗಳ ಹತ್ತಿರ ವಾಚನ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲು ಬಂದರು. ಆದರೆ ಗುರುಗಳು ಅವರು ಕಲಿತ ವಿದ್ಯಾಬಲದಿಂದ ಅತಿಮಾನುಷ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಪಡೆದು ಅದನ್ನು ದುರುಪಯೋಗಪಡಿಸಿಕೊಂಡರೆಂದು ತಿಳಿದು, ಉಳಿದ ನಾಲ್ಕು ಪೂರ್ವಗಳ ಜ್ಞಾನ ಅವರಿಗೆ ಬೋಧಿಸಲ್ಲ. ಸಂಘ ಸ್ಥೂಲಭದ್ರರಿಗೆ ಪೂರ್ಣ ಪಾಠ

ಹೇಳಿಕೊಡುವಂತೆ ಭದ್ರಬಾಹುಗಳನ್ನು ಒತ್ತಾಯಿಸಿತು. ಅದರಂತೆ ಉಳಿದ ನಾಲ್ಕು ಪೂರ್ವಗಳ ಮೂಲಪಾಠವನ್ನು ಹೇಳಿದರೇ ಹೊರತು ಅರ್ಥವನ್ನು ಅವರಿಗೆ ಹೇಳಲಿಲ್ಲ.

ಇದೇ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಪಾಟಲೀಪುತ್ರದಲ್ಲಿ ೧೨ ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ಭೀಕರ ಬರಗಾಲ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಯಿತು. ಶ್ರುತಕೇವಲಿ ಭದ್ರಬಾಹುಗಳು ೧೨,೦೦೦ ಶಿಷ್ಯ ಸಮುದಾಯ ಸಮೇತವಾಗಿ ದಕ್ಷಿಣದ ಕಲ್ಪಿಪ್ಪು ನಾಡಿಗೆ (ಇಂದಿನ ಶ್ರವಣಬೆಳ್ಳೋಳ) ಆಗಮಿಸಿ, ಅಲ್ಲಿ ಸಲ್ಲೇಖನ ವಿಧಿಯಿಂದ ವೀರಸಂವತ್ ೧೬೨ ರಲ್ಲಿ ಸ್ವರ್ಗಸ್ಥರಾದರು. ಆಗ ಉತ್ತರದಲ್ಲಿ ಸ್ಥೂಲಭದ್ರರು ಆಚಾರ್ಯಪದವಿ ಪ್ರಾಪ್ತ ಮಾಡಿಕೊಂಡರು. ಅವನ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆಯಲ್ಲಿ ಪಾಟಲೀಪುತ್ರದಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡ ಜೈನ ಸಭೆ ಸೇರಿತು. ಅಳಿದುಳಿದ ಅಂಗಸೂತ್ರಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದರು. ಮೊದಲ ಬಾರಿಗೆ ಜೈನ ಸೂತ್ರಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಒಂದೆಡೆ ಕ್ರೋಡೀಕರಿಸಿದ ಶ್ರೇಯಸ್ಸು ಸ್ಥೂಲಭದ್ರರಿಗೆ ಸಲ್ಲುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಅವರನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುವ “ಮಂಗಲಂ ಭಗವಾನ್ ವೀರೋ ಮಂಗಲಂ ಗೌತಮೋ ಗಣೇ ಮಂಗಲಂ ಸ್ಥೂಲಭದ್ರಾದ್ಯೋ ಜೈನಧರ್ಮೋಸ್ತು ಮಂಗಲಂ” ಎಂಬ ಮಂಗಲ ಪಾಠ ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡಿತು.

ಈ ಕಥೆ ಶ್ವೇತಾಂಬರ ವಾಚ್ಛಿಯದಲ್ಲಿ ಸಿಗುತ್ತದೆಂಬ ಕಾರಣದಿಂದಲೋ, ಪ್ರಕೃತ ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ಬಂದಿಲ್ಲವೆಂದೋ-ಅಂತೂ ಕನ್ನಡ ವಡ್ಡಾರಾಧನಕಾರ ಭ. ಬಾ ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ಇದನ್ನು ಕೈಬಿಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ. ಹಾಗಾದರೆ ಕನ್ನಡ ವಡ್ಡಾರಾಧನೆಗೆ ಮೂಲ ಆಕರ, ಯಾವುದು ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿರುವ ಹರಿಷೇಣ (೯೩೧) ವಿರಚಿತ ಬೃಹತ್ ಕಥಾಕೋಶ (ಬೃ.ಕ.) ವಡ್ಡಾರಾಧನೆಗೆ ಆಕರವಾಗಿರಬೇಕೆಂಬ ಸೂಚನೆ ಯೊಂದಿದೆ. ಆದರೆ ಈ ಸೂಚನೆಯನ್ನು ಒಪ್ಪುವುದಕ್ಕೆ ಆತಂಕಗಳು ಹಲವಾರಿವೆ.

ವಡ್ಡಾರಾಧನಕಾರ ಹರಿಷೇಣನ ಬೃಹತ್ ಕಥಾಕೋಶವನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿಲ್ಲ ವೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಭದ್ರಬಾಹುಕಥೆಯು ಉತ್ತಮ ಉದಾಹರಣೆಯಾಗಿದೆ. ಬೃಹತ್ ಕಥಾಕೋಶದಲ್ಲಿ

(i) ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನೇ, ದೀಕ್ಷಾನಂತರ ವಿಶಾಖಾಚಾರ್ಯನಾಗುತ್ತಾನೆ.

(ii) ಭದ್ರಬಾಹುಮುನಿ ದಕ್ಷಿಣಾಪಥಕ್ಕೆ ಬರುವುದಿಲ್ಲ.

(iii) ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು (ವಿಶಾಖಾಚಾರ್ಯ) ದಕ್ಷಿಣಾಪಥದ 'ಪುನ್ನಾಟ' ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಪ್ರಯಾಣ ಮಾಡಿದನು.

(iv) ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನ ರಾಣಿ ಸುಪ್ರಭೆ.

ಇವೇ ಮುಂತಾದ ವಿಷಯಗಳಿವೆ. ಇವು ವಡ್ಡಾರಾಧನೆಯಲ್ಲಿ ವ್ಯತಾಸ ಪಡೆದಿವೆ:

(i) ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನೇ ಬೇರೆ, ವಿಶಾಖಾಚಾರ್ಯನೇ ಬೇರೆ.

(ii) ಭದ್ರಬಾಹುಮುನಿ ದಕ್ಷಿಣಾಪಥಕ್ಕೆ ಕಟ್ಟಿಪ್ಪಿಗೆ ಬಂದು ಇಲ್ಲಿಯೇ ಮುಡಿಪಿದನು.

(iii) ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು ದಕ್ಷಿಣಾಪಥಕ್ಕೆ ಬಂದ ವಿಷಯವಿದ್ದರೂ 'ಪುನ್ನಾಟ'ದ ಪ್ರಸ್ತಾವವೇ ಇಲ್ಲ.

(iv) ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನ ರಾಣಿಯ ಹೆಸರು ಹೇಳಿಲ್ಲ.

ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಮೊದಲಿನ ಮೂರು ಅಂಶಗಳು ಧಾರ್ಮಿಕ-ಚಾರಿತ್ರಿಕ ದೃಷ್ಟಿಗಳಿಂದ ಮಹತ್ತರವಾದುವು. ಇವನ್ನು ಒಬ್ಬ ಲೇಖಕ ತಾನು ನೋಡಿದ ಮೂಲ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿರುವುದಕ್ಕಿಂತ ಬೇರೆ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳುವುದು ಬಹುವಾಗಿ ಆಸಂಭವ. ಬೃಹತ್ ಕಥಾಕೋಶದಲ್ಲಿನ ಪುನ್ನಾಟದ ಬದಲು, ವಡ್ಡಾರಾಧನೆಯಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿಪ್ಪು ಪ್ರಧಾರವಾಗಿದೆ. ಕ್ರಿ.ಶ. ಅಯ್ದನೆಯ ಶತಮಾನದವರೆಗೂ ಪುನ್ನಾಟ ಜೈನರ ಕೇಂದ್ರವಾಗಿತ್ತಲ್ಲದೆ, ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನ ಪ್ರಮುಖ ಪ್ರದೇಶವೂ ಆಗಿತ್ತು. ಈಗಿನ ಕಪಿಿನಿ ನದಿಯ ದಂಡೆಯಲ್ಲಿರುವ ಹೆಗ್ಗಡದೇವನಕೋಟೆಯ ಪ್ರದೇಶವೇ 'ಪುನ್ನಾಟ ೬೦೦೦' ಎಂಬುದು. ಇದಕ್ಕೆ ಕೀರ್ತಿಪುರ (ಈಗಿನ ಕಿತ್ತೂರು, ಹೆಗ್ಗಡದೇವನಕೋಟೆ ತಾಲೂಕು) ರಾಜಧಾನಿಯಾಗಿತ್ತು. ಈ ಪುನ್ನಾಟ ಪುಷ್ಯರಾಗ ದೊರೆಯುವ ಪ್ರದೇಶವೆಂದು ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಪ್ರವಾಸಿಯೂ, ಭುಗೋಳ ಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞನೂ ಆದ ಟಾಲೆಮಿ(೧೫೦) ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಈ ಪುನ್ನಾಟ ಕನ್ನಡ

ಶಬ್ದವಿರಬಹುದು. ಪುನಲನಾಟ್ (= ನದಿಗಳ ನಾಡು) ಎಂಬುದು ಪುನ್ನಾಟ ಆಗಿರಬಹುದು. ಅಯ್ದನೆಯ ಶತಮಾನದ ಮೇಲೆ ಪುನ್ನಾಡು ಗಂಗ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಂಗಮವಾಯಿತು. ಪುನ್ನಾಡು ಶಬ್ದದ ಮುಂದುವರಿದ ರೂಪ ಹದಿನಾಡು.

ಹೀಗೆ ಭದ್ರಬಾಹು ಭಟಾರರ ಕಥೆ ವಡ್ಡಾರಾಧನೆಯ ಸಂಕಲದಲ್ಲಿ ವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ಕಥೆಯಾಗಿರುವಂತೆ ಜೈನ ಧರ್ಮದ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತ ಇತಿಹಾಸ ಕೈಗನ್ನಡಿಯೂ ಆಗಿದೆ.

ಕ್ರಿ.ಪೂ. ೩೨ ರಲ್ಲಿ ಪುಂಡವರ್ಧನ ನಗರದಲ್ಲಿ ಮುನಿಸಂಘಾಧಿಪತಿಗಳಾಗಿದ್ದ ಅರ್ಹದ್ವಲ್ಯಾಚಾರ್ಯರಿಗೆ ಗುಪ್ತಿರೆಂದೂ ವಿಶಾಖಾಚಾರ್ಯರೆಂದೂ ಇನ್ನೆರಡು ಹೆಸರುಗಳಿದ್ದುವೆಂದು ಒಂದು ಹೇಳಿಕೆಯಿದೆ. ಅರ್ಹದ್ವಲಿಗಳು ಅಷ್ಟಾಂಗನಿಮಿತ್ತ ಜ್ಞಾನಿಗಳಾಗಿದ್ದು ನಿಗ್ರಹಾನುಗ್ರಹ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಮುನಿಸಂಘವನ್ನು ಅಂಕೆಯಲ್ಲಿಟ್ಟಿದ್ದರು. ಜೈನಗುರುಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಘ ಭೇದ ತಲೆದೊರಿದ್ದು, ಇವರ ಕಾಲದಲ್ಲೇ ನೂರು ಯೋಜನೆಗಳಲ್ಲಿರುವ ಮುನಿಗಳನ್ನು ಅಯ್ದುವರ್ಷಕ್ಕೊಮ್ಮೆ ತಮ್ಮಲ್ಲಿಗೆ ಬರಮಾಡಿ ಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು, ಆಚಾರವಿಚಾರಗಳನ್ನು ವಿಚಾರಿಸಿ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತ ನಿಯಮಾದಿಗಳನ್ನು ವಿಧಿಸುತ್ತಿದ್ದರು.

ಭ್ರಾಜಿಷ್ಟು

ಆರಾಧನಾ ಕರ್ಣಾಟ ಟೀಕಾ (ಆಕಟೀ)

ಭ್ರಾಜಿಷ್ಟುವನ್ನಾಗಲಿ, ಅವನ ಆರಾಧನಾ ಕರ್ಣಾಟ ಟೀಕೆಯನ್ನಾಗಲಿ, ಸಂಸ್ಕೃತದ ರಾಮಚಂದ್ರ ಮುಮುಕ್ಷು ಹೊರತಾಗಿ ಕನ್ನಡದ ಯಾವಲ ಿಖಿಕನೂ ಹ ಸಿರಿಸಿಲ್ಲ. ಇಷ್ಟು ಒಳ್ಳೆಯ ಕೃತಿಯನ್ನು ಅದೇಕೆ ಅನಂತರದ ಬಹು ಗಾರರು ಹ ಸಿರಿಸಿಲ್ಲವೆಂದು ಕೇಳಿದರೆ ಸರಿಯಾದ

ಉತ್ತರಗಳಿಲ್ಲ. ಆರಾಧನಾ ಕರ್ಣಾಟಟೀಕಾದಿಂದ ಸಾಲುಗಳನ್ನು ಅನುಮಾತ್ರಾಗಿ, ಹ 'ಹು ಸಿಯಾಗಿ

ಬಳಸಿರುವ ದೇವಚಂದ್ರನು ಕೂಡ ಭ್ರಾಜಿಷ್ಣುವನ್ನು ಹೆಸರಿಸಿಲ್ಲ.

ಭ್ರಾಜಿಷ್ಣುವನ್ನು ಅವನ ತರುವಾಯದವರು ಹೆಸರಿಸದಿದ್ದರೂ, ಅವನ ಕೃತಿ ಒಂದು ಚರಂಜೀವಿ ಕೃತಿಯಾಗಿ ಉಳಿದಿದೆ. ಹಿಂಡನಗಲಿದ ಒಂಟಿ ಸಲಗನಂತೆ ಭ್ರಾಜಿಷ್ಣು ತಾನೇ ತಾನಾಗಿ ಎಲ್ಲರ ನಡುವೆ ಎದ್ದು ಕಾಣುತ್ತಾನೆ. ಜಿನಮುನಿಗಳನ್ನು ಪರಿಚಯಿಸುವಾಗ, ಉಪಸರ್ಗ ಹಾಗೂ ಪರೀಷಹಗಳ ಸಹಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಿಕೆಯನ್ನು ವರ್ಣಿಸುವಾಗ ತೋರುವ ತನ್ಮತೆಯಿಂದ ಆತನ ಒಲವು ಯಾವ ಕಡೆಗೆ ಎಂಬುದು ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ. ತಾತ್ವಿಕ ವಿವರಗಳನ್ನು ಕೊಡುವಾಗ ಯಾವ ಅಡೆತಡೆಯೂ ಇರದ ಸಲಿಸು ನಡಿಗೆಯೂ, ಕರತಲಾಮಲಕವಾಗಿದ್ದ ಧಾರ್ಮಿಕ ಗ್ರಂಥಗಳ ಮೇಲಿನ ಪ್ರಭುತ್ವವೂ ಈ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯ ಫಲ. ಆಕಟೀ. ಗ್ರಂಥವು ಆರಾಧನಾದ ಕನ್ನಡ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವಾದರೂ ಕನ್ನಡ ಅವತರಣಿಕೆಯಲ್ಲ. ಅಜ್ಞಾತವಾಗಿಯೇ ಉಳಿದಿರುವ ಪ್ರಾಕೃತ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಗ್ರಂಥವೊಂದರ ಮಾದರಿಯನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿರುವುದು ಒಂದು ವೇಳೆ ನಿಜವಾಗಿದ್ದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ, ಭ್ರಾಜಿಷ್ಣುವಿನದು ಮಕ್ಕಿಕಾ ಮಕ್ಕಿ ಅನುವಾದವಲ್ಲ. ಆಕಟೀದಲ್ಲಿರುವುದು ಸ್ವತಂತ್ರಕೃತಿಯ ತೇಜಸ್ಸು.

ಭ್ರಾಜಿಷ್ಣು ರಚಿಸಿರುವ ಆರಾಧನಾ ಕರ್ಣಾಟ ಟೀಕಾ ಗ್ರಂಥವು ದೀರ್ಘವಾದ ಆರಾಧನಾ ಕಥಾ ಪರಂಪರೆಗೆ ಸೇರಿದ ದೊಡ್ಡ ಪ್ರಮಾಣದ ಬೃಹದ್ಗ್ರಂಥ. ಅದು ಈಗ ನಮಗೆ ದೊರೆತಿರುವಂತೆ ೧೯ ಕಥೆಗಳ ಪರಿಮಿತಿಯಲ್ಲ. ಈಗ ಲಭ್ಯವಿರುವುದರ ಹಿಂದೂ ಮುಂದೂ ಇದ್ದ ಬಹು ಭಾಗ ನಷ್ಟವಾಗಿದೆ. ತಲೆ ಬಾಲ ಎರಡೂ ಇಲ್ಲದೆ ಭವ್ಯ ಬೃಹದ್ದೇಹದ ಒಂದು ಭಾಗವಷ್ಟೇ ಉಳಿದು ಬಂದಿರುವ ಅಕಟೀದ ಒಟ್ಟು ಗಾತ್ರದ ಪರಿಭಾವನೆಗೆ ಕೆಲವು ಪೂರಕ ಆಧಾರಗಳು ಸಿಗುತ್ತವೆ. ವಡ್ಡಾರಾಧನೆಯ ಕವಚವೆಂಬ ಅಧಿಕಾರ ಮಾತ್ರ ಬೇರ್ಪಟ್ಟು, ಪ್ರತ್ಯೇಕಗೊಂಡುದೇಕೆ, ಅದರ ಹಿಂದಣ-ಮುಂದಣ ಅಧಿಕಾರಗಳ ಗಾತ್ರ-ಸ್ವರೂಪಗಳೇನು ಎಂಬುದು ಚಿಂತನೀಯ.

ಆಕಟೀಕೆಯ ಯಾವ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಮೈತಾಳಿರಬಹುದೆಂಬ ಊಹೆಯನ್ನು ಬಲಗೊಳಿಸಲು ಅನ್ಯಾನ್ಯ ಆಧಾರಗಳನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಬೇಕು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ೧೭೦ ಕಥೆಗಳಿರುವ ಶ್ರೀಚಂದ್ರನ ಕಥಾಕೋಶ ಅಗ್ರಗಣ್ಯವಾಗಿ ನಿಲ್ಲುತ್ತದೆ. ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿದ್ದ ಆಕಟೀ ಗ್ರಂಥದ ನಷ್ಟ ಭಾಗವನ್ನು ಶ್ರೀಚಂದ್ರನ ಅಪಭ್ರಂಶ ಪ್ರಾಕೃತ ಭಾಷೆಯ ಕಹ ಕೋಸು (ಕಥಾಕೋಶ) ವನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿ, ಇವೆರಡರ ತುಲನಾತ್ಮಕ ಅಧ್ಯಯನದಿಂದ ಐದಂಶದ ಸಮಾನತೆಯನ್ನು ಡಾ|| ಎಂ. ಎಂ. ಕಲಬುರ್ಗಿ (೧೯೭೩) ಸೂಚಿಸಿದ್ದಾರೆ;

೧. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಕಥೆಯ ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಇರುವ ಸಮಾನ ಗಾಹೆ.
೨. ವಡ್ಡಾರಾಧನೆಯಲ್ಲಿ ಗಾಹೆಗಳಿಗೆ ಇರುವುದು ಕನ್ನಡ ಟೀಕೆ-ವಿವರಣೆ; ಶ್ರೀಚಂದ್ರನಲ್ಲಿರುವುದು ಸಂಸ್ಕೃತ ಟೀಕೆ.
೩. ಕನ್ನಡ ಕಥೆಗಳ ಒಡಲಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತ-ಪ್ರಾಕೃತ-ಕನ್ನಡ ಪದ್ಯಗಳ ಉದ್ಧರಣೆಗಳಿದ್ದರೆ ಶ್ರೀಚಂದ್ರನಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತ ಪ್ರಾಕೃತ ಉದ್ಧರಣೆಗಳಿವೆ.
೪. ಕನ್ನಡ ಕೃತಿಯ ಕಡೆಯಲ್ಲಿ 'ಕವಚವೆಂಬಧಿಕಾರ' ಎಂದಿದ್ದರೆ, ಶ್ರೀಚಂದ್ರನಲ್ಲಿ 'ಕವಚಾಹಿಯಾರೋಯಂ' ಎಂದಿದೆ.
೫. ಮೂಲ ಆರಾಧನಾ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿನ ಕವಚಾಧಿಕಾರದ ೧೬೩೩, ೧೬೪೩, ೧೬೪೯, ೧೬೫೦ ಸಂಖ್ಯೆಯ ಗಾಹೆಗಳಿಗೆ ಹರಿಷೇಣನು ಸಂಸ್ಕೃತ ಬೃಹತ್ಕಥಾ ಕೋಶದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಪಾಲ, ನಮವಾದಿ, ಶಾಲಿಸಿಕ್ಕ, ಸುಭೌಮ (ಸುಭೂಮ) ಚಕ್ರವರ್ತಿಗಳ ಕಥೆಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಆದರೆ ಕನ್ನಡ ಲೇಖಕನೂ ಶ್ರೀ ಚಂದ್ರನೂ ೧೫೫೭ ನೆಯ ಗಾಹೆಗೆ ವೃಷಭಸೇನಮುನಿ (೦ಸಿಯರ) ಕಥೆ ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ.

ಈ ಬಗೆಯ ಹೋಲಿಕೆ ಮತ್ತು ಸೂಚನೆಗಳ ಸುಳಿವು ಕೊಟ್ಟು ಆದ್ಯ ವಕ್ತಾರರು ಡಾ|| ಆ. ನೇ. ಉಪಾಧ್ಯೆ. ಇದರೊಂದಿಗೆ ಆಕಟೀಕಾದ ಉಪ್ಪು ಭಾಗಗಳನ್ನೂ ಲಭ್ಯ ಭಾಗದೊಂದಿಗೆ

ಕೂಡಿಸುವ ಕೊಂಡಿಯಾಗಿ ೧೫೭ ಕಥೆಗಳಿರುವ ಹರಿಷೇಣನ ಬೃಹತ್ಕಥಾ ಕೋಶವನ್ನೂ ಕೂಡಿಸಿಯೇ ತೌಲನಿಕ ಅಧ್ಯಯನವನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳಬೇಕು. ೧೨೨ ಕಥೆಗಳಿರುವ ಪ್ರಭಾಚಂದ್ರನ ಕಥಾಕೋಶ ಹಾಗೂ ೧೪೪ ಕಥೆಗಳಿರುವ ನೇಮಿದತ್ತನ ಕಥಾ ಕೋಶಗಳು, ಹರಿಷೇಣ-ಶ್ರೀಚಂದ್ರರ ಕಥಾಕೋಶಗಳ ವ್ಯಾಪ್ತಿ ಮತ್ತು ವೈಭವವನ್ನು ಪಡೆದಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಸವಿವರವಾದ ಪರಸ್ಪರ ಹೋಲಿಕೆಗೆ ನೆರವಾಗುತ್ತವೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಹರಿಷೇಣ ಶ್ರೀ ಚಂದ್ರ ಪ್ರಭಾಚಂದ್ರ ನೇಮಿದತ್ತ ನಯನಂದಿ ಸಿಂಹಣಂದಿ ಭತ್ತಸೇನ ಬ್ರಹ್ಮದೇವ ರತ್ನಕೀರ್ತಿ ರಾಮಚಂದ್ರಮುನಿ ನಾಗರಾಜ ಭ್ರಾಜಿಷ್ಣು-ಮೊದಲಾದವರೆಲ್ಲ ಆರಾಧನಾ ಗ್ರಂಥಕ್ಕೆ ಕಥಾರೂಪವನ್ನು ತೊಡಿಸಿದ ಬಿಚ್ಚಳಿಸಿ ಟೀಕಾಕಾರರು. ಆರಾಧನಾ ಕರ್ಣಾಟ ಟೀಕಾವೂ ಇದೇ ಪಾಳಿಯಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲುವ ಉದ್ಯ ಕೃತಿ.

ಈಗ ಇದರಲ್ಲಿ ಲಭ್ಯವಾಗಿರುವುದು ೧೯ ಕಥೆಗಳು, ಇನ್ನುಳಿದಿರುವ ಸುಮಾರು ೧೫೦ ಕಥೆಗಳಷ್ಟು ಪ್ರಮಾಣದ ಗ್ರಂಥ ನಮಗೆ ಅಲಭ್ಯವಾಗಿದೆ. ಅಂದರೆ ಇನ್ನೂ ಈಗಿರುವುದರ ಏಳರಷ್ಟು ಗಾತ್ರದ ಕೃತಿಭಾಗ ಕಳೆದು ಹೋಗಿದೆ. ಗ್ರಂಥದ ಗಾತ್ರ ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ಅದರ ಗುಣಾಂಶದ ಲಾಭ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಇಲ್ಲವಾದದ್ದು ದೊಡ್ಡ ಕೊರತೆಯೆನಿಸಿದೆ. ಭ್ರಾಜಿಷ್ಣುವು ಈಗ ದೊರೆತು ಪ್ರಸಾರದಲ್ಲಿರುವ ೧೯ ಕಥೆಗಳಷ್ಟೇ ಬರೆದಿದ್ದನೆ ಎಂಬ ಸಂದೇಹಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲದಂತೆ ಸಂಶಯಗಳನ್ನು ಛಿದ್ರಗೊಳಿಸಿದ ಶ್ರೇಯಸ್ಸು ರಾಮಚಂದ್ರ ಮುಮುಕ್ಷುವಿಗೆ ಸಲ್ಲುತ್ತದೆ. ಒಂದು ವೇಳೆ ಪುಣ್ಯಾಸ್ತ್ರವ ಕಥಾಕೋಶ ಅನುಪಲಬ್ಧವಾಗಿದ್ದರೆ, ಅಥವಾ ಅದು ಉಪಲಬ್ಧವಾಗಿಯೂ ರಾಮಚಂದ್ರ ಮುಮುಕ್ಷುವು ತಾನು ಈ 'ಆರಾಧನಾ ಕರ್ಣಾಟ ಟೀಕಾ' ಗ್ರಂಥದ ಆಧಾರದಿಂದ ಶ್ರೇಣಿಕನ ಕಥೆಯನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಿರುವುದಾಗಿ ನಮೂದಿಸದೆ ಹೋಗಿದ್ದರೆ ಆಗ ಭ್ರಾಜಿಷ್ಣುವು ಅನಾಮಧೇಯನಾಗಿ ಇನ್ನೂ ಬಹುಕಾಲ ಅಜ್ಞಾತವಾಸವನ್ನು ಅನುಭವಿಸ ಬೇಕಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಅಹಿಂಸಾಪಾಲಕನಾದ ರಾಮಚಂದ್ರಮುನಿ ಭ್ರಾಜಿಷ್ಣುವಿಗೆ ಒದಗ ಬಹುವಾದ ಆ ಬಗೆಯ ಹಿಂಸೆಯನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಇಷ್ಟಾಗಿಯೂ ಭ್ರಾಜಿಷ್ಣುವಿನ ಅಸ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳಲು ಆ.ನೇ ಉಪಾಧ್ಯೆ ಹಿಂಜರಿದರು. ವಡ್ಡಾರಾಧನೆ ಸಂಪಾದಕರು, ಅರಸುವ ಬಳ್ಳಿ ಕಾಲಿಗೆ ತೊಡರಿ

ಭುಜವಲ್ಲರಿಯಾಗಿ ಅಡರಿ ಕುಳಿತಿದ್ದರೂ ಬಿಡಿಸಿ ಕೊಡವಿದ್ದು ವಿದ್ವತ್ ಪ್ರಪಂಚದ ಅಚ್ಚರಿಗಳ ಸಾಲಿಗೆ ಸೇರಿಹೋಗಿದೆ.

ಡಿ.ಎಲ್. ನರಸಿಂಹಾಚಾರ್ಯರಲ್ಲಿ, ಭ್ರಾಜಿಷ್ಣುವಿನ-ಕರ್ತೃತ್ವದ ವಿಚಾರವಾಗಿ ಗೊಂದಲವಿದೆ. ಅವರಲ್ಲಿ ದ್ವಂದ್ವವಿರುವುದು ಕೆಲವು ಕಡೆ ಒಡೆದು ಕೇಳುತ್ತದೆ: ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿರುವ ರಾಮಚಂದ್ರ ಮುಮುಕ್ಷುವಿನ ಪುಣ್ಯಾಸ್ತ್ರವ ಕಥಾಕೋಶದ ಬಗ್ಗೆ ಬರೆಯುತ್ತಾ, ಅದರಲ್ಲಿನ ಶ್ರೇಣಿಕ ರಾಜನ ಹಾಗೂ ಭದ್ರ ಬಾಹು ಮುನಿಯ “ಕಥೆಗಳಿಗೆ ಕನ್ನಡದ ವಡ್ಡಾರಾಧನೆ ಆಕರವೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ” ಎಂದು ಒಂದು ಕಡೆ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. [ಶಾಂತಿನಾಥ ಕವಿಯ ಸುಕುಮಾರ ಚರಿತ್ರಂ, ಪೀಠಿಕೆ, ಪುಟ, ೨೯, ಎ೧೯೫೪]. ಇನ್ನೊಂದು ಕಡೆ “ಪುಣ್ಯಾಸ್ತ್ರವ ಕಥಾಕೋಶವೆಂಬ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ಬರೆದಿರುವ ರಾಮಾಚಂದ್ರ ಮುಮುಕ್ಷು, ಆ ಗ್ರಂಥ ಶ್ರೇಣಿಕನ ಕಥೆಯ ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ‘ಭ್ರಾಜಿಷ್ಣೋರಾ ರಾದನಾ ಶಾಸ್ತ್ರೇ ಕರ್ಣಾಟ ಟೀಕಾ ಕಥಿತ ಕ್ರಮೇಣೋಲ್ಲೇಖ ಮಾತ್ರಂ ಕಥಿತೇಯಂ ಕಥಾ’ ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಈ ಕರ್ಣಾಟಕ ಟೀಕಾ ಪ್ರಕೃತ ಕನ್ನಡ ಗ್ರಂಥವೇ; ಏಕೆಂದರೆ ಇಂಥ ಗ್ರಂಥ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಬೇರೊಂದಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ‘ಆರಾಧನಾ ಶಾಸ್ತ್ರ ಕರ್ಣಾಟ ಟೀಕಾ ಎಂದು ಬೇಕಾದರೂ ಕರೆಯಬಹುದು. ಈ ವಿಷಯ ಹಾಗಿರಲಿ...” ಎಂದೂ ಅಸಂದಿಗ್ಧವಾಗಿ ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ.

[ವಡ್ಡಾರಾಧನೆ, ಪೀಠಿಕೆ, ಪುಟ. ೧೪ (೧೯೭೦)]. ಹೀಗಿದ್ದೂ ಸತ್ಯವಾಕ್ಯ ಪೆರ್ಮಾನಡಿ ಆಚಾರ್ಯರು ಕೈಹಿಡಿದಿದ್ದ ಆರಾಧನಾ ಕರ್ಣಾಟ ಟೀಕಾಕಾರನಾದ ಭ್ರಾಜಿಷ್ಣುವನ್ನು ಮರೆತು. ನಡುನೀರಿನಲ್ಲಿ ಕೈಬಿಟ್ಟು, ಶೌರಸೇನಿ ಪ್ರಾಕೃತ ಆರಾಧನಾಕಾರನಾದ ಶಿವಕೋಟ್ಯಾಚಾರ್ಯನ ಬೆನ್ನುಹತ್ತಿದರು; ತುಪ್ಪಕ್ಕೆಂದು ಅರಸುತ್ತಿದ್ದ ಬೆಣ್ಣೆಯನ್ನು ತಮ್ಮ ಅಂಗೈ ಮೇಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದರೂ ಊರೆಲ್ಲ ಹುಡುಕಲು ಹೊರಟು ಹೊಲಬು ತಪ್ಪಿದರು. ಭ್ರಾಜಿಷ್ಣುವು ಕನ್ನಡ ಸಂಸ್ಕೃತ ಪ್ರಾಕೃತಗಳಲ್ಲಿ ಘನ ಪಂಡಿತನೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಆಕಟೀ ಗ್ರಂಥದುದ್ದಕ್ಕೂ ಸಾದ್ಯಂತವಾಗಿ ಪುರಾವೆಗಳಿವೆ. ವಡ್ಡಾರಾಧನೆ ಎಂಬ ಹೆಸರನ್ನು ಈಗ ನಮಗೆ ಸಿಕ್ಕಿರುವ ೧೯ ಕಥೆಗಳ ಕವಚಾಧಿಕಾರವನ್ನು

ಮೂಲದಿಂದ ಕತ್ತರಿಸಿ ತೆಗೆದು, ಅದಕ್ಕೆ ಕಸಿಮಾಡುತ್ತ ಬಂದ ಅನಂತರದ ಸಂಪಾದನೆಕಾರರು ಕೊಟ್ಟ ಹೆಸರೂ, ಅಥವಾ ಮೂಲ ಭ್ರಾಜಿಷ್ಟುವೇ ಇಟ್ಟ ಹೆಸರೂ-ಸರಿಯಾಗಿ ತಿಳಿಯದು. ತಾತ್ಕಾಲಿಕ ಗ್ರಹಿಕೆಯಾಗಿ ಇದು ಆಕಟೀದ ಭ್ರಾಜಿಷ್ಟುವೇ ಮಾಡಿದ ನಾಮಮರಣವೆಂದು ಸ್ವೀಕರಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಬಾಧಕವಿಲ್ಲ. 'ಭಗವತೀ ಆರಾಧನಾ' 'ಬೃಹದಾರಾಧನಾ' ಎಂಬ ಸಂಸ್ಕೃತ ಶಬ್ದಾರ್ಥ ರೂಪಕ್ಕೆ ಎಲ್ಲ ವಿಧದಲ್ಲೂ ಸಂವಾದಿಯಾಗಿರುವ ಸಮಾನಾರ್ಥಕ ಆಕೃತಿ 'ವಡ್ಡಾರಾಧನಾ' ಎಂಬುದು. ಇದುವರೆಗೆ [ನಾನೂ ಸೇರಿ: ವಡ್ಡಾರಾಧನೆ: ಮೈ.ವಿ.ವಿ. ಪ್ರಚಾರೋಪನ್ಯಾಸ ಮಾಲೆ (೧೯೬೮)] ಹಲವಾರು ಸಲ ಹೇಳಿದ್ದೆ ಹೇಳುತ್ತ ಬಂದಿರುವ-'ವರ್ಧಮಾನ, ವೃಧ್ವವರ್ಧ, ವೃಧ್ವ-ಎಂಬಿತ್ಯಾದಿ ಸಂಸ್ಕೃತ ರೂಪಗಳು ಪ್ರಾಕೃತಗೊಂಡು ಈ ವಡ್ಡಾರಾಧನೆ, ರೂಪ ಸಿದ್ಧಿಸಿದೆ' ಎಂಬ ವಿವರಣೆಯನ್ನು ಕೈ ಬಿಡುವುದು ಮೇಲು.

'ವಡ್ಡಾರಾಧನೆ' ಎಂಬ ಶಬ್ದರೂಪ ನಿಷ್ಪತ್ತಿ ಕೊಂಚ ಕ್ಲೇಶದಾಯಕವೆಂಬುದು ನಿಜ; ಪ್ರಕೃತ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಅದನ್ನು ದೇಶಿಶಬ್ದಗಳಲ್ಲಿಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಅಂತೂ ಸಂಸ್ಕೃತದ ಬೃಹತ್ಕಥಾ ಎಂಬುದು ಅನಾಮತ್ತಾಗಿ ಪ್ರಾಕೃತೀಕರಣಗೊಂಡು ವಡ್ಡಕಥಾ ಎಂದಾಗಿರುವುದು ಹೆಚ್ಚು ಸಂಭಾವ್ಯ. ಅಚ್ಚಗನ್ನಡ ಅರಸನಾದ ಗಂಗರ ರಾಜನಾದ ದುವಿನೀತನು, ಗುಣಾಡ್ಯನ ಬೃಹತ್ಕಥೆಯನ್ನು ಪೈಚಾಚೀ ಪ್ರಾಕೃತದಿಂದ ಸಂಸ್ಕೃತಕ್ಕೆ ವಡ್ಡಕಥೆ (ದೇವಭಾರತೀನಿಬದ್ಧ ವಡ್ಡಕಥೇನ) ಎಂಬ ಹೆಸರಿಂದ ಪರಿವರ್ತಿಸಿದ್ದನು (Uttanuplates: M.A.R., ೧೯೧೬-೧೯೧೭, ೬೫-೬೬); ಈ ಆಧಾರವು ಕೂಡ' ವಡ್ಡಾರಾಧನೆಯ ಆದಿಭಾಗವಾದ 'ವಡ್ಡ' ವು ದೊಡ್ಡ ಎಂಬರ್ಥಕ್ಕೆ ಬೊಟ್ಟು ಮಾಡುತ್ತದೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಒದೆಗಲ್ಲಾಗಿ ನಿಲ್ಲುತ್ತದೆ. ಪ್ರಾಕೃತ ಕೃತಿಯಾದ 'ಕುವಲಯ ಮಾಲಾ' ದಲ್ಲಿ, ಅದರ ಕರ್ತೃವಾದ ಉದ್ಯೋತನ ಸೂರಿಯು (ಕ್ರಿ.ಶ. ೭೭೯) ಗುಣಾಡ್ಯನ ಬೃಹತ್ಕಥಾವನ್ನು ವಡ್ಡಕಥಾ ಎಂದು ಹೆಸರಿಸಿದ್ದಾನೆ.

ಆಕಟೀ. ಕಾರನು ತನ್ನ ಕನ್ನಡ ಟೀಕೆಗೆ ಮೂಲವಾಗಿ ಶಿವಕೋಟೆಮುನಿಯ ಆರಾಧನಾ
ಗ್ರಂಥವನ್ನಷ್ಟೇ ಅವಲಂಬಿಸಿಲ್ಲ. ಭ್ರಾಜಿಷ್ಣುವಿನ ಪ್ರಾಕೃತ ಪಾಂಡಿತ್ಯದ ವಿಸ್ತಾರವನ್ನೂ, ಅಂತರ
ಬಹು, ಪ್ರಾಮಾಣಾಧಾರಗಳನ್ನೂ ನೋಡಿದರೆ ಈತನಿಗೆ ಪ್ರಕೃತ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವೊಂದು ಕಣ್ಣೆದುರು
ಇರುವಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಸಂಸ್ಕೃತ-ಪ್ರಾಕೃತಗಳೆರಡರಲ್ಲೂ, ಉಭಯಭಾಷಾ ಕಣ್ಣೆದುರು ಇರುವಂತೆ
ತೋರುತ್ತದೆ. ಸಂಸ್ಕೃತ-ಪ್ರಾಕೃತಗಳೆರಡರಲ್ಲೂ, ಉಭಯಭಾಷಾ ಪ್ರಾವೀಣ್ಯವಿದ್ದರೂ ಆಕಟೀದ
ಆರಂಭದಿಂದ ಕಡೆಯ ತನಕ ತಲತಸ್ಪರ್ಶಿಯಾದ ಪ್ರಾಕೃತ ವಿದ್ವತ್ ಜಿನುಗುತ್ತದೆ. ಜೈನಶೌರಸೇನೀ
ಪ್ರಾಕೃತದಲ್ಲಿ ಇರುವ ಆರಾಧನಾದ ಪ್ರಭುತ್ವವೇ ಅಲ್ಲದೆ ಅರ್ಥಮಾಗಧೀ, ಅಪಭ್ರಂಶ ಪ್ರಾಕೃತ
ಪ್ರಭಾವವೂ ಆಕಟೀದಲ್ಲಿದೆ. ಆಕಟೀಕಾರನಾದ ಭ್ರಾಜಿಷ್ಣುವೂ, ಕಹಕೋಸು ಕಥಾಕೋಶಕಾರನಾದ
ಶ್ರೀಚಂದ್ರನೂ ಹಲವು ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಮ್ಯರಾಗಿರುವುದರ ರಿಂದ ಇವರಿಬ್ಬರೂ ಒಂದು
ಮೂಲದ, ಒಂದು ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಆರಾಧನಾ ಟೀಕಾವನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿರುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯಿದೆ.
ಏಕೆಂದರೆ ಹ ರಿಷೇಣಾದಿ ಸಂಸ್ಕೃತ ಕಥಾ ಕೋಶಕಾರರು ಅನುಸರಿಸಿರುವುದು ಈ ಕನ್ನಡ-ಪ್ರಾಕೃತ
ಟೀಕಾಕರರಿಂದ ಬೇರೆಯಾದ ಪರಂಪರೆಗೆ ಸೇರಿದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಪಾಠವಾಗಿದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಇಲ್ಲಿಯೇ
ಹೀಳ ಬೇಕಾದ ಇನ್ನೊಂದು ಹೀಳಿಕೆಯೂ ಇದೆ; ಆಕಟೀ. ಕಾರನಾದ ಭ್ರಾಜಿಷ್ಣುವು ಶ್ರೀಚಂದ್ರ

ಹಠಿಷೇಣ, ರಾಮಚಂದ್ರ ಮುಮುಕ್ಷು, ಆಶಾಧರ ಸೂರಿ-ಮೊಡು ಾವರಿಗಿಂತ ಪ್ರಾಚೀನನು.

ಅಷ್ಟೇಕೆ, ಇದುವರೆಗೆ ತಿಳಿದು ಬಂದಿರುವ ಆರಾಧನಾ ಟೀಕಾಕಾರಲ್ಲಿ ಅಪರಾಜಿತ ಸೂರಿ ಮತ್ತು

ಭ್ರಾಜಿಷ್ಣುವೇ ಪ್ರಾಚೀನರು. ಅಪರಾಜಿತ ಸೂರಿಯ ವಿಜಯೋದಯಾ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವೂ, ಆಕಟೀವೂ

ಪರಸ್ಪರ ಯಾವ ಸುಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಭಾವ ತೋರುತ್ತವೆ. ಭಿನ್ನವಾಗಿ ನಿಲ್ಲುತ್ತವೆ, ಯಾವುದು

ಪ್ರಾಚೀನ-ಎಂಬ ಅಧ್ಯಯನ ಇನ್ನೂ ಆಗಿಲ್ಲ; ಇದು ಇನ್ನೂ ಸಂಶೋಧನೆಗೆ ಮುಕ್ತವಾಗಿ ತೆರೆದ

ವಿಷಯ.

ಭ್ರಾಜಿಷ್ಣುವಿನ ಇತಿವೃತ್ತ

ಭ್ರಾಜಿಷ್ಣು ಯಾರು? ಈತ-ಎಲ್ಲಿಯವನು, ಯಾವ ಕಾಲದವನು. ಈತನ ಇತಿ
ವೃತ್ತವೇನು-ಇವಿಷ್ಟೂ ಅಯೋಮಯವಾಗಿದೆ. ಈ ಹೆಸರಿನ ವ್ಯಕ್ತಿಯೊಬ್ಬ ಇರುವನೇ ಎಂಬ ಶಂಕೆ
ವ್ಯಕ್ತಪಟ್ಟಿದ್ದು ಉಂಟು. ಜೈನರ ಆದಿತೀರ್ಥಂಕರನಾದ ವೃಷಭನಾಥ
(ಆದಿದೇವ/ಪುರುದೇವ/ಋಷಭದೇವ) ನಿಗೆ ಇರುವ ನೂರಾರು ಹೆಸರುಗಳಲ್ಲಿ ಭ್ರಾಜಿಷ್ಣು
ಎಂಬುದೂ ಒಂದು ಎಂಬುದು ಮೊದಲು ನೆನಪಿಡಬೇಕಾದ ವಿಷಯ. ಎರಡನೆಯದಾಗಿ
ಭ್ರಾಜಿಷ್ಣುವನ್ನು, ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಆತನ ಈ ಕೃತಿಯ ಹೆಸರಿನೊಂದಿಗೆ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಿರುವ ಅನ್ಯಾನ್ಯ
ಉಲ್ಲೇಖಗಳೂ ಇವೆ. ಈ ಒಳ-ಹೊರಗಿನ ಸಮರ್ಥನೆ ಮಾಡುವ ಪ್ರಮಾಣಗಳ ತಳಹದಿಯಿಂದ
ನಾವು ಭ್ರಾಜಿಷ್ಣುವಿನ ಅಸ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಪ್ರಶ್ನಿಸುವ ಸಂಶಯಕ್ಕೆ ಪೂರ್ಣವಿರಾಮವಿಡಬೇಕು.

ಭ್ರಾಜಿಷ್ಣುವನ್ನು ಮೊಟ್ಟಮೊದಲನೆಯ ಬಾರಿಗೆ ನಮ್ಮ ಕಣ್ಣ ಮುಂದೆ ತಂದು ನಿಲ್ಲಿಸಿದ್ದು ರಾಮಚಂದ್ರಮುನಿ. ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿರುವ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಕಥಾಕೋಶಗಳಲ್ಲಿ ರಾಮಚಂದ್ರ ಮುಮುಕ್ಷುವಿನ ಪುಣ್ಯಾಸ್ತ್ರವ ಕಥಾಕೋಶವೂ ಒಂದು. ಕುಂದ ಕುಂದಾನ್ವಯದ ಕೇಶವನಂದಿದೇವ ಎಂಬ ಜೈನ ಯತಿಪತಿಯ ಶಿಷ್ಯನಾದ ನಾಮಚಂದ್ರ ಯತಿಯ (ರಾಮಚಂದ್ರಮುನಿ/ರಾಮಚಂದ್ರ ಮುಮುಕ್ಷು). ಕಾಲ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಸಹಮತವಿಲ್ಲ. ಈತನು ರಚಿಸಿರುವ ಪುಣ್ಯಾಸ್ತ್ರವ ಕಥಾಕೋಶವನ್ನು ಆಧರಿಸಿ ಕನ್ನಡ ಕವಿಯಾದ ನಾಗರಾಜನು ೧೩೩೧ ರಲ್ಲಿ 'ಪುಣ್ಯಾಸ್ತ್ರವ ಚಂಪೂ' ಕಾವ್ಯವನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಹನ್ನೊಂದನೆಯ ಶತಮಾನದವನಿರಬಹುದೆನ್ನಲಾದ ರಾಮಚಂದ್ರ ಮುನಿಯ ಈ ಕಥಾಕೋಶದಲ್ಲಿ ೫೨ ಕಥೆಗಳಿವೆ. ಭ್ರಾಜಿಷ್ಣು ಎಂದು ಕೃತಿಕಾರನ ಹೆಸರನ್ನೂ, ಆರಾಧನಾ ಕರ್ಣಾಟ ಟೀಕಾ ಎಂದು ಕೃತಿಯ ಹೆಸರನ್ನೂ ಈ ರಾಮಚಂದ್ರ ಮುಮುಕ್ಷುವು ತನ್ನ ಪುಣ್ಯಾಸ್ತ್ರವ ಕಥಾಕೋಶದಲ್ಲಿ, ಶ್ರೇಣಿಕರಾಜನ ಕಥಾ ಪ್ರಸಂಗ ಬಂದಾಗ ಈ ರೀತಿ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಿ ಉಪಕರಿಸಿದ್ದಾನೆ:

ಭ್ರಾಜಿಷ್ಣೋರಾರಾಧನಾ ಕರ್ಣಾಟ ಟೀಕಾ ಕಥಿತ ಕ್ರಮೇಣೋಲ್ಲೇಖಿ

ಮಾತ್ರಂ ಕಥಿತೇಯಂ ಕಥಾ ಇತಿ||

(ಭ್ರಾಜಿಷ್ಣುವು ಬರೆದಿರುವ ಆರಾಧನಾ ಕರ್ಣಾಟ ಟೀಕಾದಲ್ಲಿ ಹೇಳಲಾಗಿರುವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವೇ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಕಥಾನಿರೂಪಣೆ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ) . ಇಲ್ಲಿ ಮೂರು ಸ್ವಾರಸ್ಯಕರ ಸಂಗತಿಗಳಿವೆ: ೧) ರಾಮಚಂದ್ರ ಕಾಲಕ್ಕಗಲೇ ಆ ಕವಿಯ ಖ್ಯಾತಿ ಅಖಿಲ ಭಾರತ ಮನ್ನಣೆ ಗಳಿಸಿತ್ತು. ೨) ಸಂಸ್ಕೃತ-ಪ್ರಾಕೃತಗಳಿಂದ ಕವಿಗಳು ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಅಳವಡಿಸುವುದು ವಡೆಕೆ-ಸತ್ಸಂಪ್ರದಾಯ; ಆದರೆ ಕನ್ನಡ ಟೀಕಾ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಆಧರಿಸಿ, ಸಂಸ್ಕೃತ ಕಥಾ ಕೋಶಕಾರನು ತನ್ನ ಕೃತಿರಚನೆಗೆ ತೊಡಗಿದ್ದಾನೆ; ಇದರಿಂದ ಭ್ರಾಜಿಷ್ಣುವಿನ ಹಿರಿಮೆಯೊಂದಿಗೆ ಕನ್ನಡದ ಗರಿಮೆಯೂ ಪ್ರಕಾಶಿತವಾಗಿದೆ.

೩) ಆಕಟೀ. ಗ್ರಂಥವು ಕಥಾಕೋಶರೂಪದ ಕೃತಿಯಾಗಿತ್ತು.

ಭ್ರಾಜಿಷ್ಣು ಟೀಕಾಕಾರನಾದರೂ ವಿದುಷ. ಅತನ ವೈದುಷ್ಯವನ್ನು ಆಕಟೀದ ಪ್ರತಿ ಪುಟವೂ ಸಾರುತ್ತದೆ. ಆತನ ಕಲ್ಮೆಯಲ್ಲಿ ಲೌಕಿಕ, ಧಾರ್ಮಿಕ, ಸಾಮಾಜಿಕ, ಭಾಷಿಕ, ಐತಿಹಾಸಿಕ ಅರಿವುಗಳೆಲ್ಲ ಮಿಳಿತವಾಗಿವೆ. ಸಂಪ್ರದಾಯ ತತ್ವಗಳಲ್ಲಿ, ಪರಂಪರೆಯಿಂದ ಹಲವು ತಲೆ ಮೊರೆಗಳ ಮೂಲಕ ಕಾಪಿಟ್ಟು ಬಂದ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಹೆಜ್ಜೆ ಹಾಕಿದ್ದರೂ ಅಂಧಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ಮುಂದುವರಿದಿಲ್ಲ. ಬಹುಸೂಕ್ಷ್ಮವಾದ ಜೈನಾಗಮೋಕ್ತ ದೇವತಾ ಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು, ತಾರ್ಕಿಕ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯ ಆಧುನಿಕ ದೇವತಾ ಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞನಂತೆ ಭ್ರಾಜಿಷ್ಣು ಅನುಸಂಧಾನಿಸಿರುವುದು ಶ್ಲಾಘ್ಯವಾಗಿದೆ. ಭ್ರಾಜಿಷ್ಣುವು ಬಹುಶ್ರುತನೂ ಬಹು ಪಾರಗನೂ ಆಗಿದ್ದರೂ ಆತನದು ಶುಷ್ಯ ವಿದ್ವತ್ತಲ್ಲ. ತನಗಿರುವ ವಿಮರ್ಶನ ಪ್ರಜ್ಞೆ, ಸಮತೋಲನ, ಕವಿಹೃದಯ, ಔಚಿತ್ಯ ಜ್ಞಾನ-ಈ ಬಹುಮುಖ ಪ್ರತಿಭೆಯಿಂದಾಗಿ ಭ್ರಾಜಿಷ್ಣುವು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಕಾರರಲ್ಲಿ ಮುರ್ಧನ್ಯನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಭ್ರಾಜಿಷ್ಣುವಿನ ಮನೋಧರ್ಮ ಅನುದ್ವಿಗ್ನವಾದದ್ದು ಪ್ರಶಾಂತವಾದದ್ದು.

ಟೀಕಾಗ್ರಂಥಗಳು ಕೇವಲ ಸಂಸ್ಕೃತ-ಪ್ರಾಕೃತ ಮೂಲದ ಆಗಮಾದಿ ಕೃತಿಗಳಿಗೆ ಬರೆದ ಕನ್ನಡ ಶಬ್ದಾರ್ಥ ವಿವರಣೆಯಷ್ಟೇ ಆಗಿರಬೇಕಲ್ಲ. ಟೀಕಾಕಾರರಾಗಿ ಘನ ವಿದ್ವಾಂಸರೂ, ದೊಡ್ಡ ಆಚಾರ್ಯರೂ ಆಗಿಹೋಗಿದ್ದಾರೆ. ಮೂಲ ಆಚಾರ್ಯ ಕೃತಿ ಕಾರರೂ ಬೆಳೆದು ಬಂದು ಬರೆದಿರುವ ಪರಂಪರೆ ಪರಿಸರದಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಟೀಕಾಕಾರರೂ ಬೆಳೆದಿರುವುದರಿಂದ ಪಾರಂಪಾರಿಕ ಪರಿಜ್ಞಾನವುಳ್ಳವರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಒಂದು ಕೃತಿಯ ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಆಯಾಮ ಹಿನ್ನೆಲೆಯನ್ನೂ ಅರಿತವರಾದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಕಾರರಿದ್ದಾರೆ. ಹೀಗೆ ಸ್ವಯಮಾಚಾರ್ಯರಾದ ಕೆಲವು ಮಹಾನ್ ಟೀಕಾಕಾರರು ಸಂಸ್ಕೃತ ಶ್ಲೋಕ, ಪ್ರಾಕೃತ ಗಾಹೆ-ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಅಡಗಿರುವ ತಾತ್ಪರ್ಯದೊಂದಿಗೆ ತತ್ಸಂಬಂಧವಾದ ಕಥಾಕೋಶ ಭಾವಕೋಶ ಮತ್ತು ಇತರ ಜ್ಞಾತಿ ಮಾಹಿತಿಯ ಮೂಲಗಳಲ್ಲಿ ಸಮಾನ ತಿಳಿವಳಿಕೆಯುಳ್ಳವರೂ ಆಗಿದ್ದರು. ಇಂಥವರ ಸಾಲಿಗೆ ಸೇರಿದ ಮಹಾನ್ ಲೇಖಕ ಈ ಭ್ರಾಜಿಷ್ಣು, ಭ್ರಾಜಿಷ್ಣುವಿನ ಆಕಟೀ, ಗ್ರಂಥವು ವಾಖ್ಯಾನ ಪರಂಪರೆಗೆ ಸೇರಿದ ಕೃತಿಯೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದಕ್ಕೆ ಗ್ರಂಥಗರ್ಭದಲ್ಲಿಯೇ ಸಾಕ್ಷ್ಯಗಳಿವೆ;

ನಮಃ ಶ್ರೀ ವರ್ಧಮಾನಾಯ. . . .ಎಂದಿತು (೧)

ಗಮ್ಮ ಇ ಧರ್ಮೇಣ ದೇವಲೋಯಂತು ಎಂಬುದು [೮೪]

ದೊಣ್ಣಂಪಿ ಖಿಯೇಣ ಣವ್ವಾಣಂ ಎಂದು [೮೫]

ಮಿಸ್ಸೇಣ ಮಾಣುಸತ್ತಮೆಂಬುದು [೮೫]

ವಡ್ಡಾರಾಧನೆಯ ಮೂಲ ಮತ್ತು ಕರ್ತೃ ಕುರಿತು ವಿವರವಾಗಿ ಚರ್ಚಿಸುತ್ತಾ ಡಾ.ಎಂ. ಎಂ. ಕಲಬುರ್ಗಿಯವರೂ ಆ.ನೆ. ಉಪಾಧ್ಯೆ ಮತ್ತು ಡಿ.ಎಲ್.ಎನ್. ಅವರುಗಳೂ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಿ, ದಿಕ್ಕು ತಪ್ಪಿದ ಇಂಥ ಎಳೆಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದು ಕೂಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಆರಾಧನಾ, ಮೂಲಾರಾಧನಾ, ಭಗವತೀ ಆರಾಧನಾ ಹಾಗೂ ಶಿವಕೋಟಿ ಶಿವಕೋಟ್ಯಾಚಾರ್ಯ-ಈ ಮೂಲ ಕೃತಿಯನ್ನು ಮೂಲ ಕೃತಿಕಾರರನ್ನು ಗುರುತಿಸುವಾಗ ಪೂರ್ತಿ ಎಡವಿ ತಪ್ಪು ನಿರ್ಧಾರ ಕೈಗೊಂಡಿದ್ದರೂ ಈ ಕನ್ನಡ ಕಥಾಕೋಶದ ಹೆಸರನ್ನೂ, ಕಥಾಕೋಶಕಾರನ ಹೆಸರನ್ನೂ ಹೇಳುವ ಘಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಹಿಂದಿನವರಂತೆ ಹಿಡಿದು-ಬಿಟ್ಟು ಕಣ್ಣ ಮುಚ್ಚಾಲೆ ಮಾಡದೆ, ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಸರಿಯಾದ ನಿರ್ಣಯವನ್ನೇ ಹಿಡಿದಿದ್ದಾರೆ: “ ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಕನ್ನಡ ಕೃತಿಯ ಹೆಸರು ವಡ್ಡಾ. ರಾಧನೆಯಲ್ಲ, ‘ಆರಾಧನಾ ಕರ್ಣಾಟ ಟೀಕೆ’ ಎಂದೂ, ಕರ್ತೃವಿನ ಹೆಸರು ಶಿವಕೋಟ್ಯಾ ಚಾರ್ಯನಲ್ಲ, ‘ಭ್ರಾಜಿಷ್ಣು’ ಎಂದೂ ಕರೆಯಬೇಕೆನಿಸುತ್ತದೆ”- [ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗ ಪರಿಸರದ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ (೧೯೭೩) ಪುಟ. ೨೩೪]: ‘ಕರೆಯಬೇಕೆನಿಸುತ್ತದೆ’ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಅನುಮಾನದಳೆಯುವುದರಿಂದ ಅದನ್ನು ‘ಕರೆಯಬೇಕು’ ಎಂದು ಸಂಶಯರಹಿತ ದೃಢ, ಸೂಚಕ ಧ್ವನಿಯಿಂದ ಸ್ಥಿರೀಕರಿಸಬೇಕು.

ಈ ಹಂತದಲ್ಲಿ ಎದುರಾಗುವ ಇನ್ನೊಂದು ಸವಾಲಿಗೂ ಉತ್ತರವನ್ನು ಹುಡುಕಬೇಕಾಗಿದೆ. ಆರಾಧನಾ ಕರ್ಣಾಟ ಟೀಕಾ ಎಂಬುದು, ಈಗ ದೊರೆತಿರುವ ಗ್ರಂಥದ ಏಳುಪಟ್ಟು ದೊಡ್ಡದಾಗಿರಬೇಕಾದರೆ, ಇನ್ನುಳಿದ ಸಾವಿರಾರು ಪುಟ ಪ್ರಮಾಣದಷ್ಟು ನಷ್ಟವಾಗಿ ಅದರ ಆ

ಬಹುಭಾಗದಿಂದ ಈ ೧೯ ಕಥೆಗಳನ್ನಷ್ಟೇ ಪೃಥಕ್ಕರಿಸಿ ಕೊಡಲು ಕಾರಣವೇನು? ಇದಕ್ಕೆ ವಡ್ಡಾರಾಧನೆ ಎಂದು ಹೆಸರಿಟ್ಟವರು ಯಾರು? ಎಂಬಂಥ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳೇಳುತ್ತವೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಈಗ ೧೯ ಕಥೆಗಳಲ್ಲಿ ೯ನೆಯ ಶತಮಾನದ ವರೆಗಿನ ಪ್ರಾಚೀನ ಕೃತಿಗಳಿಂದಲ್ಲದೆ ಅನಂತರದ ಕಾಲಕ್ಕೆ ೧೦-೧೧ ನೆಯ ಶತಮಾನಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಕೃತಿಗಳಿಂಶಲೂ ಆಯ್ದು ಪೋಣಿಸಿದ ಗಾಹೆ-ಶ್ಲೋಕ ಪದ್ಯಗಳಿವೆ: ಇದರಿಂದಾಗಿ ಭ್ರಾಜಿಷ್ಣುವಿನ ಕಾಲವನ್ನು ಯಾವುದೆಂದು ಗೊತ್ತುಪಡಿಸಬೇಕೆಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಯೂ ಉದ್ಭವಿಸುತ್ತದೆ.

ವಡ್ಡಾರಾಧನೆಯಲ್ಲಿರುವ ಉದ್ಯತ ಪದ್ಯಗಳಿಗೆ ಡಾ. ಆ.ನೇ. ಉಪಾಧ್ಯಯವರು ಪತ್ತೆಹಚ್ಚಿರುವ ಮೂಲ ಆಕರಗಳಲ್ಲಿ ೮೯೮ ರ ಗುಣಭದ್ರಾಚಾರ್ಯರ ಉತ್ತರ ಪುರಾಣದ 'ಆದೌ ಜನ್ಮಜರಾರೋಗ' ಎಂಬ ಶ್ಲೋಕವೂ ಒಂದು: ಈ ಪದ್ಯವೇಷ್ಟನದ ಆಧಾರದಿಂದಲೂ ಮತ್ತು ಇನ್ನಿತರ ಪೂರಕಾಧಾರಗಳಿಂದಲೂ ಈ ಕೃತಿ ೧೧ ನೆಯ ಶತಮಾನಕ್ಕೆ ಸೇರುತ್ತದೆಂದು ಉಪಾಧ್ಯಯವರು ಸೂಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ಡಿ.ಎಲ್.ಎನ್. ರವರು ಆಂತರಿಕ ಆಧಾರಗಳನ್ನು ಸಮಷ್ಟಿ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡಿ, ಇದು ಪಂಪ ಭಾರತಕ್ಕಿಂತ ಹಿಂದಿನ ರಚನೆಯೆಂದೂ, ಕ್ರಿ.ಶ. ೯೨೦ ರಲ್ಲಿ ರಚಿತವಾಗಿರ ಬಹುದೆಂದೂ ಭಾವಿಸಿದ್ದಾರೆ. [ನಾನು ಬೆಂಗಳೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪಿಸಿದ "ವಡ್ಡಾರಾಧನೆ: ಸಮಗ್ರ ಅಧ್ಯಯನ" ಎಂಬ ನಿಬಂಧದಲ್ಲಿ ಈ ಎಲ್ಲ ವಿಚಾರಗಳ ಪೂರ್ವಾಪದಗಳನ್ನು ಪ್ರಬಲ ಸಾಕ್ಷಾಧಾರಗಳಿಂದ ಚರ್ಚಿಸಿ ತಲಪಿದ ತೀರ್ಮಾನಗಳ ಸಾರಾಂಶವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತೇನೆ]

ಆರಾಧನಾ ಕರ್ಣಾಟ ಟೀಕಾ (ಇದಕ್ಕೆ ಆರಾಧನಾ ಶಾಸ್ತ್ರ ಕರ್ಣಾಟ ಟೀಕಾ ಎಂಬ ರೂಪದ ಹೆಸರೂ ಇದ್ದಿರಬಹುದು) ಎಂಬುದಷ್ಟೇ ಕನ್ನಡ ಟೀಕಾ ಗ್ರಂಥದ ಹೆಸರು. ಇದರ ಕರ್ತೃ ಭ್ರಾಜಿಷ್ಣು. ಈತನ ಇತಿವೃತ್ತದತ್ತ ಬೆಳಕು ಚೆಲ್ಲುವ ಸುಳಿವು ಸೂಚನೆಗಳಿಗೆ ನಾವೀಗ ಮುಗಿ ಬೀಳಬೇಕಾಗಿದೆ. ಶಿವಕೋಟ್ಯಾಚಾರ್ಯನ (ಸು.ಕ್ರಿ.ಶ. ೧ ನೆಯ ಶ.) ಆರಾಧನಾ (ಮೂಲಾರಾಧನಾ. ಭಗವತೀ ಆರಾಧನಾ, ಬೃಹದಾರಾಧನಾ) ಗ್ರಂಥವೇ ಕಥಾ ಕೋಶಗಳಿಗೂ, ಟೀಕಾ (ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ)

ಗ್ರಂಥಗಳಿಗೂ ಮೂಲ ತಲಕಾವೇರಿ. ಕನ್ನಡ ಕೃತಿ ಆಕಟೀ ಕೂಡ ಈ ಆರಾಧನಾ ಮತ್ತು ತತ್ಸಂಬಂಧಿಯಾದ ಮೌಖಿಕ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಪರಂಪರೆಗೆ ಸೇರಿದ್ದು.

ಪ್ರಾಕೃತ ಆರಾಧನಾ ಗ್ರಂಥಕ್ಕೆ ಪ್ರಥಮ ಬಾರಿಗೆ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವನ್ನು ಬರೆದವನು ಯಾರೆಂಬುದು ಖಚಿತವಾಗಿಲ್ಲ. ಉಪಲಬ್ಧ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಗಳಲ್ಲಿ, ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿರುವ ವಿಜಯಯೋದಯಾ ಎಂಬುದು ಮೊದಲನೆಯದು; ಇದರ ಕರ್ತೃವಾದ ಅಪರಾಜಿತ ಸೂರಿಯೂ ತನಗಿಂತ ಹಿಂದಣ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಕಾರರ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳನ್ನು ಹಲವಾರು ಕಡೆ ಚರ್ಚಿಸಿದ್ದನೆ; ಆ ಪ್ರಾಚೀನ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಗಳೊಂದೂ ದೊರೆತಿಲ್ಲ. ಅಪರಾಜಿತ ಸೂರಿಗೆ ಶ್ರೀವಿಜಯ-ಅಪರಾಜಿತನು ಕರ್ನಾಟಕದವನೆಂದೂ ಆತನು ೧೧ ನೆಯ ಶತಮಾನದ ಆರಂಭದವನೆಂದೂ ಒಂದು ಸೂಚನೆಯನ್ನು ಶಾಸನಗಳ ಆಧಾರದಿಂದ ಡಾ. ಆ. ನೇ. ಉಪಾಧ್ಯೆ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. (ಬೃಹತ್ಕಥಾಕೋಶದ ಪೀಠಿಕೆ; ಉಪಾಧ್ಯೆ ಪೇಪರ್ಸ್: ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ (೧೯೮೩) ಪುಟ. ೪೬). ಅಪರಾಜಿತ (ಶ್ರೀವಿಜಯ) ಸೂರಿಯು [ಕಲ್ಯಾಣ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿತವಾಗಿದೆ; ಬಾಹುಬಲಿ ಮೂರ್ತಿಯ ಉಲ್ಲೇಖವಿಲ್ಲ. ೯೮೧ ಕ್ಕೂ ಹಿಂದಿನ ರಚನೆ.] ಭ್ರಾಜಿಷ್ಣುವನ್ನು ಹೆಸರಿಸಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲದೆ ವಿಜಯೋದಯ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಚರ್ಚಿಸಿರುವ ಪೂರ್ವ ಸೂರಿಕೃತ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಗಳಲ್ಲಿ ಆರಾಧನಾ ಕರ್ಣಾಟ ಟೀಕಾದ ಚರ್ಚೆ-ಪ್ರಸ್ತಾಪ ಇದೆಯೇ ಎಂದು ತೌಲನಿಕವಾಗಿ ಪರಾಮರ್ಶಿಸಲು ಆಕಟೀ ಪೂರ್ತಿಯಾಗಿ ದೊರೆತಿಲ್ಲ. ಅಥವಾ ಭ್ರಾಜಿಷ್ಣು ಏನಾದರೂ ಅಪರಾಜಿತ ಸೂರಿಯನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಿದ್ದಾನೆಯೋ, ವಿಜಯೋದಯಾ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿದ್ದಾನೆಯೋ- ಎಂಬ ಪರಿಶೀಲನೆಯೂ ಅಸಾಧ್ಯವೆನಿಸಿದೆ.

ಭ್ರಾಜಿಷ್ಣುವಿನ ದೇಶ ಕಾಲ ಕೃತಿ ಕುರಿತ ಜಿಜ್ಞಾಸೆಗೆ ಈಷತ್ ಗ್ರಾಸವಂತೂ ಈಗ ಲಭ್ಯವಿದೆ. ಭ್ರಾಜಿಷ್ಣುವಿನ ಆಕಟೀ ಗ್ರಂಥವು ಪೂರ್ಣ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲವಾದರೂ ಅದರ ೧/೨ ಭಾಗದಷ್ಟಾದರೂ ಲಭ್ಯವಾಗಿದೆ. ಆಕಟೀದ ೧೯(ಮತ್ತು ಇತರ) ಕಥೆಗಳು ಭಿನ್ನಕರ್ತೃಕಗಳಲ್ಲಿ, ಅವು

ಏಕ ಕರ್ತೃಕ ಕಥೆಗಳು. ಆ ಕಥೆಗಾರ-ಟೀಕಾಕಾರನಾದ ಭ್ರಾಜಿಷ್ಣುವಿನ ಸ್ವಕೀಯ ಸಂಗತಿಗಳು ತಿಳಿಯುತ್ತಿಲ್ಲ. ಅದರ ಕಾಲ ನಿರ್ಧಾರಕ್ಕೆ ನೆರವಾಗುವ ಅಂಶವೆಂದರೆ ಆಂತರಿಕ ಆಧಾರ. ಅದರ ಭಾಷೆಯ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಅವಲಂಬಿಸುವಂತಿಲ್ಲವೆಂದು ಉಪಾಧ್ಯೆಯವರು ಭಾವಿಸಿದ್ದಾರೆ; ಆದರೆ ಈಗ ಇದು ಪ್ರಾಚೀನ ಲೇಖಕನಾದ ಭ್ರಾಜಿಷ್ಣುವಿನ ಕೃತಿಯೆಂದು ನಿಸ್ಸಂದೇಹವಾಗಿ ಸ್ಥಾಪಿತವಾಗಿರುವುದರಿಂದ, ಆಕಟೀದ ಭಾಷೆಯನ್ನೂ ಅನುಲಕ್ಷಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಔಚಿತ್ಯವಿದೆ. 'ಕಾಲ ವಿಷಯದ ಚರ್ಚೆಯಲ್ಲಿ ವಡ್ಡಾರಾಧನೆಯ ಭಾಷೆ ಎಂಬ ವಿದ್ವತ್ ಪೂರ್ಣವಾದ ಲೇಖನದಲ್ಲಿ (ಸಾಧನೆ ೯-೨, ಏಪ್ರಿಲ್-ಜೂನ್ ೧೯೮೦ ಪುಟ ೩೩-೪೪) ಡಾ. ಎಂ.ಬಿ. ಭೋಯಿಯವರು (ಡಾ.ಎಂ.ಬಿ ನೇಗಿನಹಾಳ ಅವರು) ಭಾಷಿಕ ಆಧಾರಗಳನ್ನು ಶಾಸನಗಳಿಂದಲೂ ಕಾವ್ಯಗಳಿಂದಲೂ ಉದಾಹರಿಸಿ. ವಡ್ಡಾರಾಧನೆಯ ಕಾಲವನ್ನು ಭಾಷಿಕ ಸಾಮಗ್ರಿಯ ಬಲದಿಂದ ಚರ್ಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಡಾ.ಎಂ.ಬಿ. ನೇಗಿನಹಾಳ ಅವರು ಈ ಕೃತಿಯ ಕಾಲವನ್ನು ಕ್ರಿ.ಶ. ೮೦೦ ಎಂದು ಗೊತ್ತುಪಡಿಸಿ. ತಮ್ಮ ತೀರ್ಮಾನಕ್ಕೆ ಪೂರಕವಾಗುವ ಪ್ರಬಲವಾದ ಆಧಾರ ಪ್ರಯೋಗಗಳನ್ನು ಮೌಲಿಕವಾದ ಸಂಪ್ರಬಂಧದಲ್ಲಿ ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ; ಡಾ.ಎಂ.ಬಿ. ನೇಗಿನಹಾಳ ಅವರ ತೀರ್ಮಾನವನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳಲು ಈಗ ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರತಿಕೂಲ ಸಕ್ಷ್ಯಾಧಾರಗಳು ಕಾಣುತ್ತಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲದೆ ಸುಮಾರು ಹತ್ತನೆಯ ಶತಮಾನದವನಾದ ರಾಮಚಂದ್ರ ಮುಮುಕ್ಷುವು ಭ್ರಾಜಿಷ್ಣುವನ್ನೂ ಅವನ ಕೃತಿಯನ್ನೂ ಹೆಸರಿಸುವುದರ ಮೂಲಕ ಆ ಕೃತಿಯ ಉತ್ತರ ಕಾಲದ ಗಡಿಕಲ್ಪನ್ನು ನೆಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ. ಡಾ.ಎಂ.ಬಿ. ನೇಗಿನಹಾಳ ಅವರು ಕ್ರಿ.ಶ. ೮೦೦ ಎಂದು ಪೂರ್ವ (ಕಾಲ) ದ ಗಡಿಕಲ್ಪು ನಿಲ್ಲಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಭ್ರಾಜಿಷ್ಣುವಿನ ಊರು ಪ್ರದೇಶ ಯಾವುದಿರಬಹುದೆಂಬ ವಿಚಾರವಾಗಿಯೂ ಜಿಜ್ಞಾಸೆ ನಡೆದಿದೆ. ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲೆಯವನಿರಬಹುದೆಂಬ ಕೆ.ಜಿ. ಕುಂದಣಗಾರರೂ, ಕೋಗಳಿ ಯವನಿರಬಹುದೆಂದು ಡಿ.ಎಲ್. ಎನ್.ರವರೂ ಸೂಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಭ್ರಾಜಿಷ್ಣುವು ಇವೆರಡು ಪ್ರದೇಶಗಳ ಪರಿಚಯವಿದ್ದವನಾದರೂ ಈ ಭಾಗದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿ ಬಂದವನಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು.

ಭ್ರಾಜಿಷ್ಣುವು ಈಗಿನ ಗುಲಬರ್ಗಾ-ಬೀದರ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಕಡೆಯವನೆಂದು ದೃಢವಾಗಿ ಹೇಳಲು ಅಂತರಿಕ ಆಧಾರಗಳು ಸಿಗುತ್ತವೆ:

ಅ ೧. ಭ್ರಾಜಿಷ್ಣುವು ಯಾಪನೀಯ ಸಂಘದ ಒಲವಿನವನು. ಯಾಪನಿಯ ಶಾಖೆ ಅತ್ಯಂತ ಕ್ರಿಯಾಶೀಲವಾಗಿದ್ದ ಭಾಗ ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟರ (ಉ.ಕ. ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ, ಅದರಲ್ಲು ಗುಲ್ಬರ್ಗಾ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಪರಿಸರದಲ್ಲಿ ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೪೮ ರಲ್ಲಿ ಕಲಶ ಆಚಾರ್ಯನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ ಯಾಪನೀಯ ಸಂಘ (ಜಾಪುಲಿ ಸಂಘ) ಕುರಿತು ಇಲ್ಲಿಯ ಭದ್ರ ಬಾಹು ಭಟಾರ ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಿರುವಂತೆ ಪ್ರಾಕೃತ ಸಂಸ್ಕೃತಗಳಲ್ಲಿರುವ ಸಂವಾದಿಕಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲ.

೨. ಗುರುದತ್ತ ಭಟಾರರ ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ಪಳ್ಳಿಖೇಡ ಎಂಬುದು ಈಗಿನ ಹಳ್ಳಿಖೇಡವಾಗಿದೆ. ಗುಲಬರ್ಗಾದಿಂದ ಬೀದರದ ಕಡೆಗೆ ಹೋಗುವ ಹೆದ್ದಾರಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಇಂದಿಗೂ, ಒಂದಲ್ಲ ಎಂದು ಎರಡು ಹಳ್ಳಿಖೇಡಗಳಿವೆ. ಈ ಹೆಸರು ಇದೇ ಗುರುದತ್ತ ಭಟಾರರ ಕಥೆ ಇರುವ ಪ್ರಕೃತ-ಸಂಸ್ಕೃತ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಬಂದಿಲ್ಲದಿರುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದು. ಅದರಿಂದ ಭ್ರಾಜಿಷ್ಣುವು, ಇಂದಿನ ಎರಡು ಹಳ್ಳಿ ಖೇಡಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಊರಿಗೆ ಸೇರಿದವನಿರಬೇಕು. ಕೋಗಳಿ ಎಂಬ ಹೆಸರು ಕೂಡ ಕನ್ನಡ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಪ್ರಸ್ತಾಪಗೊಂಡಿದ್ದು ಅದರ ಸಂವಾದಿ ಕಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತ-ಪ್ರಕೃತ ಕಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲ; ಅದರಿಂದ ಭ್ರಾಜಿಷ್ಣು ಕೋಗಳಿಯವನೇ ಏಕಾಗಿರಬಾರದು ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಗೂ ಉತ್ತರಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಭ್ರಾಜಿಷ್ಣುವು ಗುಲ್ಬರ್ಗಾದ ಕಡೆಯವನೇ ಆಗಿದ್ದಾನೆಂಬುದನ್ನು ತೋರಿ ಸಲು ಬೇರೆ ಆಧಾರಗಳಿರುವುದನ್ನು ಮುಂದೆ ಹೇಳಿದೆ.

ಆ. ದಂಡಕರಿಸಿಯ ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ಮಳಯಖೇಡದ ಪ್ರಾಸ್ತುಪ (ಪಾಠಾಂತರದಲ್ಲಿ) ಇದೆ. ಇದು ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟರ ರಾಜಧಾನಿಯಾದ ಮಳಖೇಡ -ಮಾನ್ಯ ಖೇಟವೇ ಆಗಿದೆ.

ಮಳಬೇಡವು ಪೊನ್ನಕವಿಯ (ಸು. ೯೬೦) ಸಮಕಾಲೀನನಾದ ಪ್ರಾಕೃತ ಪುಷ್ಪದಂತನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸುಟ್ಟು ಬೂದಿಯಾದುದನ್ನು ಕಣ್ಣಾರೆ ನೋಡಿ ಪುಷ್ಪದಂತನು ವರ್ಣಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಅದರಿಂದ ಭ್ರಾಜಿಷ್ಣುವು ಈ ಆಕಟೀಕಾವನ್ನು ಮಳಯಬೇಡವಿನ್ನೂ ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟರ ರಾಜಧಾನಿಯಾಗಿ ವೈಭವದಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಕ್ರಿ.ಶ. ೯೬೦ ಕ್ಕಿಂತ ಮುಂಚೆಯೇ ರಚಿಸಿರುವುದು ಸ್ಪಷ್ಟ.

ಇ. ವಿದ್ಯಚೋರ ರಿಸಿಯ ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ವೆಂಣಾನದಿ ಮತ್ತು ವೇಣಾತಟಾಕದ ಪ್ರಸ್ತಾಪವಿದೆ; ಇದು ಮೂಲ ಸಂವಾದಿ ಕಥೆಗಳಲ್ಲಿ, ಅನ್ಯಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಇರದೆ ಭ್ರಾಜಿಷ್ಣುವಿನಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಬಂದಿದೆ. ವೆಂಣಾನದಿ ಕೂಡ ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟರ ಮತ್ತು ಮಳಬೇಡ ಪ್ರದೇಶದ ತೊರೆಯೆಂಬುದನ್ನು ಮರೆಯುವಂತಿಲ್ಲ. ಉದಾಹರಣೆಯಾಗಿ ಶಾಸನ ಪ್ರಯೋಗ:

ಕನ್ನಪುರಿ ವಿಷಯೇ ಸಿಮ್ಮಲಗೆ ಪೂರ್ವದಿಗ್ಭಾಗೇ ಕೃಷ್ಣಬೆಣ್ಣೋತ್ತರ ಪಥೇ

ಬಾಸುರಿಕೋಡು ಇಂಗಲೀಸರ ಬಾಗೆವಾಡಿ ಸಾಮಳವಾಡಿಗೆ ಒಡ್ಡವೊಡಿಗೆ ಮಧ್ಯವತ್ತಿ ಪಿಪ್ಪರಗೆ

ನಾಮಗ್ರಾಮೋಃ ಕ್ರಿ.ಶ. ೮೬೨. ಇದು ಅಮೋಘ ವರ್ಷನ ಶಾಸನ. ಈ ಕಾರಣಗಳಿಂದ

ಭ್ರಾಜುಷ್ಣುವು ಗುಲಬರ್ಗಾ-ಬೀದರ ಜಿಲ್ಲೆಗಳ ಪ್ರದೇಶದವನೆಂದೂ, ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ

ಆಳ್ವಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಇದ್ದವನೆಂದೂ, ಸುಮಾರು ಕ್ರಿ.ಶ. ೮೦೦ ರಿಂದ ೮೨೦ ರ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಆರಾಧನಾ

ಶಾಸ್ತ್ರ ಕರ್ಣಾಟಕೀಕಾವನ್ನು ರಚಿಸಿದನೆಂದೂ ಚಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ನಿರ್ಧರಿಸಬಹುದು. ಇದರಿಂದ ಇನ್ನೂ

ಒಂದು ವಿಶೇಷ ವಹುತ್ವವು ಈ ಕೃತಿಯ ಹಿರಿಮೆಗೆ ಕೂಡಿಕೊಂಡಂತಾಗುತ್ತದೆ. ಆರಾಧನಾ ಗ್ರಂಥಕ್ಕೆ

ರಚಿತವಾಗಿದ್ದು, ಇದುವರೆಗೆ ದೊರೆತಿರುವ ಟೀಕಾ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಚೀನವೆಂದು ತಿಳಿಯಲಾಗದ ಅಪರಾಜಿತಸೂರಿಯ ವಿಜಯೋದಯಾದ ಕಾಲ ಸುಮಾರು ೯-೧೦ ನೆಯ ಶತಮಾನದ ಪೂರ್ವಾರ್ಧವೆಂದು ಇರುವುದರಿಂದ, ಕ್ರಿ.ಶ. ೯ನೆಯ ಶತಮಾನದ ಭ್ರಾಜಿಷ್ಣುವಿನ ಕನ್ನಡ ಟೀಕೆಯೇ ಪ್ರಾಚೀನತಮವಾಗುತ್ತದೆ.

ಈ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಎದುರಾಗುವ ಸಂಶಯವೆಂದರೆ ೧) ಬೃಹತ್ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿದ್ದ ಆಕಟೀ ಗ್ರಂಥದಿಂದ ಈಗಿರುವ ಈ ೧೯ ಕಥೆಗಳನ್ನಷ್ಟೇ ಏಕೆ ಸುಲಿದಿಟ್ಟರೆಂಬುದು ೨) ಮೂಲದಿಂದ ಇದನ್ನು ಹಿಗೆ ಬಿಡಿಸಿಟ್ಟವರು ಯಾರು ಎಂಬುದು, ಮತ್ತು ೩) ಮೂಲದಿಂದ ಹೊಕ್ಕಳ ಬಳ್ಳಿಯನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಿ ಈ ೧೯ ಕಥೆಗಳನ್ನು ಬೇರ್ಪಡಿಸಿದ್ದು ಯಾವ ಕಾಲ ಘಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಎಂಬುದು. ಇಂಥ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳನ್ನು ಇದೇ ಮೊದಲ ಬಾರಿಗೆ ಕೇಳಲಾಗಿದ್ದು ಅವಕ್ಕೆ ಉತ್ತರವನ್ನೂ ಇದೇ ಪ್ರಥಮವಾಗಿ ಇಲ್ಲಿ ನಿರೂಪಿಸುತ್ತಿದ್ದೇನೆ.

ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನ ಪರಿಸರದ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಹೇಳುವುದಾದರೆ. ಕ್ರಿ.ಪೂ. ದಿಂದ ಜೈನ ಧರ್ಮದ ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿದ್ದ ನೆಲಗಟ್ಟು, ೧೧ನೆಯ ಶತಮಾನದ ಉತ್ತರಾರ್ಧದ ಕಡೆ ಕಡೆಗೆ ಮತ್ತು ೧೨ ನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಸಡಿಲಗೊಂಡು ಕಳಚಿತೊಡಗಿತ್ತು. ಅತ್ತ ಗಂಗ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಪತನ, ಇತ್ತ ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟರ ಕುಸಿತ, ಉತ್ತಶೈವರ ಏರುಂಜವ್ವನ, ಮತ್ತು ಇತರೆ ಸಮಯಗಳ ಪ್ರಾಬಲ್ಯ-ಇವೆಲ್ಲಾ ಹುರಿಕೊಂಡ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ, ಅದುವರೆಗೆ ಗಟ್ಟಿಯಾಯಿ ತೋರವಾಗಿ ಬೆಳೆದು ನಿಂತಿದ್ದ ಜೈನ ಮಾನಸ್ತಂಭಗಳು ಅಲುಗಾಡತೊಡಗಿದುವು. ಅಗತ್ಯಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿದ್ದ ಸನಾತನ ಬಸದಿಗಳು ಒಂದೊಂದಾಗಿ ಅನಾಥವಾಗತೊಡಗಿದುವು. ಜೈನಯತಿಗಳಿಗೆ, ಹೋದ ಬಂದ ಎಡೆಗಳಲ್ಲಿ, ಅಬಾಧಿತವಾಗಿ ಸಲ್ಲುತ್ತಿದ್ದ ರಾಜಾ-ಪ್ರಜಾ ಮರ್ಯಾದೆಯಲ್ಲಿ ಬಿರುಕುಗಳು ಕಾಣಿಸಿದುವು.

ಜೈನಶ್ರಾವಕರಿಗೂ ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನ ಉದ್ಧಗಲದಲ್ಲಿ ದೊರೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಮನ್ನಣೆಯ ನೆರೆ ಇಳಿಯತೊಡಗಿತ್ತು. ಜೈನ ಗೃಹಸ್ಥರಿಗೇ ಏನು. ಜೈನ ಮುನಿಗಳಿಗೂ, ಅವರು ಪುರಾಣ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿಸುವ ನರಕ ಹಿಂಸೆ ಅಟ್ಟುಳಿ ಉಪಸರ್ಗಗಳು ಈ ಭವದಲ್ಲಿಯೇ ಅನುಭವದ ವಿಷಯಗಳಾಗುವು. ಜೈನ ಮುನಿಗಳನ್ನು ಕೊಂದರು, ಗಾಣಕ್ಕೆ ಹಾಕಿ ಹಿಂಡಿದರು. ಅರೆದರು. ನೆಲಮಾಳಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಮುಚ್ಚಿ ನೆಲಸಮಾಧಿ ಮಾಡಿದರು, ಅವರ ವಿರುದ್ಧ ವ್ಯವಸ್ಥಿತ ಅಪಪ್ರಚಾರ ಮಾಡಿದರು.

ಇತಿಹಾಸದ ಕಾಲಚಕ್ರದ ಚಲನೆಯಲ್ಲಿ, ಮೇಲಿದ್ದ ಅರಗಳು ಕೆಳಕ್ಕಿಳಿಯಹತ್ತಿದುವು. ಘನಸ್ಥಿತಿ ಕರಗಿ ದ್ವವಸ್ಥಿತಿಗೆ ಎಡೆಮಾಡಿತ್ತು. ಒಂದು ಕಡೆ ರಾಜಪರಿವಾರ, ಇನ್ನೊಂದೆಡೆ ಪ್ರಜಾಕೋಟಿ- ಈ ಎರಡೂ ಪ್ರಬಲ ಶಕ್ತಿ ರಕ್ಷಣೆಯಿಂದ ಜೈನಮತ ಎರವಾಗತೊಡಗಿತು. ಹೀಗೆ ಜೈನಧರ್ಮದ ಮೇಲೆ, ಮೇಲಿಂದ ಮೇಲೆ, ಆದ ಈ ಆಘಾತ ಪ್ರತ್ಯಾಘಾತಗಳು ಮುಂಬರಲಿರುವ ದೊಡ್ಡ ಪತನದ ಕಣ್ ಸನ್ನೆಗಳಾದುವು. ಸೂರ್ಯಾಸ್ತವಾದ ಮೇಲೆ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಊಟ ಮಾಡುವುದಿರಲಿ ಲೋಟ ನೀರನ್ನೂ ಕುಡಿಯದೆ ಕಟ್ಟುನಿಟ್ಟಾಗಿದ್ದವರು ಜೈನರು. ಈಗ ಜೈನಧರ್ಮದ ಪ್ರಾಚುರ್ಯ ಪ್ರಸಾರಗಳ ಮೂಲಕ್ಕೆ ಧಕ್ಕೆ ಉಂಟಾಗಿತ್ತು. ಜೈನರು ಇರುಳಿನ ಜತೆಗೆ ಹಗಲೂ ಹೋಸ ವ್ರತವನ್ನು ಆಚರಿಸಬೇಕಾದ ಶೋಚನೀಯ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯೊದಗಿತು. ಸ್ಥಳೀಯರೇ ಆದ ಏಕಾಂತದ ರಾಮಯ್ಯ, ಜೈನಕುಠಾರ, ಗೊಗ್ಗಿದೇವ, ವಿರುಪರಸ, ಮೊದಲಾದವರ ಮತ್ತು ಹೊರಗಡೆಯ ಚೋಳರ ಆಕ್ರಮಣಗಳನ್ನು ಎದುರಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಪಡಬಾರದ ನೋವನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿದರು. ಅನೇಕ ಜೈನ ವರ್ತಕರು ವೀರಶೈವರಾದರು; ಜೈನ ಕೆಟ್ಟು ಬಣಜಿಗನಾದ ಎಂಪ್ಪೆ ಗಾದೆ ಹುಟ್ಟಿತು; ಒಂದು ಕಡೆ ಸೆಟ್ಟರೂ-ಹೀಗೆ ಕ್ರಮೇಣ ಜೈನ ವ್ಯಕ್ತಿಯಿಂದ ಕೊಂಬೆಗಳೊಡೆದು ಬೇರೆಯಾದವು. ಗುರುವಂದಕ್ಕೂ ಗೃಹಸ್ಥರಿಗೂ ಧಾರ್ಮಿಕ ಆಧಾರಗಳನ್ನಿತ್ತು ಆತ್ಮಸ್ಥೈರ್ಯ ತುಂಬುವುದು ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿತ್ತು. ಘನ ಘೋರ ಕಷ್ಟಗಳಲ್ಲೂ ಧಾರ್ಮಿಕವನ್ನು ಬಿಡದೆ ಪಾಲಿಸಿದ ಮಹಾಮಹಿಮರ ಅನೇಕ ದೃಷ್ಟಾಂತಗಳನ್ನಿತ್ತು ಜೈನ ಸಮಾಜವನ್ನು ಸಾಂತ್ವನಗೊಳಿಸಬೇಕಾಗಿತ್ತು.

ಪುನರುಜ್ಜೀವನ ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿದ್ದ ಇಂತಹ ನಡು ಬೇಸಗೆಯ ಕಡು ಸಂಕಟದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸುವ ತಂಪುದಾಣಗಳಂತೆ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೃತಿಗಳು ಸೃಷ್ಟಿಯಾದವು: ಧರ್ಮಾಮೃತ (ನಯಸೇನ: ೧೧೧೨), ಧರ್ಮಪರೀಕ್ಷೆ (ವೃತ್ತವಿಲಾಸ: ೧೩೬೦), ಸಮಯ ಪರೀಕ್ಷೆ (ಬ್ರಹ್ಮಶಿವ: ೧೧೭೫). ಭ್ರಾಜಿಷ್ಣುವಿನ ಆರಾಧನಾ ಕರ್ಣಾಟ ಟೀಕಾದಿಂದ ಕವಚಾಧಿಕಾರದ ೧೯ ಕಥೆಗಳ ಒಂದು ಕಂತೆಯನ್ನು ಮೂಲದ ದೊಡ್ಡ ಕಟ್ಟಿನಿಂದ ಹೊರತೆಗೆದಿದ್ದು ಈ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ, ಈ ಬಗೆಯಲ್ಲಿ, ಈ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿ ಆದ ಪ್ರಯತ್ನ. ಇವೆಲ್ಲವೂ ಜೈನಧರ್ಮ ಮಂದಿರ ಕುಸಿಯದೆ ತಡೆಯಲು ಕೊಟ್ಟ ಒದೆಗಲ್ಲು, ಊರೆಗೋಲು. ಅಂತಿಮವಾಗಿ ಜೈನಧರ್ಮ ಆಜೇಯವಾಗಿ ಉಳಿಯದಿದ್ದರೂ, ಜೈನ ಕಾವ್ಯಗಳು ಚಿರ ವಿಜಯವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿದುವೆಂಬುದು ಸಾಹಿತ್ಯದ ಸೃಜನ ಸಾಮರ್ಥ್ಯಕ್ಕೆ ಸಂದ ಗೌರವ.

ಲಾಗಾಯಿತಿನಿಂದ ಬಂದ ಜೈನ ಧರ್ಮ-ಸಂಸ್ಕೃತಿಯೊಂದಿಗೆ ಹೊಸದಾದ ದೇಶೀಯವಾಗಿ ಕವಲೊಡೆದು ಕುದುರಿ ಗರಿಕೊಂಡ ಧರ್ಮ-ಸಂಸ್ಕೃತಿಯೊಂದಿಗೆ ಸಂಘರ್ಷವನ್ನು ಜೀರ್ಣಿಸಿ ಕೊಳ್ಳುವುದು ಅಗತ್ಯವಾಗಿತ್ತು. ಪ್ರತಿಕೂಲ ಸನ್ನಿವೇಶವನ್ನು ಹೇಗೆ ಮುಖಾಮುಖಿಯಾಗಿ ಎದುರಿಸಿದರೆಂಬುದರ ದ್ವಂದ್ವ ಸಂಕಟಗಳನ್ನು ಕುರಿತ ಅಪೂರ್ವ ಒಳನೋಟಗಳು ಈ ಕಾಲದ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿವೆ.

ಈ ಬಗೆಯ ಐತಿಹಾಸಿಕವಾದ ಅನಿವಾರ್ಯವಾದ ನಿಮಿತ್ತದಿಂದ ಭ್ರಾಜಿಷ್ಣುವಿನ ಆರಾಧನಾ (ಶಾಸ್ತ್ರ) ಕರ್ಣಾಟ ಟೀಕಾವನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಕರತಲಾಮಲಕ ಮಡಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಜೈನ ಮುನಿಯೊಬ್ಬರು ಈ ೧೯ ಕಥೆಗಳನ್ನು ಬೇರೆಯಾಗಿ ತೆಗೆದಿರಿಸಿದರು. ಅನಂತರ ಅದು ಜೈನ ಮನೆ ಮಠ ಮಂದಿರಗಳಲ್ಲಿ ಮನ್ಯತೆ ಪಡೆದು ಕರ್ಣಾಟಕದ ನಾನಾ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಾರ ಪಡೆಯಿತು. ಆರಾಧನಾ ಪರಂಪರೆಯ ಶಾಸ್ತ್ರ ಕೃತಿಗಳಿಂದಲೂ ಕಥಾಕೋಶಗಳಿಂದಲೂ, ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಭಾಗದ ಪ್ರತೀಕಾರರು, ಆಯಾ ಪ್ರದೇಶ ಪರಿಸರದ ಮುನಿಗಳ ಸೂಚನೆಯಂತೆ, ಕೆಲವು ಸಂಸ್ಕೃತ-ಪ್ರಾಕೃತ

ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸುತ್ತಾ ಹೋದರು. ಆದರೆ ಇವರು ಯಾರೂ ಮೂಲದ ಕಥೆಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಭಷೆಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚು ಬದಲಾಯಿಸುವ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ವಹಿಸಲಿಲ್ಲವೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಭ್ರಾಜಿಷ್ಣುವಿನ ಪಾಠ ಪರಂಪರೆಗೆ ಬಾಧಕವಾಗದೆ ಮುಂದುವರಿಯಿತು. ಅದಕ್ಕಾಗಿಯೇ 'ಭ್ರಾಜಿಷ್ಣುವಿನ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಲ್ಲಿಯೇ ಈ ಕಥೆಯನ್ನು ಹೇಳುತ್ತೇನೆ' ಎಂಬ ಮಾತು ಬಂದಿರುವುದು. ಭ್ರಾಜಿಷ್ಣುವಿನ ಆಕಟೀ ಗ್ರಂಥದಿಂದ ಈಗಿನ ೧೯ ಕಥೆಗಳನ್ನು ತನಿಯಾಗಿ ತನೆಯಾಗಿ ತೆಗೆದಿರಿಸುವ ಕೆಲಸ ೧೨ನೆಯ ಶತಮಾನದ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ನಡೆದಿದೆಯೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಕಾಲವನ್ನು ಸೂಚಿಸಲು ಎರಡು ಪ್ರಬಲವಾದ ಕಾರಣಗಳಿವೆ.

೧. ಈಗ ದೊರೆತಿರುವ ಆಕಟೀ ಗ್ರಂಥದ ಹಸ್ತ ಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಚೀನತಮವಾದ ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ಲಿಖಿತವಾಗಿರುವುದು ೧೪೦೩ ರಲ್ಲಿ.

೨. ಈಗ ದೊರೆತಿರುವ ಎಲ್ಲ ಹಸ್ತ ಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲೂ ಸಿಗುವ ಕೆಲವು ಸಂಸ್ಕೃತ ಶ್ಲೋಕಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಪ್ರಾಕೃತ ಗಾಹೆಯನ್ನು ಶ್ರೀಚಂದ್ರನ ಕಥಾ ಕೋಶದಿಂದ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ.

ಅ. ಗುರುದತ್ತ ಭಟಾರರ ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ಬರುವ 'ಯತ್ರಯತ್ರೋಪ ಪದ್ಯಂತೇ....' ಎಂಬ ಶ್ಲೋಕ

ಆ. ಚಣಾಕೃರಿಸಿಯ ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ಬರುವ 'ಶಕ್ಯಮೇಕ ಸಹಸ್ರೇಣ.....'

ಇ. ಆಕಟೀಯ ಚಿಲಾತ ಪುತ್ರನ ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ಬರುವ "ಜಂ ಇಚ್ಛಸಿ ತಂ ಣಂ ತಂ. . . .
' ಎಂಬ ಗಾಹೆ.

— ಈ ಮೂರು ಪದ್ಯಗಳ ಮೂಲ ಶ್ರೀ ಚಂದ್ರನ ಕಥಾಕೋಶದ್ದು. ಈ ಶ್ರೀಚಂದ್ರನ ಕಾಲ ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೦೭೦.

ಆದ್ದರಿಂದ ಈಗ ಉಪಲಬ್ಧವಿರುವ ೧೯ ಕಥೆಗಳ ಕವಚಾಧಿಕಾರದ ಕಥಾಗುಚ್ಚವನ್ನು, ಭ್ರಾಜಿಷ್ಣುವಿನ ಆಕಟಿ ದಿಂದ ೧೦೭೦ ರ ಅನಂತರ ಮತ್ತು ೧೪೦೩ ಕ್ಕಿಂತ ಮೊದಲು, ಇವೆರಡರ ನಡುವಣ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಬೇರೆಯಾಗಿ ತೆಗೆದು ರೂಢಿಗೆ ತರಲಾಗಿದೆ. ಈ ನಡುವಣ ಅವಧಿಯು ೧೨ ನೆಯ ಶತಮಾನದ ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ೧೩ನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಆರಂಭದಲ್ಲಿರುವಬೇಕೆಂದು ಊಹಿಸಿದ್ದಕ್ಕೆ ಕಾರಣಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದೇನೆ. ಈ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಇನ್ನಷ್ಟು ಸಂವಾದಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವಿದೆ. ಈತ ಅನುಸರಿಸಿರುವ ಕಥಾ ಸಂಪ್ರದಾಯ ಇದುವರೆಗಿನ ಸಂಸ್ಕೃತ ಪ್ರಾಕೃತ ಕಥಾ ಕೋಶಗಳಿಗಿಂತ ಭಿನ್ನ. ಭ್ರಾಜಿಷ್ಣುವಿನದು ದಾಕ್ಷಿಣಾತ್ಯ ಪಾಠ, ಉಳಿದವರದು ಔತ್ತರೀಯ ಸಂಪ್ರದಾಯ: ಈ ಎಲ್ಲ ಕಥಾ ಕೋಶಕಾರರಿಗೂ ಮೂಲಾರಾಧನೆಯೇ ಮೂಲ ಆಕರ. ಏಕಮೂಲಾಶ್ರಯಿಗಳಾದರೂ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರೂ ತಮಗೆ ಸರಿಕಂಡ ತೆರದಲ್ಲಿ ಕಥೆಗಳನ್ನು ಹಿಗ್ಗಿಸಿ ಕುಗ್ಗಿಸಿ ಬದಲಾಯಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ಯಾರೂ ಕಥೆಗಳ ಮೈಯನ್ನು ಒಟ್ಟಿಂದವನ್ನು ಕೆಡಿಸಿಲ್ಲ. ಇವೆಲ್ಲ ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗೋಕ್ತ ಗದ್ಯಕಥಾ ಪರಂಪರೆಗೆ ಸೇರಿದ ಕೃತಿ. ಆಕಟೀಕಾದಲ್ಲಿ ಭ್ರಾಜಿಷ್ಣುವು ಪ್ರಾಕೃತ ಕಥಾ ನಿರೂಪಣ ಪರಂಪರೆಯ ಮೂಲವನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿದ್ದಾನೆ.

ಆರಾಧನಾ ಗ್ರಂಥ

ಆರಾಧನಾ ಗ್ರಂಥವು ಸಮಸ್ತ ಭಾರತೀಯ ವಾಚ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ ಒಂದು ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯ

ಪೂರ್ಣವಾದ ವಹು ತ್ವದ ಕೃತಿ. ರಾಮಾಯಣ, ವಹು ಷಾರತ, ವಹು ಪುರಾಣ, ಹ ರಿವಂಶ

ಮೊಂಡು ಇದುವು ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಉದ್ಭವಕೃತಿಗಳು, ವಹು ಾ ಕಾವ್ಯಗಳು. ಅವಕ್ಕೆ ಸಮತುಲ್ಯವಾದ

ಪ್ರಾಕೃತ ಕೃತಿಗಳೆಂದರೆ ಗುಣಾಡ್ಯನ ಬ್ರಹ್ಮತ್ಯಥಾ ಮತ್ತು ಶಿವಕೋಟಿ ಆಚಾರ್ಯನ ಆರಾಧನಾ.

ಆರಾಧನೆಯು, ಚಾರಿತ್ರ ಪ್ರಧಾನವಾದ ಪುಸ್ತಕ. ಆರಾಧನೆಯೆಂಬುದು ತಪಸ್ಸು, ರತ್ನತ್ರಯಗಳ ಚಿಂತನೆ; ಮೋಕ್ಷದ ಚಿಂತನ ಮಂಥನ ಮನನ ಧ್ಯಾನ. ಇದು ಗೃಹಸ್ಥರಾದಶ್ರಾವಕ-ಶ್ರಾವಕಿಯರಿಗೂ ಮುನಿಗಳಿಗೂ ಸಮಾನವಾಗಿ ಅನ್ವಯ ವಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೂ ಮುನಿಸಂಘದ ನಿಯಮಾವಳಿಗಳು, ದೀಕ್ಷೆಯ ವಿಧಿ ವಿಧಾನಗಳು, ಧರ್ಮ-ಶುಕ್ಲ ಧ್ಯಾನಗಳು, ಮೊದಲಾದವುಗಳ ವಿಶದವಾದ ವರ್ಣನೆ ಈ ಮಹಾಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಅಂತರ್ಗತವಾಗಿವೆ. ಆರಾಧನಾ ಗ್ರಂಥವು ಎರಡೆರಡು ಸಾಲುಗಳ ಗಾಥಾ (ಗಾಥೆ-ಗಾಹೆ) ಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದೆ. ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷೆಯ ಶ್ಲೋಕಗಳೂ, ಹಿಂದಿ ಭಾಷೆಯ ದೋಹೆ (ದೋಹಾ) ಗಳೂ, ತಮಿಳಿನ ತಿರುಕ್ಕುಱಳ್ ಕಾವ್ಯದ ವೆಣ್ಣಾ ಪದ್ಯಗಳೂ, ಪ್ರಾಕೃತ ಭಾಷೆಯ ಗಾಥಾಗಳೂ ದ್ವಿಪದಿಗಳು. ಆರಾಧನಾ ಗ್ರಂಥದ ದ್ವಿಪದಿಗಳು ಸಾಸುವೆಯಲ್ಲಿ ಸಾಗರವನ್ನು, ಬಳ್ಳದಲ್ಲಿ ಹಳ್ಳವನ್ನು ತುಂಬಿ ಕೊಡುವ ಸಾಹಸದ ಪ್ರಯತ್ನವಾಗಿವೆ. ಒಂದು ಕಡೆ ಪಾರಂಪರಿಕವಾದ ಧಾರ್ಮಿಕ-ತಾತ್ವಿಕ ತಿಳಿವಳಿಕೆ- ನಂಬಿಕೆಗಳನ್ನೂ, ಇನ್ನೊಂದು ಕಡೆ ಆ ಬಗೆಯ ಗಹನವಾದ ಸಿದ್ಧಾಂತ ಮತ್ತು ಆಚರಣೆಗಳ ಪ್ರಯೋಜನಗಳನ್ನೂ ಒಂದೇ ಬೊಗಸೆಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದಿಡುವ ನಿರಾಯಸವಾದ ಸಾಧನೆ-ಇದು ಈ ಹೊತ್ತಿಗೆಯ ಚೌಕಟು. ಸಂಸಾರದ ಮಿತಿಗಳನ್ನು ದೃಷ್ಟಾಂತ ಹೇತುಗಳಿಂದ ಮನೋಜ್ಞವಾಗಿ ಸ್ಫಾಪಿಸಲಾಗಿದೆ. ಲೌಕಿಕ ಬಂಧನಗಳಿಂದ ಕಳಚಿಕೊಳ್ಳುವ ಅಗತ್ಯ ಹಾಗೂ ಉಪಾಯಗಳನ್ನು ಸೂಚಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅನಂತರ ಸಲ್ಲೇಖಿನಾ ವ್ರತಧಾರಣೆ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಒದಗಿಬರುವ ಕಾರಣಗಳನ್ನೂ, ಸಲ್ಲೇಖಿನಾವಿಧಿಯಾದ ಸಮಾಧಿಮರಣವನ್ನೂ, ಸವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ಸೋದಾಹರಣವಾಗಿ ವರ್ಣಿಸಲಾಗಿದ್ದೆ. ಆರಾಧನಾ ಗ್ರಂಥವು ಮರಣ ಮೀಮಾಂಸೆಯೇ ಆಗಿದೆ.

ಜೈನಾಗಮ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ 'ಜೀವನ-ಮರಣ' ಕುರಿತ ವಿವೇಚನೆ ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ಬಂದಿದೆ. ತತ್ಸಂಬಂಧವಾದ ಜಿಜ್ಞಾಸೆಯ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಸಾಧುತ್ವವನ್ನು ಭಾರತೀಯ ಔತ್ತರೀಯ ಪಾಶ್ಚಿಮಾತ್ಯ ಪ್ರಾಜ್ಞರು ಚರ್ಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅವೆಲ್ಲದರ ಪರಾಮರ್ಶೆಗೆ ತೊಡಗಿದರೆ ಅದು ದೊಡ್ಡ ಗ್ರಂಥವಾಗುತ್ತದೆ. ಅದರ ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಪರಿಶೀಲನೆಗೆ ಹೋಗದೆ ಸಾರಸರ್ವಸ್ವವನ್ನು, ಕನ್ನಡಿಯೊಳಗೆ ಆನೆ ಅರಮನೆಗಳನ್ನು ತೋರಿಸುವಂತೆ, ಹರಳುಗೊಳಿಸೊ ಮಂಡಿಸಿದ್ದೇನೆ.

ಸಮ್ಯಕ್ ದರ್ಶನ-ಜ್ಞಾನ-ಚಾರಿತ್ರ (ರತ್ನತ್ರಯ) ಗಳನ್ನು ಹಾಗೂ ಅಂತಹ-ಬಾಹ್ಯ ತಪಗಳನ್ನು ಮರಣದ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಮನನ ಮಾಡುವುದು ಯಥಾರ್ಥವಾದ ಆರಾಧನೆ. ಇದು ಜೀವನದ ಕಡೆಯ ಗಳಿಗೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಜೀವನು ಪಡೆಯಬಹುದಾದ ಉತ್ಕೃಷ್ಟ ಸಾಧನೆ. ಮರಣ ಒಂದು ಅನಿವಾರ್ಯವಾದ ಘಟನೆ. ಸಾವು ಯಾರಿಗೂ ತಪ್ಪಿದಲ್ಲ. ಇಲ್ಲಿ ಹದಿನೇಳು ಬಗೆಯ ಮರಣಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಲಾಗಿದೆ. ಆ ಮರಣಗಳಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾದ ಬಗೆಗಳು ಐದು: ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಪಾಲಿಸಲು ಯೋಗ್ಯವಾದುವುಗಳು ಮೊದಲನೆಯ ಮತ್ತು ಎರಡನೆಯ ಕ್ರಮದ ಮರಣಗಳು; ಮೂರನೆಯ ಬಗೆಯಲ್ಲಾಗುವ ಮರಣಕ್ಕೂ ಮಾನ್ಯತೆಯಿದೆ;

೧. ಪಂಡಿತ ಪಂಡಿತ ಮರಣ: ಈ ಪಂಡಿತ ಪಂಡಿತವೆಂಬ ಮರಣವನ್ನು ಕ್ಷೀಣ ಕಾಷಾಯಿಗಳಾದ ಕೇವಲಿ ಭಗವಂತರು ಪಡೆಯುವರು.

೨. ಪಂಡಿತ ಮರಣ: ಈ ಪಂಡಿತ ಮರಣ ಭಾವಲಿಂಗೀ ಚಾರಿತ್ರವಂತರಾದ ಮುನಿಗಳು ಪಡೆಯುವರು. ಈ ಪಂಡಿತ ಮರಣದಲ್ಲಿ ಭಕ್ತ ಪ್ರತ್ಯಾಖ್ಯಾನ, ಇಂಗಿನಿ(ಣೀ) ಮರಣ, ಪ್ರಾಯೋಪಗಮನ ಮರಣ-ಎಂದು ಮೂರು ಬಗೆಯ ಭೇದಗಳಿವೆ. ಪ್ರಸ್ತುತ ಆರಾಧನಾ ಕಾರ್ಣಾಟ ಟೀಕಾದಲ್ಲಿ ಈ ಪಂಡಿತ ಮರಣ ಪ್ರಭೇದಗಳ ಪ್ರಕಾರ ಮರಣ ಹೊಂದಿದ ಮಹಾತ್ಮರ ಕಥೆಗಳು ಬಂದಿವೆ; ಮುಂದೆ ನಾನು ಈ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ದೃಢಸಂಕಲ್ಪವನ್ನು

ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಪ್ರತ್ಯಾಖ್ಯಾನ. ಸಂಸಾರವನ್ನು ಕೊನೆಗಾಣಿಸಲು ಯೋಗ್ಯವಾದ ಸಂಹನನ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಥಾನಗಳ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯ ಕಾರಣದಿಂದ ಉಂಟಾಗುವ ಮರಣ ಪ್ರಾಯೋಪಗಮನ ಮರಣ (ಪ್ರಾಯೋಗ್ಯ ಗಮನಹರಣ). ಆತ್ಮನ ಇಂಗಿತಕ್ಕೆ- ಅಭಿಪ್ರಾಯಕ್ಕೆ ಅನುಸಾರವಾಗಿ ಉಂಟಾಗುವ ಮರಣ ಇಂಗಿನೀ ಮರಣ.

೨. ಬಾಲ ಪಂಡಿತ ಮರಣ: ಏಕದೇದವಿರತ (ವಿರತಾವಿರತ) ವೆಂಬ ಐದನೆಯ ಗುಣ ಸ್ಥಾನವರ್ತಿಯಾದ ಜೀವನು ಈ ಬಾಲ ಪಂಡಿತ ಮರಣವನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಾನೆ. ದ್ವಾದಶವಿಧದ ವ್ರತ ಪಾಲಕನಾದ ಶ್ರಾವಕನಿಗೆ ಆಕಸ್ಮಿಕವಾಗಿ ಮರಣ ಸಮೀಪಿಸಿದಾಗ ಒಂದು ವೇಳೆ ಜೀವಿಸಲು ಆಸೆ ಇದ್ದುದೇ ಆದರೆ; ಅಥವಾ ತತ್ಸಮಾನ ಸಂದರ್ಭ-ಸ್ಥಿತಿ ಉಂಟಾದರೆ, ಆಗ ಶರೀರ ಸಲ್ಲೇಖನ ಮತ್ತು ಕಾಷಾಯ ಸಲ್ಲೇಖನಗಳನ್ನು ಮಾಡದೆ, ಆಲೋಚನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ ನಿಶ್ಚಲನಾಗಿ ಮನೆಯೊಳಗಿದ್ದೇ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ವಿಧಿಪೂರ್ವಕ ಸಂಕಲ್ಪಿತ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಕೈಗೊಂಡು ಶರೀರವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸುವ ಶ್ರಾವಕರಿಗೆ (ಗೃಹಸ್ಥರಿಗೆ/ಸಂಸಾರಿಗಳಿಗೆ) ಈ ಬಗೆಯ ಬಾಲಪಂಡಿತ ಮರಣವು ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗುತ್ತದೆ.

೪. ಬಾಲಮರಣ: ನಾಲ್ಕನೆಯ ಗುಣಸ್ಥಾನವಾದ ಅವಿರತ ಸಮ್ಯಕ್ ದೃಷ್ಟಿಯ ಜೀವನ ಮರಣವನ್ನೂ, ರತ್ನತ್ರಯಗಳನ್ನು ಪಡೆಯದೆ ಇಲ್ಲವೆ ಸಮಾಧಿ ಮರಣವನ್ನು ಪಡೆಯದೆ ಆಗುವ ಮರಣವನ್ನೂ ಬಾಲ ಮರಣ ವೆನ್ನುವರು. ಆತ್ಮಹತ್ಯೆಯೂ (ಆದ ಶಸ್ತ್ರಾಘಾತದಿಂದ ವಿಷಪಾನದಿಂದ ಬೆಂಕಿಯಿಂದ ನೀರಿನಿಂದ ಅನಾಚಾರದಿಂದ ಅಸೇವ್ಯ ಸೇವ್ಯದಿಂದ-ಹೀಗೆ ಯಾವ ರೂಪ ನಿಮಿತ್ತಗಳಿಂದ ಮಾಡಿಕೊಂಡರೂ, ಉಂಟಾದರೂ) ಬಾಲಮರಣವೆನಿಸುತ್ತದೆ.

೫. ಬಾಲಬಾಲ ಮರಣ: ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನ-ಜ್ಞಾನ-ಚಾರಿತ್ರಗಳಿಲ್ಲದೆ, ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನದ ಎಂಟು ವ್ರತಾಚರಣೆಗಳಿಲ್ಲದೆ ಉದ್ವೇಗಪರತೆಯಿಂದ (ಶಸ್ತ್ರಾಘಾತ-ವಿಷಪ್ರಾಶನ-

ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿ-ಬೆಂಕಿಗೆ ಬಿದ್ದು ಬೆಂಕಿಯಿಂದ ಸುಟ್ಟುಕೊಂಡು)
ಮಿಥ್ಯಾತ್ವಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಪಡೆಯುವ ಮರಣವು ಬಾಲಬಾಲ ಮರಣವೆನಿಸುತ್ತದೆ.

ಮರಣವು ಈ ರೀತಿ ಮಹೋತ್ಸವವೆಂದು ಬಗೆದು, ಒಂದು ವ್ರತವಾಗಿ ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಶರೀರವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸುವುದು ಸಲ್ಲೇಖನೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಸಲ್ಲೇಖನಾವ್ರತ ವಿಧಾನವು ಆತ್ಮಹತ್ಯೆಯಲ್ಲ, ಇದು ಮರಣ ಮಹೋತ್ಸವ. ಆತ್ಮಹತ್ಯೆಯ ಮಹಾ ಪಾಪಕರವಾದದ್ದು; ಅದರಲ್ಲಿ ಅವಿಕಲ್ಪ ನಿರ್ಮಲಚಿತ್ತ ಸ್ಥಿತಿಯಾಗಲಿ, ಧರ್ಮಚಿಂತನೆಯಾಗಲಿ, ನಿರ್ಮಮಕಾರವಾಗಲಿ, ಭಕ್ತಿಯಾಗಲಿ, ಭೇದ ವಿಜ್ಞಾನವಾಗಲಿ, ಅಪ್ರತೀಕಾರ ಬುದ್ಧಿಯಾಗಲಿ, ಸಂಯಮವಾಗಲಿ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಸಲ್ಲೇಖನದಲ್ಲಿ ಇವೆಲ್ಲವೂ ಇರುತ್ತವೆ; ಸಮಾಧಿ ಮರಣವೆಂಬುದು ಸ್ವಯಿಚ್ಛೆಯಿಂದ ಕೈಗೊಂಡ ಶರೀರ ತ್ಯಾಗ. ಇದರಲ್ಲಿ ಸದುದ್ದೇಶ ಅಂತನಿಚಿತವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಸುದೀರ್ಘ ಇಲ್ಲವೆ ಅಲ್ಪಾಯು ಜೀವನ ಸೌಧಕ್ಕೆ ಸಲ್ಲೇಖನ (ಸಮಾಧಿ) ಮರಣವು ಸುವರ್ಣಕಳಶವೆಂಬ ಗ್ರಹಿಕೆಯ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಶಿವಕೋಟಿಯ ಆರಾಧನಾ ಗ್ರಂಥವು ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿಪದನೆ ಮಾಡಿದೆ. ಸಲ್ಲೇಖನಾ ವ್ರತಧಾರಣೆಗೆ ಪ್ರಧಾನವಾದ ಕಾರಣಗಳನ್ನು ಶಿವಕೋಟಿ ಆಚಾರ್ಯರು ಮುಂದಿಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ:

ವಾಹಿವ್ವ ದುಪ್ಪ ಸಜ್ಜಾಜರಾಯ ಸಾಮಣ್ಣ ಜೋಗ್ಗ ಹಾಣೆ ಕರೀ
ಉವ ಸಗ್ಗಾವಾ ದೇವಿಯ ಮಾಣುಸ ತೇರಿಚ್ಚಯಾ ಜಸ್ಸ || ೭೦

ಅತ್ಯಂತ ಕಷ್ಟಷ್ಟ್ ಸಾಧ್ಯವಾದ ವ್ಯಾಧಿಯುಂಟಾದಲ್ಲಿ, ತಾರುಣ್ಯ ಸಂಬಂಧಕ್ಕೆ ಹನಿಯುಂಟಾದಲ್ಲಿ (ವರ್ಧಕ-ಮುಪ್ಪು ಪ್ರಾಪ್ತವಾದರೆ), ದೇವಕೃತ, ಮನುಷ್ಯಕೃತ, ತೀರ್ಥಂಚಕೃತ ಉಪಸರ್ಗಗಳು ಬಂದೊದಗಿದಲ್ಲಿ, ಅಂತಹ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಭಕ್ತ ಪ್ರತ್ಯಾಖ್ಯಾನವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಲು ಯೋಗ್ಯನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಉಪಸರ್ಗವಾ (ಉಪಸರ್ಗವಾ) ಎಂದಿರುವುದರಿಂದ ಇಲ್ಲಿರುವ 'ವಾ'

ಶಬ್ದವು ಸಮುಚ್ಚಯಾರ್ಥಕವಾಗುತ್ತದೆ; ಅದರಿಂದಾಗಿ ಅಚೇತನಕೃತ ಉಪಸರ್ಗ ಎಂಬರ್ಥವನ್ನೂ ಸೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು; ಆಗ ನಾಲ್ಕು ವಿಧದ ಉಪಸರ್ಗಗಳೂ ಅಳವಡವುತ್ತವೆ.

ಅಣುಲೋಮೋ ವಾ ಸತ್ಕೋ ಚಾರಿತ್ರ ವಿಣಾಸಯಾ ಹವೇ ಜಸ್ಸು

ದುಬ್ಧಿಕ್ವೇ ಗಾಥೀ ಅಡವಿ ಏ ವಿಪ್ಪಣಟ್ಯೋ ವಾ || ೭೧

[ಚಾರಿತ್ರವನ್ನು ನಾಶ ಮಾಡುವಂತಹವನು ಅನುಕೂಲನಿರಲಿ ಶತ್ರುವಿರಲಿ, ಚಾರಿತ್ರವನ್ನು ನಾಶಮಾಡಿಸುವಂತಹ ಮಿತ್ರನಿರಲಿ ಶತ್ರುವಿರಲಿ (ವಜ್ರಘಾತಕ್ಕೆ ಸಮಾನವಾದ ಭಯಂಕರ) ದುರ್ಭಿಕ್ಷವಿರಲಿ, (ಸಪಚಿಂಸಾದಿ ಜಂತು ಮೃಗಾದಿಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದ) ಭಯಂಕರವಾದ ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ದಾರಿ ತಪ್ಪಿರಲಿ-ಅಂತಹ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಯೊದಗಿದರೆ ಭಕ್ತ ಪ್ರತ್ಯಾಖ್ಯಾನಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯನಾಗುತ್ತಾನೆ.]

ಚಕ್ವಂವ ದುಬ್ಬಲಂ ಜಸ್ಸು ಹೋಜ್ಜ ಸೋದಂವ ದುಬ್ಬಲಂ ಜಸ್ಸು

ಜಂಘಾಬಲ ಪಿರಿಹೀಣೋ ಜೋಣ ಸಮತ್ಕೋ ವಿಹರಿದುಂ ವಾ|| ೭೨

[ಕಣ್ಣುಗಳು ದುರ್ಬಲವಾಗಿರುವವನು, ಕಿವಿಗಳು ದುರ್ಬಲವಾಗಿರುವವನು, ತೊಡೆಯ ಬಲವು ದುರ್ಬಲವಾಗಿರುವವನು, ವಿಹರ ಮಾಡಲು ದುರ್ಬಲನಾಗಿರುವವನು ಭಕ್ತ ಪ್ರತ್ಯಾಖ್ಯಾನಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯನಾಗಿರುತ್ತಾನೆ.]

ಅಣ್ಣಮ್ನಿ ಚಾವಿ ಏದಾರಿಸಂಮಿ ಆಗಾಥಕಾರಣೇ ಜಾದೇ

ಅರಿಹೋ ಭತ್ತಪ ಇಣ್ಣಾಏ ಹೋದಿವಿರದೋ ಅವಿರದೋ ವಾ|| ೭೩

[(ಮೇಲಿನ ಮೂರು ಗಾಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಲಾದ ಕಾರಣಗಳಂತಹವುಗಳೇ ಆಗಿರುವ)
ಅನ್ಯವಾದ ಪ್ರಬಲ ಕಾರಣಗಳು ಬಂದೊದಗಿದರೆ ವಿರತನಾಗಿರಲಿ (ಮುನಿ), ಅವಿರತನಾಗಿರಲಿ
(ಗೃಹಸ್ಥ) ಭಕ್ತ ಪ್ರತ್ಯಾಖ್ಯಾನಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯನೆನಿಸುವನು]

ಈ ಪ್ರಶಸ್ತ ಮರಣವಾದ ಭಕ್ತ ಪ್ರತ್ಯಾಖ್ಯಾನದ ಭೇದಗಳನ್ನೂ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಮೇಲ್ಕಂಡ
ವಿವರಣೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿರುವ ಪ್ರಾಚೀನ ಆಚಾರ್ಯರು ಶಿವಕೋಟಿ ಮುನಿಗಳು: ಅವರ ಇದೇ
ಪ್ರಾಕೃತದ ವಿವರಣೆಯನ್ನು ಅಧರಿಸಿ-ಅವಲಂಬಿಸಿ ಸಮಂತ ಭದ್ರಾಚಾರ್ಯರು ರತ್ನಕರಂಡ
ಶ್ರಾವಕಾಚಾರದಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಉಪಸರ್ಗೇ ದುರ್ಭಿಕ್ಷೇ ಜರಸಿರುಜಾಯಾಂ ಚ
ನಿಃಪ್ರತೀಕಾರೇ.....ಇತ್ಯಾದಿ (ರತ್ನಕರಂಡಕ ಶ್ರಾವಕಾಚಾರ) ಮರಣ ಹೊಂದುವುದೆಂದು,
ಸಮಭಾವದಿಂದ ಮರಣ ವ್ರತಸ್ವೀಕಾರ ಮಾಡಿದವರು ಆಹಾರವನ್ನು ಕ್ರಮವಾಗಿ ಬಿಡಬೇಕು.
ಗಟ್ಟಿಯಾದ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿ ಹಾಲು ಹಣ್ಣುಗಳ ರಸ ನೀರು ಸೇವಿಸಬೇಕು. ಕ್ರಮೇಣ
ಒಂದೊಂದಾಗಿ ಇವನ್ನೂ ನಿಲ್ಲಿಸಬೇಕು. ಯಾವುದೇ ಬಗೆಯ ಆಹಾರ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವುದು ಪೂರ್ತಿ
ನಿಂತಮೇಲೆ, ಆಯುಷ್ಯ ಇರುವವರೆಗೆ (ಜಾವಜ್ಜೀವಂ) ನಿರಾಹಾರಿಯಾಗಿರಬೇಕು.
ವ್ರತೋಪದೇಶವಾದಂದಿನಿಂದ ಒಂದೇ ಸಮನೆ ಅನುದಿನವೂ ಚರಂಜೀವನಾದ ಆತ್ಮ ಬೇರೆ,
ನಶ್ವರವಾದ ಶರೀರ ಬೇರೆ ಎಂಬ ಭೇದ ವಿಜ್ಞಾನ ಚಿಂತನೆಯಲ್ಲಿ ತಲ್ಲೀನನಾಗಿರಬೇಕು. ಈ ಬಗೆಯ
ಚಿಂತನೆಯಿಂದ ಸಮಚಿತ್ತಸ್ಥಿತಿಯಿಂದ ದೇಹವನ್ನು ಬಿಡುವುದಕ್ಕೆ ಸಲ್ಲೇಖಿನಾ-ಸಮಾಧಿ ಎಂದು
ಹೇಳಿದೆ. ಕಲ್ಲು ಮುಳ್ಳು ಹೊಂಡ ಸರ್ಪಾದಿ ವಿಷ ಜಂತುಗಳಿಂದ, ಪ್ರಾಣಾಪಾಯಗಳಿಂದ
ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ನಮ್ಮನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ (ಕಣ್ಣು) ಚರ್ಮಚಕ್ಷು ನೆರವಾಗುತ್ತದೆ; ಅನಂತಾನಂತ
ದುಃಖ ಪರಂಪರೆಗೆ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ಜೀವನವನ್ನು ಕಾಪಾಡುವುದು ಜ್ಞಾನಚಕ್ಷು. ಜ್ಞಾನಚಕ್ಷುವಿನಿಂದ
ಉನ್ನೀಲನವಾದ ಅನಂತ ಜ್ಞಾನವುಳ್ಳ ಜ್ಞಾನಿಗಳು, ಸಲ್ಲೇಖಿನಾವಿಧಿಯ ಮರಣವನ್ನು
ಮಹೋತ್ಸವವೆಂದು ತಿಳಿಯುವರು; ಮರಣವೇ ಮಹಾನವಮಿಯೆಂದು ತೆರಳುವರು.

ಳಂ ಅಧಿಕಾರಗಲೂ, ಳಂ ಶೀರ್ಷಿಕೆಗಲೂ ಇರುವ ಆರಾಧನಾ ಗ್ರಂಥದ ಁಚಿನೆಯ ಅಧಿಕಾರ ಕವಚಾಧಿಕಾರ. ಕಷಾಯ ಹಾಗೂ ಶರೀರವನ್ನು ಸಮ್ಯಕ್ ರೀತಿಯಿಂದ ಕೃಶಗೊಳಿಸುವುದು ಸಲ್ಲೇಖಿನಾ; ಸಮಾಧಿಮರಣವನ್ನು ಮಾಡಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಸಮರ್ಥರಾದ ಆಚಾರ್ಯರನ್ನು ಅರಸುವುದು ಮಾರ್ಗಣ; ಸಲ್ಲೇಖಿನಾವ್ರತಧಾರಕರಿಗೆ ಮೋಕ್ಷ ಮಾರ್ಗದ ಉಪದೇಶಮಾಡುವವರು 'ದಿಶಾ' ಁನಿಸುವರು. ಸಲ್ಲೇಖಿನಾವ್ರತಿಯು ತಾನೂ ಇತರರನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸಿ, ಇತರರೂ ತನ್ನನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸುವಂತೆ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿ ಕ್ಷಮಾ ಗ್ರಹಣವನ್ನು (ಖಾಮಣಾ) ಮಾಡಬೇಕು; ಮೂರೂ ಪ್ರಕಾರದ ಆಹಾರವನ್ನು (ಸಾತ್ವಿಕ ರಾಜಸ ತಾಮಸ) ತ್ಯಾಗಮಾಡುವುದು ಪ್ರತ್ಯಾಖ್ಯಾನ (ಪಚ್ಚ ಕಣ್ಣ); ಬೇರೆಯವರಿಂದ ಕ್ಷಮೆ ಬೇಡುವುದು ಖಾಮಣ; ಬೇರೆಯವರಿಂದಾದ ಅಪರಾಧವನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸುವುದು ಖಿಮಣ; ರಾಗ ದ್ವೇಷರಹಿತವಾಗಿರುವುದು ಸಮತೆ (ಸಾಮಣ್ಣ); ಚತುರ್ಗತಿಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುತ್ತ ಸಂಭವಿಸಿದ ದುಃಖವನ್ನು ದೂರಮಾಡುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ಹೊಂದಿರುವುದು 'ಕವಚ' ಸಲ್ಲೇಖಿನಾವ್ರತಿಗೆ ಆಚಾರ್ಯರು (ನಿಯರ್ಪಕಾಚಾರ್ಯರು) ಳ ರೀತಿ 'ಕವಚ' ತೊಡಿಸುವರು: "ಁಲ್ಯೆ ವ್ರತಿಯೇ, ನೀನು ದೇವ ಮಾನುಷ ತೀರ್ಯಕ್ ನಾರಕ ಗತಿಗಳಲ್ಲಿ ಅಂಡಲೆಯುತ್ತಾ ಕಷ್ಟಕರವಾದ ದುಃಖಗಳನ್ನು ಸಹಿಸಿದ್ದೀಯೆ. ಇವನೆಲ್ಲ ನೀನು ಅನುಭವಿಸಿದ್ದು ಕರ್ಮಗಳ ಅಧೀನವಾಗಿ, ಅವುಗಳಿಂದ ನಿನಗೆ ಯಾವ ಲಾಭವೂ ಆಗಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಳ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ನಿನ್ನ ದುಃಖ ಸಹನೆಯು ಕರ್ಮಗಳ ನಿರ್ಜರೆಗೋಸ್ಕರ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಳಗ ಁಲ್ಲ ದುಃಖಗಳನ್ನೂ ಕೊನೆಗಾಣಿಸುವ ಮತ್ತು ಅತೀಂದ್ರಿಯ ಅಚಲ ಅನುಪಮ ಅಭಾಧಾಸುಖವನ್ನು ಹೊಂದತಕ್ಕವನಾಗಿದ್ದೀಯೆ." ಆಚಾರ್ಯರು ವ್ರತಿಗೆ ನೀಡುವ ಳ ಧರ್ಮೋಪದೇಶವು ವ್ರತಿಗೆ ಕವಚವಾಗಿದೆ. ಯುದ್ಧಾದಿ ಅಪಾಯಗಳಿಂದ ಶತ್ರುಗಳ ಬಾಣಗಳಿಂದ ದೂರ ಮಾಡಿ ಕವಚವು ಯೋಧನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವಂತೆಯೇ ಆ ಸಾಮ್ಯತೆಯಿಂದ ಮರಣೋನ್ಮುಖಿ ವ್ರತಿಗೆ ಮಾಡುವ ಳ ಧರ್ಮೋಪದೇಶವನ್ನು 'ಕವಚ' ಶಬ್ದದಿಂದ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.

ಸವ್ವೇವಿಯ ಉಪಸಗ್ಗೇ ಪರೀಸಹೇಯಷ್ಟ್ ತಿವಿಹೇಣ ಣಿಜ್ಜಣಹಿ ತುಮಂ

ಣಿಜ್ಜಿಣಿಯ ಸಮ್ತಮೇದೇ ಹೋಹಿಸು ಆರಾಹ ಓ ಮರಣೇ|| ೧೫೧೦

[ಎಲ್ಲಾ ಉಪಸರ್ಗ ಪರೀಷಹಗಳನ್ನು ತ್ರಿವಿಧಗಳಿಂದ (ಮನವಚನಕಾಯ) ನೀನೂ ಜಯಿಸು, ಉಪಸರ್ಗ ಪರೀಷಹಗಳನ್ನು ಗೆಲ್ಲುವುದರಿಂದ ಮರಣದ ದುಃಖಕ್ಕೆ ಹೆದರಿದಿರುವುದೂ ಗೆಲ್ಲುವದೆನಿಸುತ್ತದೆ]. ಕುಲೀನನೂ ಸ್ವಾಭಿಮಾನಿಯೂ ಆದ ಶೂರನು, 'ನಾನು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಹಗೆಗಳನ್ನು ಸೋಲಿಸುವೆನು' ಎಂದು ಜನರ ನಡುವೆ ಎದೆ ತಟ್ಟಿ ಹೇಳಿ, ಆಮೇಲೆ ಎದುರಾದ ಶತ್ರುವಿಗೆ ಹೆದರಿ ಪಲಾಯನ ಮಾಡನು. ಅದೇ ರೀತಿ ಸ್ವಾಭಿಮಾನಿಯಾದ ಸಾಧುವು ವ್ರತ ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಉಪಸರ್ಗ ಪರೀಷಹಗಳಿಗೆ ಹೆದರನು. ಸಜ್ಜನ ಹಾಗೂ ಚಾರಿತ್ರವಂತರಾಧ ಕ್ಷಪಕರೂ ವೀರಪುರುಷರಂತಿರುತ್ತಾರೆ, ಚಾರಿತ್ರ ಭ್ರಷ್ಟರಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಎಷ್ಟೋ ಸಾಧುಗಳು ಪರಿಗ್ರಹಗಳನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ, ಆತ್ಮ ಚಿಂತನೆ ಮಾಡಿ, ಪ್ರತೀಕಾರ ರಹಿತರಾಗಿ, ಹುಲಿ ಮೊದಲಾದ ಕ್ರೂರ ಜಂತುಗಳಿರುವ ಭಯಾನಕ ಗಿರಿ ಶಿಖರಗಳಲ್ಲಿ ಧೈರ್ಯದಿಂದ, ಉತ್ಕೃಷ್ಟ ಚಾರಿತ್ರದಿಂದ ಶ್ರುತಜ್ಞಾನದಿಂದ, ಸಿಂಹಾದಿಗಳ ಬಾಯಿಗೆ ತುತ್ತಾಗುವ ಸಂಭವ ಬಂದಾಗಲೂ, ಪುರುಷಾರ್ಥಕವಾದ ಉತ್ತಮ ದರ್ಶನ ಜ್ಞಾನ ಚಾರಿತ್ರಗಳ ಆರಾಧನೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿದರು (ಆರಾಧನಾ ಗಾಹೆಗಳು ಸಂಖ್ಯೆ ೧೫೧೩-೧೫೩೩) ಎಂದು ನಿರೂಪಿಸಿ, ಇ ಎಲ್ಲ ನಿರೂಪಣೆಗೆ ನಿದರ್ಶನರೂಪವಾಗಿ ಇಲ್ಲಿಂದ ಮುಂದಿನ ೧೯ ಗಾಥೆಗಳಲ್ಲಿ (೧೫೩೪ ರಿಂದ ೧೫೫೨) ಚತುರ್ವಿಧ ಉಪಸರ್ಗಗಳನ್ನೂ ೨೮ ಪರೀಷಹಗಳನ್ನೂ ಸಹಿಸಿ ಗೆದ್ದು, ಪರಮ ಶುದ್ಧ ಸಹಜ ದರ್ಶನ ಜ್ಞಾನ ಚಾರಿತ್ರಗಳನ್ನು ಸಾಧಿಸಿದ ಮಹಾಪುರುಷರ ಕಥೆಗಳನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈ ಕಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಯಮನಿಷ್ಠೆ ತಪೋನಿಷ್ಠೆ ದೃಢಮನಸ್ಸು, ಘೋರವಾದ ಚತುರ್ವಿಧ ಉಪಸರ್ಗಗಳ ಸಹನೆ ಮೋಹರಹಿತ ಭಯಂಕರ ಕ್ಷುಧಾಸಹನೆ ಪಿಪಾಸಾಸಹನೆ ವೇದಾನಾ ಸಹನೆ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಸಲ್ಲೇಖನ ವ್ರತಿಧಾರಿಯಾದನಿಗೆ ಈ ರೀತಿ ಚತುರ್ವಿಧೋಪಸರ್ಗಗಳನ್ನು ಸಹಿಸಿ, ಶುಭ ಪರಿಣಾಮದಿಂದ ಸದ್ಗತಿ ಪಡೆದ ಮುನಿಗಳ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ಹೇಳಿ ಆ ಮೇಲೆ ಸಲ್ಲೇಖನ ವ್ರತಿಗೆ ನಿಯೋಪಕಾಚಾಯಣರು ಈ ರೀತಿ ಉಪದೇಶಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಜದಿದಾ ಏವಂ ಏದೇ ಅಣಗಾರಾ ತಿವ್ವವೇದಣಟ್ಕಾವಿ

ಏಯಾಗೀ ಅಪಡಿಯಾಮ್ಮಾ ಪಡಿವಣ್ಣಾ ಉತ್ತಮಂ ಅಟ್ಟಂ|| ೧೫೫೩

ಕಿಂಪುಣ ಅಣಯರ ಸಹಾಯಗೇಣ ಕೀರಯಂತ ಪಡಿಕಮ್ಲೋ

ಸಂಘೇ ಓಲಗ್ಗಂತೇ ಆರಾಧೇದುಂ ಣ ಸಕ್ಕೇಜ್ಜ || ೧೫೫೫

ಜಿಣವಯಣಮಮಿದ ಭೂದಂ ಮಹುರಂ ಕಣ್ಣಾಹುದಿಂ ಸುಣಂತೇಣ

ಸಕ್ಕಾಹು ಸಂಘಮಚ್ಛೇ ಸಾಹೇದುಂ ಉತ್ತಮಂ ಅಟ್ಟಂ|| ೧೫೫೫

[ಈ ಮುನಿಗಳು ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಒಂಟಿಯಾಗಿ, ಯಾವ ಪ್ರತೀಕಾರವನ್ನೂ ಮಾಡದೆ, ತೀವ್ರ ವೇದನೆಯಿಂದ ಪೀಡಿತರಾಗಿಯೂ ಉತ್ತಮಾರ್ಥವನ್ನು ಪಡೆದರು. (ಆದರೆ)ನಿನ್ನ ಸಹಾಯಕ್ಕೆ ಮುನಿಗಳ ಸಮುದಾಯವೇ ಇದೆ. ಆ ಸಂಘವು ನಿನಗೆ ಒದಗಿರುವ ಕಷ್ಟಕ್ಕೆ ಚಿಕಿತ್ಸೆ ಮಾಡುತ್ತದೆ, ನಿನ್ನ ಉಪಾಸನೆ (ಸೇವೆ) ಯನ್ನೂ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ನೀನು ಆರಾಧನೆಯನ್ನು ಮಾಡಲು ಏಕೆ ಸಮರ್ಥನಲ್ಲ? ಅಮೃತದ ಹಾಗೆ ಮಧುರವಾಗಿರುವ ಜಿನ ವಚನವು ನಿನ್ನ ಕಿವಿಗಳಿಗಿದೆ. ಅವನ್ನು ಆಲಿಸುತ್ತ ಸಂಘದ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ನೀನು ಆರಾಧನೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಉತ್ತಮಾರ್ಥವನ್ನು ಹೊಂದುವುದು ಸುಲಭ ಸಾಧ್ಯ].

ಈ ಒಟ್ಟು ಚೌಕಟ್ಟು ಕವಚವೆಂಬ ಅಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ಒಳಪಟ್ಟ ಕಥಾಂತರ್ಗತ ಭಾಗವಾಗಿರುವುದರಿಂದ, ಕಡೆಯ (ಮೇಲಿನ) ಮೂರು ಗಾಹೆಗಳು ಮೂಲ ಪಾಠದಲ್ಲಿ ಅಳವಡುವ ಔಚಿತ್ಯ ಪಡೆದಿವೆ; ಈ ನಿರ್ಣಯಕ್ಕೆ ಉಪಷ್ಟಂಬಕವಾಗಿರುವುದು ಕವಚ ವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ಪರಿಸಮಾಪ್ತಿ ವಾಕ್ಯ.

ಆರಾಧನಾ ಗ್ರಂಥವು ಜೈನಾಗಮ ಕೃತಿ ಶ್ರೇಣಿಗೆ ಕಥೆಗಳ ಕವಚವನ್ನು ತೊಡಿಸಿರುವ ಮಾಣಿಕ್ಯ ಕೋಶ. ಇದು ಜೈನಧರ್ಮದ ಉತ್ಕೃಷ್ಟ ಕೈಪಿಡಿ, ವಸ್ತುಕೋಶ. ಇದು ಸಾವಿರಾರು ವರ್ಷಗಳ ಪರಂಪರೆಯಿಂದ ಮೌಖಿಕವಾಗಿ, ಗುರುವಿನಿಂದ ಶಿಷ್ಯ ಪರಂಪರೆಗೆ, ತಲೆಮಾರಿನಿಂದ ತಲೆಮಾರಿಗೆ ಉಳಿದುಬಂದ ಜಿನವಾಣಿ. ಸೈದ್ಧಾಂತಿಕ ಸಂಗತಿಯೊಂದಿಗೆ, ಆಯಾ ತತ್ವಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯಾಗಿ ಸುಬೋಧವಾಗುವಂತೆ, ದೃಷ್ಟಾಂತ ಕಥೆಗಳನ್ನು ನಿರೂಪಿಸಲಾಗಿದೆಯೆಂಬುದು ಈ ಆರಾಧನಾಗ್ರಂಥದ ಹಿರಿಮೆ. ಕಥೆಗಳು ಅವುಗಳ ವಿವರ ವ್ಯಾಪ್ತಿಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಸಂಕ್ಷೇಪಿಸಿಕೊಂಡು, ಕೇವಲ ಎರಡೆರಡು ಸಾಲುಗಳಲ್ಲಿ ಹರಳುಗೊಂಡಿವೆ. ಎರಡೇ ಎರಡು ಸಾಲಿಗೆ ಅಡಕಗೊಂಡಿರುವ ಕಥಾಸಾರವಿರುವ ಈ ಪ್ರಾಕೃತ ಗಾಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಇತಿಹಾಸವಿದೆ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಚಿತ್ರಣವಿದೆ, ಪ್ರಾಚೀನ ಭಾರತದ ಜಿನಜೀವನಕ್ಕೆ ಇಣುಕು ನೋಟವಿದೆ, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ದಾಖಲೆಯೆಂದೆ, ಧಾರ್ಮಿಕ ವಿವರವಿದೆ-ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡವೇ ಇದೆ.

ಹೀಗೊಂದು ವಿಶ್ವಕೋಶದ ಸ್ವರೂಪ ಪಡೆದಿರುವ ಆರಾಧನಾ ಗ್ರಂಥದ ಗಾಹೆಗಳಿಗೆ, ಪಾರಂಪಾರಿಕ ಪರಿಸರದ ಪರಿಚಯವಿರುವ ಬುದ್ಧಿ ಭಾವಗಳು, ತಕ್ಕ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ವಿಸ್ತಾರವನ್ನು ತಟ್ಟನೆ ತಗುಳಿಸಿ ಹೇಳುವ ಸಿದ್ಧತೆ ಸಾಧ್ಯದೆ ಪಡೆದಿದ್ದವು. ಅಂದರೆ ಆರಾಧನಾದಲ್ಲಿರುವ ಗಾಹೆಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸಂಯೋಜನೆಯಿದೆ. ಜೈನ ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಲಿತವಿದ್ದ ಐತಿಹ್ಯಗಳನ್ನು, ಕಥೆ ಆಖ್ಯಾನ ಉಪಾಖ್ಯಾನಗಳನ್ನು, ಅದರ ಹೊರಮೈ ವಿವರಗಳನ್ನು ವರ್ಣನೆ ವಿಸ್ತಾರಗಳನ್ನು ಎರಡು ಸಲಿಗಿಳಿಸಿ, ಸಂಕೇತಿಕರಣಗೊಳಿಸಲಾಗಿದೆ (encoding). ಈ ಸಂಕೇತಿಕರಣದ ಗಾಹೆಗಳ ನಿಕ್ಷಿಪ್ತದಲ್ಲಿ ಹುದುಗಿರುವ ಕಥಾಸಾಗರ ನಿಧಿಯನ್ನು ವಿಸಂಕೇತಿಸಿ (decoding) ಹೊರ ತೆಗೆಯುವುದು ಆ ಜೈನ ವಾಚ್ಯಾಯ ಪರಂಪರೆಯ ವಾರಸುದಾರರಿಗೆ, ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಕಾರರಿಗೆ ಕರತಲಾಮಲಕವಾಗಿತ್ತು.

ಆರಾಧನಾ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಈ ಗ್ರಂಥ ಶತಮಾನದಿಂದ ಶತಮಾನಕ್ಕೆ ಗೌರವ ಗ್ರಂಥವಾಗಿ, ಗಹನಗ್ರಂಥವಾಗಿ ಮನ್ನಣೆ ಪಡೆದು ಬೆಳೆಯಿತು. ಆರಾಧನಾ ಗ್ರಂಥವು ಜೈನ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ

ಮೂಲಗ್ರಂಥವಾಗಿ ಆಕರಸ್ವರೂಪದಿಂದ ವಿರಾಜಮಾನವಾಯಿತು. ಅದರಿಂದ ತನ್ನ ಮೂಲ ಹೆಸರಾದ ಆರಾಧನಾ ಎಂಬುದನ್ನು ಮೂಲೆಗೆ, ಸರಿಸಿ, ಮೂಲಾರಾಧನಾ ಎಂಬ ಹೊಸ ಹೆಸರಿಂದ ಬೆಳಗಿತು. ತೀರ್ಥಾಂಕರರಿಗೂ ಮಹಾ ಮಹಿಮರಾದ ಆಚಾರ್ಯರಿಗೂ ಸಲ್ಲುತ್ತಿದ್ದ ಮಣ್ಣಣೆ ಈ ಗ್ರಂಥಕ್ಕೂ ಸಲ್ಲತೊಡಗಿತು; ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಮಹಿಮಾಪುರುಷರಿಗೆ ಪ್ರಯೋಗವಾಗುತ್ತಿದ್ದ ಭಗವಾನ್ ಎಂಬ ವಿಶೇಷಣಾರ್ಥದ ಶಬ್ದ ಈ ಕೃತಿಗೂ ಸೇರ್ಪಡೆಯಾಗಿ 'ಭಗವತೀ ಆರಾಧನಾ' ಎಂಬ ನೂತನಾಭಿಧಾನಕ್ಕೆ ಪ್ರಾತ್ರವಾಯಿತು; ಆರಾಧನಾ ಎಂಬ ಶಬ್ದ ಆಕಾರಾಂತ ಸ್ತ್ರೀವಾಚಿ ಯಾಗಿರುವ ಕಾರಣ ಭಗವಾನ್ ಎಂಬುದು ಭಗವತೀ ಎಂಬ ಈ ಕಾರಾಂತ ಸ್ತ್ರೀವಾಚ್ಯವಾಯಿತು. ಸಂಸ್ಕೃತ ಆಕಾರಾಂತ ರೂಪಗಳು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಬಳಕೆಯಾಗುವಾಗ (ಉಮಾ ರಮಾ ಸೀತಾ) ಎಕಾರಾಂತವಾಗುವ ವಾಡಿಕೆಯಂತೆ (ಉಮೆ ರಮೆ ಸೀತೆ) ಆರಾಧನಾ ಎಂಬುದು ಆರಾಧನೆ (ಮೂಲಾರಾಧನಾ ಮೂಲಾರಾಧನೆ) ಎಂದು ಪ್ರಯೋಗದಲ್ಲಿದೆ.

ಪ್ರಾಕೃತದಲ್ಲಿರುವ ಆರಾಧನಾ ಗ್ರಂಥದ ಉಪಾದೇಯತೆ ಮತ್ತು ಮಾನ್ಯತೆ ಎಷ್ಟಿದೆಯೆಂದರೆ ಇದರ ಮೇಲೆ ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ (ಟೀಕಾ) ಗ್ರಂಥಗಳು ರಚಿತವಾಗಿವೆ:

೧. ವಿಜಯೋದಯಾ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ: ಅಪರಾಜಿತ ಸೂರಿಯು (ಕ್ರಿ.ಶ. ಆರಿಂದ ೧೧ ನೆಯ ಶತಮಾನ) ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ರಚಿಸಿರುವ ಈ ಟೀಕಾ ಗ್ರಂಥವೇ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಾಚೀನವಾದುದು ಮತ್ತು ವಿಸ್ತಾರವಾದುದು: ಆದರೆ ಅಪರಾಜಿತ ಸೂರಿಯೇ ತನಗಿಂತಲೂ ಹಿಂದೆ ಆರಾಧನಾದ ಟೀಕೆಗಳು ಇದ್ದುವೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ; ಇದರಿಂದ ಆರಾಧನಾ ಗ್ರಂಥದ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯೂ ಪ್ರಾಚೀನತೆಯೂ ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ.

೨. ಮೂಲಾರಾಧನಾ ದರ್ಪಣ: ಪಂಡಿತ ಆಶಾಧರಸೂರಿಯು ಈ ಟೀಕೆಯನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಪಂಡಿತ ಆಶಾಧರನು ೧೩ನೆಯ ಶತಮಾನದವನೆಂದು ಡಾ. ಹೀರಾಲಾಲ್ ಜೈನ್ ಸೂಚಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಇದಲ್ಲದೆ ಆರಾಧನಾ ಗ್ರಂಥ ಕುರಿತು ಒಂದು ಪಂಚಿಕಾ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಟೀಕೆಯೂ, ಭಾವಾರ್ಥ ದೀಪಿಕಾ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಟೀಕೆಯೂ ರಚಿತವಾಗಿದ್ದು ಉಪಲಬ್ಧವಾಗಿವೆ.

ಆರಾಧನಾ ಗ್ರಂಥವು ಮುನಿಗಳ ಆಚಾರ ನಿರೂಪಣೆಯಿಂದ ಸ್ವತಂತ್ರವೆನ್ನಬಹುದಾದ ಪ್ರೌಢರಚನೆ. ಪ್ರಾಕೃತದಲ್ಲಿರುವ ಈ ಕೃತಿಯು ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿರುವ ಉಮಾಸ್ವಾತಿ (ಮಿ) ಯ ತತ್ವಾರ್ಥಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿತವಾಗಿರುವ ಏಳನೆಯ ಹಾಗೂ ಒಂಬತ್ತನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದ ಸೂತ್ರಗಳಿಗೆ ಬರೆದ ವಿಶದವಾದ ವರ್ಣನೆ ಯೆಂಬಂತಿದೆ. ಅಂತರಂಗ ತಪಗಳ ರನ್ನಗನ್ನಡಿಯ ಹಾಗಿರುವ ಆರಾಧನಾ ಗ್ರಂಥದ ಮತ್ತು ಗ್ರಂಥಕಾರನ ವಿಚಾರವಾಗಿ ಡಾ. ಹೀರಾಲಾಲ್ ಜೈನರು ಸಂಗ್ರಹ ರೂಪದಲ್ಲಿ ವಿವರಗಳನ್ನಿತ್ತಿದ್ದಾರೆ:

“ಮುನಿ ಆಚಾರದ ಮೇಲೆ ಶಿವಾಯನು ರಚಿಸಿದ ಭಗವತೀ ಆರಾಧನಾ ಎಂಬ ಗ್ರಂಥವಿದೆ. ಇವನು ಗ್ರಂಥದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ತಾನು ಆರ್ಯ ಜಿನನಂದಿಗಣಿ, ಸರ್ವ ಗುಪ್ತಗಣಿ ಮತ್ತು ಮಿತ್ರನಂದಿಯ ಸನಿಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಸೂತ್ರ ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ಅರ್ಥವನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಅಭ್ಯಾಸಮಾಡಿ ಜ್ಞಾನ ಸಂಪಾದಿಸಿ, ಪೂರ್ವಾರ್ಚಾರ್ಯ ನಿಬದ್ಧ ರಚನೆಯ ಆಶ್ರಯದಿಂದ ತನ್ನ ಶಕ್ತಿಗೆ ಅನುಸರಿಸಿ ಈ ಆರಾಧನೆಯನ್ನು ರಚಿಸಿದನು ಎಂದೂ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. ಇದರಿಂದ ಇವನ ಎದುರಿಗೆ ಯಾವುದಾದರೊಂದು ಈ ವಿಷಯದ ಪ್ರಾಚೀನ ಗ್ರಂಥವು ಇದ್ದಿರಬೇಕೆಂದು ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ. ಕಲ್ಪಸೂತ್ರದ ಸ್ಥವಿರಾವಲಿಯಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಶಿವಭೂತಿಯ ಉಲ್ಲೇಖವು ಬಂದಿದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಅವಶ್ಯಕ ಮೂಲ ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಶಿವಭೂತಿಯು ವೀರ ನಿರ್ವಾಣದ ತರುವಾಯ ೬೦೯ ವರ್ಷಗಳ ಮೇಲೆ ದಿಗಂಬರ ಸಂಘದ ಸಂಸ್ಥಾಪಕನೆಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಕುಂದಕುಂದಾ ಚಾರ್ಯರು ತಮ್ಮ ಭಾವ ಪಾಹುಡದಲ್ಲಿ ಶಿವಭೂತಿಯು ಭಾವವಿಶುದ್ಧಿಯಿಂದ ಕೇವಲ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿದನೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಜಿನಸೇನನು ತನ್ನ ಹರಿವಂಶ ಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಲೋಹಾರ್ಯನ ತರುವಾಯ ಆದ ಆಚಾರ್ಯರಲ್ಲಿ ಶಿವಗುಪ್ತ ಮುನಿಯನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಅವನು ತನ್ನ ಗುಣಗಳಿಂದ ಅರ್ಹಾದ್

ಬಲಿಯ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಪಡೆದಿದ್ದನು. ಆದಿಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಶಿವಕೋಟಿ ಮುನೀಶ್ವರ ಮತ್ತು ಅವನ ಚತುಷ್ಟಯ ಮೋಕ್ಷ ಮಾರ್ಗದ ಆರಾಧನಾ ರೂಪ ಹಿತಕರ ವಾಣಿಯ ಉಲ್ಲೇಖವಿದೆ. ಪ್ರಭಾಚಂದ್ರನ ಆರಾಧನಾ ಕಥಾ ಕೋಶ ಮತ್ತು ದೇವಚಂದ್ರನ ರಾಜಾವಳಿ ಕಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಶಿವಕೋಟಿ ಸ್ವಾಮಿಯನ್ನು ಸಮಂತ ಭದ್ರನ ಶಿಷ್ಯನೆಂದು ಹೇಳಿದೆ. ಈ ಎಲ್ಲ ಉಲ್ಲೇಖಗಳು ಭಗವತೀ ಆರಾಧನದ ಕರ್ತೃವಾದ ಶಿವಕೋಟಿಯನ್ನೇ ಕುರಿತು ಇವೆಯೆಂದರೆ ಆಶ್ಚರ್ಯ ಅಪಡುವ ಕಾರಣವಿಲ್ಲ. ಈ ಗ್ರಂಥವು ಬಹುತರ ಕ್ರಿ.ಶ. ಪ್ರಾರಂಭದ ಶತಮಾನಗಳಿಗೆ ಸೇರಿದುದಾಗಿರಬೇಕು. ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ದಿಗಂಬರ ಸಂಪ್ರದಯದ ಅಚೇಲಕತ್ವ ಹಾಗೂ ಶ್ವೇತಾಂಬರರ ಸ್ತ್ರೀ ಮುಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಮನ್ನಿಸುವುದರಿಂದ ಇದು ಯಾಪನೀಯ ಸಂಘದ ರಚನೆಯಾಗಿರಬೇಕೆಂದು ಕೆಲವರ ಮತವಾಗಿದೆ. ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ೨೧೬೬ ಗಾಹೆಗಳು ಇವೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಬಹು ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿಯೂ ವಿಶದವಾಗಿಯೂ ದರ್ಶನ ಜ್ಞಾನಚರಿತ್ರ ಮತ್ತು ತಪ ಈ ನಾಲ್ಕು ಆರಾಧನೆಗಳ ವರ್ಣನೆಯು ಇದೆ. ಇದರ ಉಲ್ಲೇಖವು ಕುಂದಕುಂದರ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಹಲವೆಡೆಗೆ ಬಂದಿದೆ. ಪ್ರಸಂಗಕ್ಕನುಸರಿಸಿ ಜೈನಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಎಲ್ಲ ವಿಷಯಗಳೂ ಇದರಲ್ಲಿ ಸಂಕ್ಷೇಪವಾಗಿಯೂ ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿಯೂ ವರ್ಣಿತವಾಗಿವೆ. ದಿಗಂಬರ ಪರಂಪರೆಯ ಬೇರೆ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ನೋಡಲಿಕ್ಕೆ ದೊರೆಯದಂಥ ಮುನಿಗಳ ಸಾಧನೆ ಹಾಗೂ ವೃತ್ತಿಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ವಿಷಯಗಳು ಇದರಲ್ಲಿ ಬಂದಿವೆ. ೧೬೨೦ ರಿಂದ ೧೮೯೧ ರವರೆಗಿನ ೨೨೧ ಗಾಹೆಗಳಲ್ಲಿ ಆರ್ತರೌದ್ರ ಧರ್ಮ ಮತ್ತು ಕಲ್ಪ ಭಾಷ್ಯ ಮತ್ತು ನಿಶೀಥ ಮೊದಲಾದ ಪ್ರಾಚೀನ ಗ್ರಂಥಗಳಿಂದ ಇದರಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಗಾಥೆಗಳೂ ವೃತ್ತಂತಗಳೂ ಲಭಿಸುತ್ತವೆ.” (ಡಾ. ಹೀರಾಲಾಲ್ ಜೈನ್: ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗೆ ಜೈನಧರ್ಮದ ಕೊಡುಗೆ (೧೯೭೧) ಕನ್ನಡ ಅನುವಾದ, ಮಿರ್ಜೆ ಅಣ್ಣಾರಾಯ, ಪುಟ ೧೩೧-೧೩೨)

ಇದರ ಕೆಲವು ಆವೃತ್ತಿಗಳು

೧. ಭಗವತಿ ಆರಾಧನಾ: ಪಂಡಿತ ಸದಾಸುಖಿಯ ಭಾಷಾವಚನಿತಾಸಹ (ಡುಂಡೂರಿ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿರುವ ಟೀಕೆ) , ಅನಂತಕೀರ್ತಿ ಗ್ರಂಥಮಾಲೆ, ಮುಂಬಯಿ, ೧೯೦೯

ದ್ವಿತೀಯ ಸಂಸ್ಕರಣ ೧೯೩೨. ಇದರಲ್ಲಿ ಹಿಂದಿ ಅನುವಾದವೂ, ಗಾಥಾಗಳ ಅಕಾರಾದಿ ವರ್ಣಾನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯೂ ಇದೆ.

೨. ಭಗವತೀ ಆರಾಧನಾ (ಮೂಲಾರಾಧನಾ): ಪಂಡಿತ ಜಿನದಾಸ ಪಾರ್ಶ್ವನಾಥ ಘಡಕುಲೇ, ಜೀವರಾಜ ಜೈನ ಗ್ರಂಥಮಾಲಾ, ಸೊಲ್ಲಾಪುರ ೧೯೩೫

ಇದರಲ್ಲಿ ಅಪರಾಜಿತಸೂರಿಯ ವಿಜಯೋದಯಾ ಟೀಕಾ, ಆಶಾಧರ ಸೂರಿಯ ಮೂಲಾರಾಧನಾದರ್ಪಣ ಟೀಕಾ, ಮತ್ತು ಆಚಾರ್ಯ ಅಮಿತಗತಿಯ ಸಂಸ್ಕೃತ ಪದ್ಯಗಳ ಆಧಾರವೂ, ಹಿಂದಿ ಅನುವಾದವೂ ಸಿಗುತ್ತದೆ

೩. ಮೂಲಾರಾಧನಾ: ಆಚಾರ್ಯ ಮಹವೀರಕೀರ್ತಿ ಮುನಿ, ಆಚಾರ್ಯ ಸನ್ಮತಿಸಾಗರ ಮುನಿ, ವಿದುಷಿ ಆರ್ಯಿಕಾ ಶ್ರೀ ವಿಜಯವತಿ ಮಾತಾಜಿ; ಕಲಕತ್ತಾ ದಿಗಂಬರ ಜೈನ ಸಮಾಜ, ೧೯೬೮

೪. ಭಗವತೀ ಆರಾಧನಾ: ಸಿದ್ಧಾಂತಾಚಾರ್ಯ ಶ್ರೀ ಪಂಡಿತ ಕೈಲಾಸ ಚಂದ್ರಶಾಸ್ತ್ರಿ (ಹಿಂದಿಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಗದ್ಯಾನುವಾದ ಸಹಿತ, ಅಪರಾಜಿತ ಸೂರಿಯ ವಿಜಯೋದಯಾ ಟೀಕೆಯೂ ಇದೆ), ಜೈನ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಸಂರಕ್ಷಕ ಸಂಘ, ಸೊಲ್ಲಾಪುರ, ೧೯೮೭

೫. ಮೂಲಾರಾಧನಾ (ಭಗವತೀ ಆರಾಧನಾ): ಸ್ವಸ್ತಿಶ್ರೀ ೧೦೮ ನಿಯಮ ಸಾಗರಮುನಿ ಮಹಾರಾಜರು, ಶ್ರೀ ಜಿನವಾಣಿ ಪ್ರಕಾಶನ ಸಮಿತಿ, ತುಮಕೂರು, ೧೯೯೦ ಇದು ಕನ್ನಡ ಆವೃತ್ತಿ, ಕನ್ನಡ ಗದ್ಯಾನುವಾದವೂ ಇದೆ.

ಈ ಆರಾಧನಾ ಗ್ರಂಥಕ್ಕೆ ಜೈನ ವಾಚ್ಛಯದಲ್ಲೇ ಅಲ್ಲದೆ ಸಮಸ್ತ ಭಾರತೀಯ ಕೃತಿ ಶ್ರೇಣಿಯಲ್ಲೇ ವಿಶಿಷ್ಟಸ್ಥಾನವಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಮತದೃಷ್ಟಿ ಯಥೇಚ್ಛವಾಗಿದೆ, ಆದರೆ ಆಳದಲ್ಲಿ ಕವಿ ಮನೋಧರ್ಮವೂ ಇದೆ. ತೆಳ್ಳಗೆ ತಿಳಿಯಾಗಿ ಹರಿಯುವ ಈ ಕಾವ್ಯಗುಣ ಕೆಲವು ಕಡೆ ಮೇಲುಗೈ

ಪಡೆಯುತ್ತದೆ; ಶ್ರೀಚಂದ್ರನು ಈ ಆರಾಧನಾ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಕಹಕೋಸು (ಕಥಾ ಕೋಶ) ಎಂದು ಸ್ಮರಿಸಿರುವುದನ್ನು ಗುರುತಿಸಬೇಕು. ಶಿವಕೋಟಿಯ ತಾತ್ವಿಕ ವಿವರಣೆಯಲ್ಲೂ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸ್ಪರ್ಶವಿದೆ. ಜೈನ ಶೌರಸೇನೀ ಪ್ರಾಕೃತ ಭಾಷೆಯ ವಿಲಾಸವೈಭವವನ್ನು ಸಾರಾಧನಾದಲ್ಲಿ ಕಾಣುತ್ತೇವೆ.

ಆರಾಧನಾಗ್ರಂಥಕ್ಕೆ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಮೊಟ್ಟ ಮೊದಲನೆಯವನಾಗಿ, ಪ್ರಾಯಃ ಕಟ್ಟಕಡೆಯವನೂ ಆಗಿ, ಟೀಕೆಯನ್ನು ಬರೆದವನು ಭ್ರಾಜಿಷ್ಟು. ಈತನ ಹೆಸರು ಇದುವರೆಗೆ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ದಾಖಲಾಗದೆ ಉಳಿದಿತ್ತು. ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಪ್ರಕಟವಾಗುವ ಹಳೆಗನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆಗಳಲ್ಲಿ ಉಜ್ವಲವಾಗಿ ಮಿನುಗುವ ಭ್ರಾಜಿಷ್ಟುವನ್ನು ಕುರಿತು ಸಿಗುವ ಮಾಹಿತಿಗಳನ್ನು ಚರ್ಚಿಸಲಾಗುವುದು. ಅದಕ್ಕೆ ಮೊದಲು ಅತಿ ಸಂಕ್ಷೇಪದಲ್ಲಿ ಹೇಳಬೇಕಾದಿಷ್ಟು:

ಇದುವರೆಗೆ ಈ ೧೯ ಕಥೆಗಳ ಸಂಕಲನದ ಹೆಸರು “ವಡ್ಡಾರಾಧನೆ”, ಕರ್ತೃ ಶಿವಕೋಟ್ಯಾಚಾರ್ಯ, ಕಾಲ ೯೨೦, ಸ್ಥಳ ಕೋಗಲಿ ಎಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಪ್ರಚಾರದಲ್ಲಿದೆ. ಆದರೆ ಈಗ ನನ್ನ ಸಂಶೋಧನೆಯ ಫಲಿತವಾಗಿ ಈ ಕೃತಿಯ ಹೆಸರು “ಆರಾಧನಾ ಕರ್ಣಾಟ ಟೀಕಾ”, ಕರ್ತೃ ಭ್ರಾಜಿಷ್ಟು, ಕಾಲ ಸು. ಕ್ರಿ.ಶ. ೮೦೦, ಸ್ಥಳ ಹಳ್ಳಿಖೇಡ- ಎಂಬ ಸಂಗತಿ ಬೆಳಕಿಗೆ ಬಂದಿದೆ. ಶಿವಕೋಟಿ ಆಚಾರ್ಯನು ಮೂಲ ಪ್ರಾಕೃತ ಆರಾಧನಾ ಗ್ರಂಥದ ಲೇಖಕನೇ ಹೊರತು ಕನ್ನಡ ಕಥೆಗಳ ಕರ್ತೃವಲ್ಲ ಎಂಬುದೂ, “ವಡ್ಡಾರಾಧನೆ” ಎಂಬುದು ಮೂಲ ಪ್ರಾಕೃತ ಬೃಹದಾರಾಧನೆಯ ಇನ್ನೊಂದು ರೂಪದ ಹೆಸರೇ ಹೊರತು ಕನ್ನಡ ಕಥೆಗಳ ಕೃತಿಯ ಹೆಸರಲ್ಲ ಎಂಬುದೂ, ಸ್ಥಾಪಿತವಾದ ಸತ್ಯ. ಆದರೂ ಈಗ ವಡ್ಡಾರಾಧನೆಯೆಂಬ ಹೆಸರು ಜನಪ್ರಿಯವಾಗಿ ರೂಢಿಯಲ್ಲಿ ನಿಂತಿದೆ; ಅದರಿಂದಾಗಿ ನಾನು ಕೂಡ ಈ ಪುಸ್ತಕದ ಶೀರ್ಷಿಕೆಯನ್ನು ಹಾಗೇ ಉಳಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದೇನೆ.

ಆರಾಧನಾ ಕರ್ಣಾಟ ಟೀಕಾ